

Osnivač:
MINISTARSTVO
PROSVJETE I KULTURE
NR CRNE GORE

Prvi broj publikovan:
15. JANUARA 1949.

DOBITNIK
„OKTOIHA“ 1998.

Prosvjetni rad

List crnogorskih prosvjetnih, kulturnih i naučnih radnika

„GRLICA“, prva crnogorska periodična publikacija (Cetinje, 1835–1839)

„PROSVJETA“, prvo crnogorsko pedagoško glasilo (Cetinje, 1889–1901)

Broj 59

FEBRUAR 2022.

ISSN 0033-1686

ПРОСВЈЕТНИ РАД

VEPRIMTARIA ARSIMORE

EDUCATION REPORTER

TEMA BROJA:

KVALITET NASTAVE U DOBA PANDEMIJE

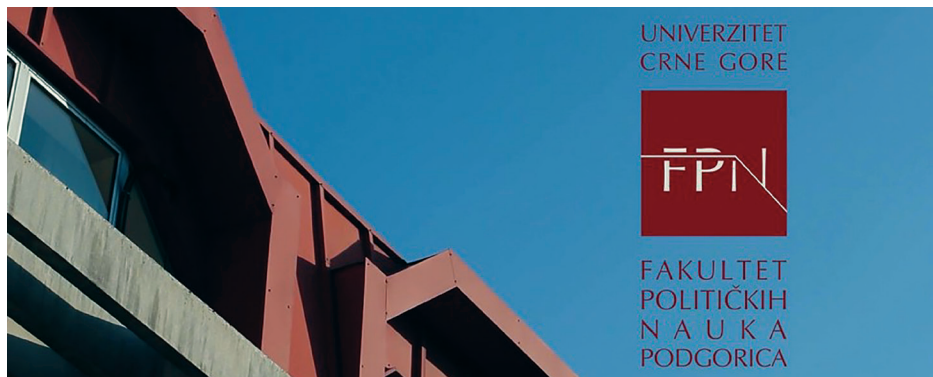
Dvije godine nakon proglašenja epidemije koronavirusa u Crnoj Gori, vaspitno-obrazovni proces kao da se polako vraća u normalu. Postavlja se pitanje koliki je trag zdravstvena kriza ostavila na našem prosvjetnom sistemu. Na idućim stranicama pročitajte šta o tome misle predstavnici institucija, predškolskog, školskog i visokog obrazovanja, ali i kulturni djelatnici.

Str. 2

Promovisana monografija
„Fakultet političkih nauka 2006 – 2021. godine“

OTVOREN PUT DRUGAČIJEG POZNAVANJA POLITIKE I ZNANJA O POLITICI

Str. 19.

Održano Državno takmičenje znanja NADMETALO SE OKO 730 UČENIKA

Str. 24

PREDSTAVLJANJE DOBITNICA NAGRADE „OKTOIH“

Kroz razgovor sa profesoricama Mirjanom Perović i Biljanom Mičković, saznajemo šta za njih predstavlja najviše državno priznanje u oblasti prosvjete

Str. 15

Fondacija za promociju nauke
tokom pandemije na inovativan
način održavala pažnju mladih
ljudi

ZNANJE SE MNOŽI DIJELJENJEM

Str. 21

Proŋa

INTERVJU:
Snežana Burzan-Vuksanović,
direktorica KIC-a „Budo Tomović“,
dobitnica nagrade „19. decembar“

KULTURA JE POTREBA SVAKOGA ČOVJEKA

Str. 22

ISSN 0033-1686
9177003311680081

KVALITET NASTAVE U DOBA PANDEMIJE

INTERVJU:

Huan Santander, šef predstavništva UNICEF-a u Crnoj Gori

PRODUBLJENI VEĆ POSTOJEĆI IZAZOVI CRNOGORSKOG OBRAZOVNOG SISTEMA

Prema brzim procjenama socijalnog uticaja epidemije COVID-a 19 u Crnoj Gori, koje je UN obavio 2020. i 2021. godine, skoro dvije trećine adolescenata uzrasta od 10 do 19 godina smatra da su putem učenja na daljinu naučili manje nego što bi naučili na redovnim časovima

Istraživanja sprovedena među roditeljima pokazuju isto: 60 odsto njih tokom 2020. i 83 odsto tokom 2021. godine smatra da su njihova djeca stekla manje znanja i vještina nego što bi to bio slučaj da su pohađali redovnu nastavu

Pandemija koronavirusa uticala je na obrazovne sisteme širom svijeta i primorala ih da traže rješenja za najbolje funkcionisanje u datim uslovima. UNICEF je od prvog dana fokusiran da pomogne ministarstvima prosvjete i drugim akterima da se obezbijede uslovi za nesmetano i bezbjedno održavanje nastavnog procesa, kao i on bude dostupan svakom djetetu.

O tome kakve su posljedice dvogodišnjeg rada obrazovnog sistema u Crnoj Gori u tim okolnostima, razgovarali smo sa šefom predstavništva ove organizacije u Crnoj Gori **Huanom Santanderom**.

Pandemija COVID-19 donijela je velike izazove za sve obrazovne sisteme u svijetu sa kratkoročnim i dugoročnim posljedicama. Koje su, prema Vašem mišljenju, najizraženije?

Pandemija je donijela prethodno neviđeni prekid obrazovanja na globalnom nivou. Produbila je već postojeće izazove za crnogorski obrazovni sistem u pogledu obezbjeđivanja djelotvornog pristupa kvalitetnom obrazovanju za svako dijete.

Produženo zatvaranje škola, prelazak na nedovoljno razvijeno učenje na daljinu, nedostatak pristupa digitalnim uređajima za mnogo djece, poremećaj mnogih usluga podrške koje pružaju škole, poput onih koje daju školski psiholozi ili logopedi, ili samo redovni obroci u predškolskim ustanovama – svi ti faktori negativno su uticali na učenje, na socijalni i emocionalni razvoj djece. Konkretno, najviše su pogođena djeca koja žive u siromaštvu, ona sa smetnjama u razvoju, romska djeca, ali i djeca koja su izložena nasilju u porodici ili žive u porodicama koje nijesu bile u mogućnosti da im pruže podršku u učenju dok je škola

bila zatvorena. Ta djeca doživjela su najveći gubitak u učenju i najveće negativne posljedice na njihovu cjelokupnu dobrobit.

Obrazovni sistem u Crnoj Gori je takođe morao da se u kratkom roku prilagodi radu u uslovima pandemije. Koliko se u tome uspjelo?

Odgovor obrazovnog sistema Crne Gore na pandemiju bio je brz, a napor škola da pripreme časove u video formatu i premoste jaz nametnut zatvaranjem škola impresivan. Međutim, moramo napraviti razliku između potpuno razvijenog sistema obrazovanja na daljinu i sistema učenja na daljinu koji je ustanovljen kao hitna mjera. Da bi sistem obrazovanja na daljinu bio funkcionalan i omogućio učenicima da steknu potrebna znanja i vještine, potrebni su nam kvalitetan digitalni sadržaj, nastavnici koji imaju kapacitet da kvalitetno i na inkluzivan način koriste digitalne alate, kao i neophodna digitalna infrastruktura. U Crnoj Gori još uvijek nije tako, te je obrazovanje na daljinu iako je uspostavljeno vrlo brzo, djelotvorno samo kao kratkoročna mjera.

Nove okolnosti (učenje na daljinu, skraćeni časovi, nošenje maski...) uticale su na kvalitet nastave, a time i na nivo znanja koja su učenici stekli. Kakva je situacija u Crnoj Gori?

Prema brzim procjenama socijalnog uticaja epidemije COVID-a 19 u Crnoj Gori, koje je UN obavio 2020. i 2021. godine, skoro dvije trećine adolescenata uzrasta od 10 do 19 godina smatra da su putem učenja na daljinu naučili manje nego što bi naučili na redovnim časovima. Naša istraživanja sprovedena među roditeljima tokom 2020. i 2021. pokazuju isto: 60 odsto roditelja tokom 2020. i 83 odsto roditelja tokom 2021.

godine smatra da su njihova djeca stekla manje znanja i vještina nego što bi to bio slučaj da su pohađali redovnu nastavu.

Djeca nikad manje nisu boravila u školi. Koliko to utiče na sticanje funkcionalnih znanja?

Širom svijeta je prekid školovanja usljed pandemije ostavio djecu bez obrazovanja ili im je pružen mnogo niži kvalitet obrazovanja. U zemljama Zapadnog Balkana, prema procjenama Svjetske banke, zatvaranje škola može dovesti do povećanja broja djece koja nijesu stekla osnovnu pismenost sa 53 odsto na 61 odsto.

U Crnoj Gori nijesu sprovedene studije o mjerenju gubitka u učenju. Međutim, ove godine biće sprovedena PISA provjera znanja i u okviru toga, testiraće se znanje petnaestogodišnjaka koji su praktično više od godinu dani van škole. Biće važno vidjeti hoće li rezultati PISA 2022 pokazati promjene u postignućima učenika u Crnoj Gori, kao i u zemljama OECD-a, nakon pandemije.

Iz UNICEF-a ste stalno upozoravali da treba obezbijediti jednake uslove za obrazovanje za svu djecu. U kojoj mjeri se u tome uspjelo i kako se sve to odražava na kvalitet obrazovanja?

Potreba da se obezbijede jednake mogućnosti za svu djecu da steknu kvalitetno obrazovanje postala je još veći izazov tokom pandemije. Buduća istraživanja pokazaće nam kako je pandemija uticala na te napore.

Podaci o tome prije pandemije pokazuju da ima pomaka, ali da je potrebno uložiti više napora da svako dijete dobije kvalitetno obrazovanje u Crnoj Gori. Na primjer, broj djece sa smetnjama u razvoju i broj romske djece upisane u redovne

■ Huan Santander

SMANJENE MOGUĆNOSTI ZA SPORT I KULTURNE AKTIVNOSTI

Pandemija je značajno smanjila mogućnosti za djecu da se uključe u vannastavne aktivnosti. Kako ocjenjujete taj aspekt obrazovanja u Crnoj Gori?

Pandemija je značajno smanjila mogućnosti uključivanja djece u vanškolske aktivnosti kao što su sport i kultura. Naše istraživanje iz 2018. godine pokazuje da je to bio problem u Crnoj Gori i prije pandemije. Većina djece je izjavila da u prethodnoj godini nije bila na kulturnim ili sportskim događajima bilo koje vrste: njih 68 odsto nije bilo u pozorištu, 60 odsto u bioskopu, 74 odsto u muzeju, 85 odsto na izložbi, 61 odsto na koncertu, a 51 odsto na sportskom događaju. Iako ažurirani podaci još nijesu dostupni, vrlo je razumno očekivati da će pandemija pogoršati ove već zabrinjavajuće procenete.

Štaviše, u 2018. godini, djeca od 12 do 17 godina izjavila su da u prosjeku provode osam sati dnevno ispred različitih ekrana. Za očekivati je da se „vrijeme provedeno ispred ekrana“ samo povećalo tokom pandemije. Više vremena koje provedu na internetu djecu više izlaže rizicima od nasilja na internetu, posebno ako roditelji slabo usmjeravaju djecu pri korišćenju medija.

Škole bi djeci trebalo da pruže priliku da otkriju i razviju svoja interesovanja, bilo da se radi o sportu, umjetnosti, o društvenim ili prirodnim naukama. Taj aspekt obrazovanja trebalo bi snažnije razvijati da bi se poradilo na negativnom uticaju pandemije. Potrebno je obezbijediti kvalitetnije vannastavne aktivnosti svoj djeci u Crnoj Gori kako bi ona mogla kvalitetno da provode vrijeme i da razvijaju razne vještine dok se zabavljaju u slobodno vrijeme.

škole godinama je rastao, ali bi ovaj trend trebao da se nastavi i značajno poveća, a da se istovremeno poboljša i kvalitet inkluzivnog obrazovanja. Samo jedno od dvoje romske djece završi osnovnu školu, a samo troje od stotinu završi srednju školu. Trećina djece u Crnoj Gori je prije pandemije rasla u siromaštvu. Na PISA testiranju ta djeca su postigla lošije rezultate i stoga je potrebno pružiti više podrške njihovom obrazovanju, budući da je i to način da ih izvučemo iz siromaštva.

Djeca sa smetnjama u razvoju su osjetljivija na promjene i zahtijevaju posebnu pažnju. Koliko se ova situacija odrazila na inkluzivnu nastavu?

Čak i prije pandemije djeca sa smetnjama u razvoju imala su manju vjerovatnoću da pohađaju školu, kao i nedovoljan pristup kvalitetnim uslugama rane intervencije, zdravstvenim i rehabilitacionim uslugama. Mjere zaključavanja i zatvaranje škola onemogućile su

djeca sa smetnjama u razvoju da dobiju usluge obrazovne i razvojne podrške koje inače imaju u školi. Međutim, važno je napomenuti da su se obrazovni sistem i škole trudili da ostanu u redovnom kontaktu s porodicama i da pruže što veću podršku djeci sa smetnjama u razvoju tokom zatvaranja škola. Isto tako, kad su ponovo otvorene, škole su podsticane da urade procjenu gubitaka u učenju i da djeci pruže podršku da ih prevaziđu.

Međutim, produženo zatvaranje škola praćeno samo djelimičnim ponovnim otvaranjem sve do septembra prošle godine, kao i vanredni uslovi u kojima škole od tada rade, negativno su se odrazili na kvalitet obrazovanja u cjelini i sigurno će uticati na obrazovna postignuća velikog broja djece, posebno one najugroženije. Iz tog razloga, oni bi trebalo da budu prioritarna grupa za buduće reforme obrazovanja, dječje i socijalne zaštite i zdravstvenog sistema kako bi Crna

Gora napredovala na putu ka inkluzivnom društvu koje omogućava svakom čovjeku da ostvari sva ljudska prava.

Da bi se sanirale posljedice koje je pandemija ostavila na obrazovanje potrebno je preduzeti konkretne aktivnosti. Šta, prema Vašem mišljenju, treba uraditi?

Glavne mjere koje bi škole u Crnoj Gori trebale preduzeti radi prevazilaženja posljedica pandemije uključuju: jačanje odnosa s lokalnim zajednicama i porodicama da bi se osigurao povratak sve djece u školu, posebno one najugroženije, kao što su Romi i Egipćani, djeca sa smetnjama u razvoju i djeca koja žive u siromaštvu; pružanje podrške svoj djeci da prevaziđu gubitke u učenju kroz nadoknađivanje nastave, vršnjačko obrazovanje, vannastavne aktivnosti ili slične inicijative; organizovanje obuke nastavnika i obezbjeđivanje uređaja i obezbjeđivanje materijala koji su im potrebni za kvalitetno inkluzivno obrazovanje koje potpomaže i socio-emocionalni razvoj sve djece u Crnoj Gori.

Da bi do svega toga došlo, bilo bi od ključnog značaja da Vlada obezbijedi održivo finansiranje obrazovnih reformi, ali i da ojača društveno-ekonomski status nastavnika čime bi najbolje i najtalentovanije učeničke privukla da se opredijele za ovo zanimanje i poboljšala kvalitet nastave u budućnosti.

■ Santander u OŠ „S. Pejanović“

Fotografije © UNICEF Montenegro – Duško Miljančić

■ U posjeti vrtiću u Nikšiću u 2022.

RAZGOVOR: Mr Olivera Leković, NVU Prosvjetna zajednica Crne Gore

GENERACIJE SA NIŽIM FUNKCIONALNIM ZNANJIMA

Česte promjene načina rada – od onlajn, preko rada u dvije grupe, do skraćenih časova na 30 minuta neminovno su se negativno odrazile na motivaciju za učenjem, dužinu pažnje, radne navike, a samim tim i na nivo stečenih znanja, na funkcionalna znanja i vaspitne ishode. Strahujemo da će ovi problemi doći do izražaja posebno prilikom prelaska na više nivoe obrazovanja, tj. iz osnovne škole u srednju i iz srednje na fakultete, a kasnije i na radnu osposobljenost

Pandemija COVID-19 izazvala je velike promjene u načinu rada vaspitno-obrazovnih ustanova. O tome kakve su posljedice i koliko su one dugoročne razgovarali smo sa mr obrazovne politike **Oliverom Lekovićem** iz NVU Prosvjetna zajednica Crne Gore, inače profesoricom razredne nastave.

Škole skoro dvije godine rade u uslovima pandemije COVID-19. Koliko je to prema Vašem mišljenju uticalo na kvalitet nastave?

Već pune dvije godine usljed pandemije radimo u takoreći vanrednim uslovima. Evidentno je da takvi uslovi rada uzrokuju loše posljedice, a sigurno će se pojaviti još dodatnih problema koje je izazvao izmijenjen i redukovani rad u školama.

Koje biste negativne posljedice posebno izdvojili?

Izdvojila bih posebno strahove koji su se pojavili kod djece, što zbog straha od same zaraze, što zbog problema socijalne prirode gdje je dovedena u pitanje sama egzistencija porodica usljed razbolijevanja roditelja ili su roditelji ostali bez posla. Takođe, problem je i što su djeca, poštujući mjere IJZ, manje društveno aktivna i uopšte manje fizički aktivna, a znamo koliko su socijalizacija, fizička aktivnost, radne navike važne za period kada se djeca razvijaju i psihički i fizički.

Stalne promjene načina rada (onlajn nastava, skraćeni časovi) morali su uticati na učenike (motivaciju za učenjem, koncentraciju...). Koliko se to odrazilo na nivo stečenog znanja učenika i da li je ono dovoljno za dalje školovanje?

Česte promjene načina rada, od onlajn, preko rada u dvije grupe do skraćenih časova na 30 minuta, neminovno su se negativno odrazile na motivaciju za učenjem, dužinu pažnje, radne navike, a samim tim i na nivo stečenih znanja, na funkcionalna znanja i vaspitne ishode. Strahujemo da će ovi problemi doći do izražaja posebno prilikom prelaska na više nivoe obrazovanja, tj. iz osnovne škole u srednju i iz srednje na fakultete, a kasnije i na radnu osposobljenost. Već u julu 2020. prilikom polaganja prijemnog ispita na Medicinskom fakultetu u Podgorici, doživjeli smo porazne rezultate. Od 102 kandidata njih 90 nije položilo prijemni ispit. Taj podatak posebno zabrinjava, jer znamo da su kandidati uglavnom Lučonoše. Vjerujemo da su se desili loši rezultati prijemnog ispita i zbog toga što usljed pojave Covid-19 i strogih mjera, nastavnici nisu bili u mogućnosti da drže dodatne časove i tako bolje pripreme srednjoškolce za polaganje prijemnog ispita. Ove godine i Crna Gora učestvuje u PISA testiranju. Ne nadamo se da će loši rezultati od prijašnjih godina kad nije bilo pandemije, sad biti bolji. Ali eto da ne prejudiciram, ukoliko budu bolji zaista će to biti prijatno iznenađenje. Pošto je pandemija globalnih razmjera, moguće da će generalno biti lošiji rezultati svih zemalja, a mi možda bar zadržimo rezultat prethodnih godina.

Učenici nikad nisu manje boravili u školi. Koliko to utiče na njihovo sveukupno obrazovanje, prvenstveno na sticanje funkcionalnih znanja, ali i vaspitanje?

Da budemo potpuno realni i iskreni, i prije pojave

■ Olivera Leković

pandemije COVID-19 naši učenici su bili u grupi učenika zemalja koji najmanje borave u školi. Istraživanja su pokazala, ali i bez toga sami možemo primijetiti i zaključiti, da su direktno porcionalni dužina boravka u školi i nivo znanja učenika. Ovo sve ide u prilog tvrdnji da naš obrazovni sistem trpi dugogodišnje probleme koji su se pojavom COVID-19 samo usložnili i iskristalisali. Neminovno sve ovo je dovelo do toga da imamo generacije sa nižim funkcionalnim znanjima, generacije koje nisu dovoljno osposobljene za buduća zanimanja.

Djeca sa smetnjama u razvoju su osjetljivija na promjene i zahtijevaju posebnu pažnju. Koliko se ova situacija odrazila na inkluzivnu nastavu?

Sigurno su djeca sa smetnjama u razvoju najteže pogođena svim ovim promjenama koje su došle sa pandemijom. Naročito djeca koja su imala problem sa socijalizacijom, pažnjom i ponašanjem, djeca koju uznemirava svako odstupanje od rutine, djeca koju vršnjaci motivišu i podržavaju tokom rada, a tokom onlajn nastave su došli u situaciju da su izgubili svaki neposredni

kontakt sa vršnjacima. Tokom onlajn nastave otežan je bio i kontakt djeteta sa nastavnikom i/ili asistentom, postojale su razne smetnje za realizovanje Individualnog razvojno-obrazovnog plana. Teškoće u praćenju onlajn nastave imala su i socijalno ugrožena djeca čije porodice nemaju neophodnu računarsku opremu i internet, neki vrlo često ni struju. U tom početnom periodu pandemije UNICEF je uradio istraživanje kojim je utvrđeno da u Crnoj Gori svaka šesta porodica sa djecom nema računarsku opremu i samim tim toj djeci nije bilo omogućeno praćenje onlajn nastave.

Posebna pažnja potrebna je i talentovanoj djeci. Pandemija se sigurno odrazila i na vannastavne aktivnosti? Kakvi su rezultati i koliko sve to utiče na dalje usavršavanje talentata?

Nesumnjivo, posebna pažnja potrebna je i talentovanoj djeci, a usljed pandemije onemogućeno je i sprovođenje vannastavnih i vanškolskih aktivnosti. Za vrijeme pooštrenih mjera, usljed povećanog broja zaraženih, djeca nisu mogla ići na treninge i takmičenja, odloženi su mnogi festivali i

PREVELIK BROJ UČESNIKA NA SEMINARIMA

Osim obuke za sticanje digitalnih vještina, većina edukacija za nastavnike bila je onlajn. Koliko se to odrazilo na usavršavanje nastavnika?

U periodu od pojave virusa COVID-19, osim obuke za sticanje digitalnih vještina, uslijedile su i druge vrste edukacija za nastavnike koje su bile onlajn. Tu smo imali dvije vrste problema. Jedan problem je bio što smo usljed iznenadne pojave nedovoljno poznatog virusa morali da organizujemo onlajn nastavu tako da svi učesnici budu uključeni i da mogu da prate. Uz taj novi zadatak, veliki broj nastavnika je istovremeno pripremao i snimao časove za projekat Uči doma, a ubrzo je uslijedio i veliki broj onlajn obuka. Drugi problem je bio što ta onlajn obuka nije bila najboljeg kvaliteta. To su bili uglavnom seminari koji su se prije pandemije neposredno držali u salama ili učionicama i sad su samo nevjšto prebačeni na onlan varijantu. Bilo je i tehničkih problema, ali i taj što je na tim onlajn seminarima često bilo priključeno stotine učesnika. Preveliki broj učesnika je dovodio do toga da su se teško mogli iskontrolisati tehnički problemi svakog od njih, a još teže je bilo uključiti ih sve u aktivnosti koje su planirane u radionicama. Nerijetko smo se nakon takvih seminara pitali koja im je svrha. Sad u ovom periodu, manje je seminara i bolje su organizovani.

razni sportski, naučni i kulturni susreti na kojima djeca imaju priliku da predstavljaju svoja umjeća. Ulazimo u treću godinu, a da učenike nismo poveli na izlet, nije realizovana Škola u prirodi, nismo posjetili pozorište, muzej ili galeriju. Bez sumnje da su za ovaj period djeca uskraćena za mnoga lijepa i korisna iskustva koja bi morali nekako da im nadomjestimo. Djelom to postižemo učešćem na onlajn konkursima talenata, upućivanjem na virtuelne galerije umjetničkih slika i sl, ali to nije dovoljno.

Smatrate li da treba preduzeti konkretne aktivnosti, pripremiti strategiju za saniranje posljedica koje je pandemija ostavila na obrazovanju?

Smatramo, i često reagujemo ispred NVU Prosvjetna zajednica CG, da resorno ministarstvo sa institucijama koje predstavlja, treba preduzeti konkretne aktivnosti po pitanju pripremanja strategije za saniranje posljedica koje je pandemija ostavila na obrazovanje. PZCG je u saradnji sa UNICEF-om naišla na podršku i uputili smo zajednički apel odgovornima. Takođe, nadamo se da će ubrzo biti objavljeni i rezultati istraživanja „Analiza sektora obrazovanja u Crnoj Gori“ koje je sproveo UNICEF-om u saradnji sa Ministarstvom prosvjete, nauke, kulture i sporta. Vjerujem da će ova kva sveobuhvatna i opsežna evaluacija biti dobar osnov za planiranje reformi i strategija u obrazovanju.

Lj. V.

Pandemija i kvalitet nastave u osnovnim školama

UČENICI STEKLI MANJE ZNANJA, NADOKNADITI PROPUŠTENOM

Učenici imaju slabiju koncentraciju, gube fokus, ne poštuju dosljedno radne navike pa su samim tim i postignuća slabija. Nivo tog stečenog znanja dovodi u pitanje njihovu spremnost učenika za dalje školovanje

Najveći uticaj pandemija ostavila na predmete koji se izvode jednom nedjeljno, kao i na one za koje je učenicima potrebna dodatna podrška

Obrazovni sistem u Crnoj Gori funkcioniše već skoro dvije godine u uslovima pandemije COVID-19. Ta situacija dovela je do krupnih poremećaja u njegovom organizovanju, ali i rezultatima, prije svega kada je u pitanju kvalitet nastave i učenja.

Škole su bile prinuđene da se ekspresno prilagode novom načinu rada. Sve to je zahtijevalo efikasnu organizaciju. Reakcija je bila brza. Nije došlo do zastoja u realizaciji nastave. Ipak, postavlja se pitanje koliko je ona u tim vanrednim okolnostima bila kvalitetna. O tome smo razgovarali sa direktorima, nastavnicima i učenicima u osnovnim školama.

Direktori: uočavaju se posljedice

Prema mišljenju direktora OŠ „Savo Pejanović“ u Podgorici mr **Zorana Đukića**, pandemija je značajno uticala na kvalitet nastave, posebno u prvom periodu dok su nastavnici i učenici obezbijedili nova IC nastavna sredstva, obučili se za primjenu novih softvera za onlajn nastavu. Bilo je problema u dostupnosti interneta, a veliki broj đaka nije imao novca za kupovinu računara, itd.

„Predmetne oblasti koje pored teorijskih časova sadrže laboratorijske i praktične zadatke nijesu se mogli realizovati, kao što su: fizika, biologija, informatika,

stručni predmeti u srednjim stručnim školama, i drugo“, kaže Đukić.

Direktorica OŠ „Radojica Perović“ u Podgorici **Snežana Dakić-Tomanović** smatra da će procjena usvojenosti stečenih znanja, kao i kvalitet nastavnog procesa biti u fokusu narednih godina.

„Svakako da se posljedice ovakvog načina rada već uočavaju. Ogladaju se u manjku motivacije učenika za rad, ali i u nerealnim očekivanjima prilikom vrednovanja njihovih postignuća, jer su kriterijumi nastavnika tokom trajanja onlajn nastave bili znatno niži. Zapaža se da je nastava sa skraćenim časovima dala bolje rezultate u postignućima učenika, nego kada je bila onlajn, putem raznih aplikacija.

■ Zoran Đukić

Zaključak je da je neposredna komunikacija nastavnika i učenika u učionici svrsishodnija i učinkovitija od nastave na daljinu putem Teams aplikacije, kao jedne od najboljih aplikacija za ovaj vid učenja“, ističe ona, i dodaje da su, s druge strane, nastavnici bili prinuđeni da, u relativno

■ Snežana Dakić-Tomanović

kratkom vremenu, savladaju upotrebu savremenih tehnologija, prilagode se trenutnoj situaciji, i daju svoj maksimum. Kako ocjenjuje, oni su uspješno odgovorili tom izazovu, i uspjeli da prenesu osnovna znanja.

Prema njenom mišljenju, najveći uticaj pandemija

je ostavila na predmete koji se izvode jednom nedjeljno, kao i na one za koje je učenicima potrebna dodatna podrška (matematika, hemija, fizika).

„Pandemija je podstakla nastavnike da efikasnije upravljaju vremenom predviđenim za nastavni čas, jer

DJECA SA SMETNJAMA U RAZVOJU

Naši sagovornici smatraju da se ova situacija veoma odrazila na inkluzivno obrazovanje.

„Epidemiološka situacija je posebno uticala na učenike koji prate nastavu po individualnom programu. Uskraćena im mogućnost podrške koja im je potrebna i koju im škola pruža u redovnim okolnostima. U ovom slučaju uloga roditelja bila je veoma važna, jer su uz njih učenici lakše prevazišli promjene u načinu rada“, kaže Ljilja Milović.

I Adrijana Krcunović ocjenjuje da su promjene u organizaciji nastave najteže posljedice ostavile na djecu sa poteškoćama u učenju.

„Prekidanjem rutine kod tih učenika (naročito kod djece koja imaju neke oblike autizma) dovelo je do regresije. Povratak u školu i ponovno uspostavljanje uobičajene rutine kod tih učenika je upitno po riječima stručnjaka koji su u našoj školi vršili procjenu takvih slučajeva. Takođe, prekidanjem logopedskih tretmana kod učenika sa težim govornim smetnjama odrazilo se negativno u tom smislu da u većini slučajeva zaostaju u savladavanju gradiva u odnosu na svoje vršnjake, da je taj zaostatak prelaskom na sledeći nivo (razred) sve izraženiji“, smatra ona.

Direktorica Snežana Dakić-Tomanović kaže da je u OŠ „Radojica Perović“ napravila plan za realizaciju i praćenje nastave na daljinu sa djecom sa posebnim obrazovnim potrebama čiji rad prate psiholog, pedagog, logoped, roditelj, učiteljica i asistent na nastavi.

Aktivnosti su sprovedene putem mobilnih telefona. Oformljeno je 10 viber grupa za njihov rad. Uključeno je petoro djece sa senzornom smetnjom iz spektra autizma, dvoje djece sa lakšom intelektualnom smetnjom, po jedno sa problemom pažnje, poteškoćama u učenju i sa teškim hroničnim oboljenjem (psihijatrijsko). Pedagog, logoped i psiholog škole pružili su pomoć i podršku djeci, roditeljima, učiteljicama i asistentima, u ovom slučaju pomoć i razrednim starješinama i predmetnim nastavnicima.

on traje 30 minuta što otežava kako njegovu realizaciju, tako i postignuća učenika. Smatram da je i kvalitet nastave znatno lošiji u odnosu na period prije pandemije, ali se isto tako nadam da ćemo, poučeni ovim iskustvom, znati kako da unaprijedimo trenutno stanje“, kaže direktorica OŠ „Veljko Drobnjaković“ u Risnu **Mari-na Čirković**.

Ona ukazuje da uporedni rezultati uspjeha učenika na kraju tromesečja, polugodišta i školske godine u ovom periodu u odnosu na period prije pandemije, pokazuju da je, pored razumljivo većeg broja izostanaka osjetan i blaži pad postignuća učenika u odnosu na period prije pandemije. Ograničena društvena dešavanja, skraćeni časovi, povećan obim domaćih zadataka, sve su to preduslovi za trenutno stanje postignuća učenika.

„Tokom trajanja pandemije, naročito u periodu zaključavanja kada je izvođena onlajn nastava, zbog specifičnosti situacije i empatije prema učenicima, od kojih veliki broj nije imao uslove za praćenje nastave na daljinu, ali i brinući o njihovom psihofizičkom zdravlju, nastavnici su kriterijume u ocjenjivanju donekle ublažili. Tako da analiza rezultata iz tog perioda, naročito 2020/2021. nije mjerodavna.

Što se tiče nastave koja je izvođena u školi, sa skraćenim časovima, tu se ne uočava neka veća razlika u odnosu na prethodne godine. Rezultati

su neznatno slabiji. Međutim, iza toga stoji gubljenje radnih navika učenika, slabija motivacija, ali i neopravdana ambicija roditelja, i njihova očekivanja da se rezultati koji su tokom onlajn nastave bili uglavnom bolji od realnih, ponove i u ovakvim okolnostima“, ocjenjuje Snežana Dakić-Tomanović.

Nastavnici: upitna spremnost za dalje školovanje

Pred posebnim izazovom našli su se nastavnici. Oni su bili prinuđeni da se za kratko vrijeme prilagode novom načinu rada, prije svega onlajn nastavi, časovima koji su skraćeni na 30 minuta, obaveznom nošenju maski za njih i učenike. Neki su istovremeno radili i onlajn i u školi. Dosta njih je bilo prinuđeno da obezbijedi tehnička sredstva za učenje na daljinu, ali i da ce obući da koristi informaciono-komunikacione tehnologije, te da se prilagodi tehničkim mogućnostima učenika. Pokazali su veliki entuzijazam zahvaljujući čemu nije došlo do zaostaja u izvođenju nastave.

Uprkos tome postoje posljedice.

„Pandemija je u velikoj mjeri uticala na kvalitet nastave. Djeca su mnogo izgubila time što su morala da se prebace na onlajn način rada, jer je to bio novitet kako za njih, tako i za nastavnike. Pojedini učenici nisu uspjeli da se prilagode ovakvoj metodi rada“, kaže **Nikola**

Dukić, profesor matematike u OŠ „Anto Đedović“ u Baru.

Prema njegovom mišljenju, sve ovo ostavilo je negativne posljedice. Dvije su najizraženije. Prva je to što djeca nisu bila u mogućnosti da se druže kao ranije pa su na neki način uskraćena za sve lijepe uspomene koje su mogli da steknu. Druga je smanjenje obima gradiva i propuštanje prilike da nauče mnogo više.

„Kada bismo upoređivali sadašnje generacije i generacije učenika koji su završili osnovnu školu prije izbijanja pandemije COVID-19 razlika je ogromna. Nivo stečenog znanja je manji, jer nastavnici ne stižu kao ranije sve da predaju. Kako će se to odraziti na dalje školovanje, pokazaće vrijeme, ali nisam baš optimističan ukoliko se ne preduzmu određene mjere“, ukazuje Dukić.

On dodaje da je osim na obrazovanju pandemija ostavila posljedice i na vaspitanje djece, koja provode previše vremena na društvenim mrežama, gdje mogu da prate raznorazne sadržaje koji loše utiču na njih.

Prema riječima **Ljilje Milović**, profesorice crnogorskog-srpskog, bosanskog i hrvatskog jezika i književnosti u OŠ „Anto Đedović“, nastava je dobila potpuno drugačiji koncept od uobičajenog.

„Umjesto da je unapređujemo u skladu sa savremenim tokovima i pomjeramo granice u obrazovanju, mi smo redukovali gradivo i skratili trajanje školskog časa. To je nepovoljno uticalo na kvalitet nastave“, kaže ona, i dodaje da je rad u vrijeme pandemije posebno negativno uticao na mentalno zdravlje djece, ali na odsustvo druženja sa vršnjacima, učenje onlajn bez interakcije uživo, smanjene fizičke aktivnosti...

To se odrazilo i na nivo stečenog znanja.

„Učenici imaju slabiju koncentraciju, gube fokus,

TALENTI U DRUGOM PLANU

Darovitim učenicima posvećivalo se manje pažnje.

„Čini mi se da smo u ovakvoj situaciji malo zanemarili talentovanu djecu. Trebalo nam je vremena da se priviknemo. Sada kada smo se navikli na ovakav način rada, biće potrebno dosta rada i truda kako bi se vratili na pravi kolosijek i siguran sam da rezultati neće izostati“, kaže Nikola Dukić.

„Darovitim učenicima nedostaju vannastavne aktivnosti, sekcije, projekti i slične aktivnosti koje ih dovode u poziciju da misle i tragaju za kreativnim rješenjima kroz interakciju sa osobama sličnim sebi, a što je izostalo u ovom periodu onlajn nastave. Oni su duboko svjesni da ovakva organizacija redovne nastave i vannastavnih aktivnosti ne doprinosi razvoju njihovih kompetencija“, ističe učiteljica Kuzmanović.

Ljilja Milović smatra da podrška talentovanim učenicima nije izostala i da se za te aktivnosti uspješno može koristiti onlajn komunikacija. Međutim, kako kaže, manje je bilo učenja i aktivnosti kroz igru, interakciju, timski rad i druženje. Talentovani učenici bili su uskraćeni i za posjete izložbama, kulturnim manifestacijama, festivalima, takmičenjima, smotrama i drugim sličnim načinima usavršavanja.

Direktorica Dakić-Tomanović takođe ukazuje da tokom trajanja pandemije, naročito u prvom talasu, i tokom onlajn nastave, nije bilo moguće posvetiti se talentovanim učenicima.

„Tim za nadarenu djecu koji postoji u školi, u takvim okolnostima nije imao mnogo prostora za rad. Učenici su bili uključeni u svečanosti koje su organizovane u školi, s tim da veliki broj aktivnosti po kojima je škola prepoznata nije organizovan, pa je bilo i manje mogućnosti da učenici pokažu svoje talente“, kaže ona.

„Objektivno, u prošloj školskoj godini nastavnici nisu mogli da se posvete talentovanoj djeci ni vannastavnim aktivnostima. Ova školska godina u značajnoj mjeri može se smatrati redovnom, jer dobar nastavnik, koji posjeduje stručna znanja i tehnički dobro pripremi čas za zanimljivim audio-vizuelnim sadržajem, može u cjelini ostvariti planirani ishod i ako je čas trajao 30 minuta“, mišljenja je direktor Zoran Đukić.

Prema mišljenju direktorice Marine Čirković, vannastavne aktivnosti nisu se prilagodile novonastaloj situaciji (skraćeni časovi i restriktivne epidemiološke mjere).

„Neke od planiranih aktivnosti su sprovedene, a neke čekaju povoljnije uslove. Zdravlje i sigurnost djece i nastavnika su naš prioritet. Rad sa talentovanim učenicima teče kontinuirano, a za ishod imamo niz osvojenih nagrada i zapaženih rezultata“, rekla je ona.

SMANJENJA FIZIČKA AKTIVNOST

Fizičko vaspitanje bilo je periodu onlajn nastave najviše ostavljeno po strani. Nastavnici su predlagali đacima da rade određene vježbe kući, ali sve je to zavisilo od raspoloženja djece.

Profesori u OŠ „Savo Pejanović“ u Podgorici **Lakic Janketić** i **Stefan Lazarević** ocjenjuju da je pandemija COVID-19, prije svega, u vrijeme nastave na daljinu doprinijela gojaznosti, negativnoj energiji, slabijem imunom sistemu, nervozni kod djece koja nisu aktivna van nastave Fizičkog vaspitanja. Oni ističu da jedna veća grupa učenika, koja je navikla na režim treninga i časove iz različitih sportskih disciplina, nema nikakvih problema sa fizičkom aktivnošću.

Takođe smatraju da je čas od 30 minuta dovoljan za nastavu iz ovog predmeta u škola u kojima su adekvatni uslovi za rad. U suprotnom, ovaj predmet se ne može realizovati na pravi način.

ne poštuju dosljedno radne navike pa su samim tim i postignuća slabija. Nivo tog stečenog znanja dovodi u pitanje spremnost učenika za dalje školovanje“, smatra Milovićeva.

Prema njenim riječima, odsustvo iz škole i nedostatak uobičajene radne i podsticajne atmosfere, utiče na motivaciju za učenjem. Djeca u izmijenjenim uslovima rada svakako usvajaju znanja, ali ona nijesu u dovoljnoj mjeri funkcionalna. Redukovani program i skraćeni časovi ne pružaju mogućnost za to. To je svakako uticalo i na vaspitnu ulogu škole.

I **Adrijana Krcunović**, profesorica razredne nastave u OŠ „Veljko Drobnjaković“, smatra da je pandemija imala negativan uticaj na kvalitet nastave i uopšte na kvalitet života kod svih aktera u nastavnom procesu.

„Pristupilo se drugačijoj organizaciji nastave bez prethodne pripreme u tehničkom i organizacionom smislu. To je bilo jako stresno za sve nas, naročito za jedan broj roditelja nižeg obrazovnog nivoa, koji u većini slučajeva nisu digitalno pismeni ili nisu opremljeni potrebnim tehničkim sredstvima da bi mogli pomoći svojoj djeci u učenju. Takođe, ni nastava sa skraćenim

časovima na 30 minuta nije puno promijenila kvalitet nastave u odnosu na onlajn nastavu u pogledu njenog kvaliteta. Uz to, pristupilo se primjeni 'olakšanih' testova i snižavanju kriterijuma prilikom ocjenjivanja“, navodi ona, i dodaje da će posljedice izvođenja nastave u uslovima pandemije biti sa gledane u narednom periodu (rezultati PISA testiranja).

„Promjene u organizaciji nastave uticale su u negativnom smislu na motivaciju za učenjem, koncentraciju. U razgovoru sa učenicima saznala sam da većina njih ne želi da se časovi produže na 45 minuta tj. protiv se vraćanju na stari režim rada. Nivo znanja definitivno nije na zavidnom nivou kod učenika razredne nastave, ali je dovoljan za prelazak na sledeći nivo (predmetnu nastavu), što se ne može reći za učenike koji iz osnovne prelaze u srednju školu“, smatra Krcunovićeva.

Neophodna strategija

Naši sagovornici su saglasni da treba preduzeti određene mjere da bi se ublažile negativne posljedice.

Zoran Đukić smatra da treba organizovati konkretne aktivnosti u formi pripreme nastave za polumatur-ske i maturaške ispite, kako bi učenicima nadomjestili propušteno iz planiranog nastavnog sadržaja u prethodnom vremenskom periodu.

„Novonastala situacija nam je pokazala da se vrlo brzo prilagođavamo na nove okolnosti. Sada je povoljan trenutak da stečeno iskustvo učenja na daljinu i tradicionalno učenje spojimo zbog postizanja višeg cilja, a to je moderan, multidisciplinarn obrazovni sistem koji će mladim ljudima dati priliku da ravnopravno učestvuju u stvaranju bolje budućnosti“, kaže Marina Čirković.

Ocjenjujući da je znanje pruženo na najbolji mogući način, sa mnogo entuzijazma nastavnika koji su cijeli proces iznijeli sami, pronalazeći najbolje načine da učenicima prenesu znanje, vještine i kompetencije, Snežana Dakić-Tomanović smatra da se upornim radom svi eventualni nedostaci mogu nadomjestiti, jer je učenje cjeloživotni proces, a ko želi taj i ima način da nauči.

„Dodatna i dopunska nastava su još jedan vid pomoći učenicima, ali za učenike nije obavezujuća i vrlo često je izbjegavaju. Dio odgovornosti moraju ponijeti i nadležne institucije koje bi trebalo da osmisle strategiju za dalje postupanje“, ukazuje ona.

I nastavnici smatraju da treba preduzeti konkretne aktivnosti da bi se nadoknadilo propušteno.

„Mislim da bi učenici trebali da analiziraju rad i markiraju sve što je u gradivu propušteno ili nije usvojeno na funkcionalan način. Na osnovu toga je moguće napraviti strategiju da se unaprijede znanja i postignuća, a jedno od rješenja je kroz dodatne aktivnosti i projek-te. Istovremeno potrebno je organizovati što više edukativno-rekreativnih programa koji bi učenicima biti podrška u očuvanju mentalnog zdravlja“, ističe Ljilja Milović.

Adrijana Kuzmanović ocjenjuje da nije samo pandemija krivac za ovakvo stanje u obrazovnom sistemu.

„Pandemija je pokazala sve slabosti i neodrživost našeg obrazovnog sistema na svim nivoima. Potrebno je sprovesti sveobuhvatnu reformu koja će našoj djeci omogućiti sticanje znanja i kompetencija kako bi po završetku školovanja bili konkurentni na tržištu rada“, naglašava ona.

Ljilja Milović

Nikola Dukić

UČENICI: POSTOJE PRAZNINE, ALI SE MOGU NADOMJESTITI

I učenici su saglasni da su pandemija i izmijenjeni režim izvođenja nastave ostavili traga u njihovom školovanju. Biraajući između onlajn nastave ili nastave u školi sa trajanjem časa od 30 minuta, oni prednost daju nastavi u školi. Napominju da maske otežavaju normalan rad, ali da su se vremenom navikli i prilagodili. Tokom nastave na daljinu njihova pažnja nije bila na potrebnom nivou, dok u školi lakše savladavaju i usvajaju gradivo.

Većina učenika smatra da su stekli dovoljno znanja potrebnog za nastavak školovanja, ali da su svjesni da su iz nekih oblasti u zaostatku. Međutim, mišljenja su da vremenom mogu nadomjestiti nedostatke u znanju.

Neki od njih ukazuju da nisu svi imali iste tehničke uslove za rad (računare, telefone) za praćenje nastave, ali ni roditeljsku pomoć, tako da su neki uskraćeni da savladaju nastavno gradivo na pravi način.

I đaci se slažu da je najveći izazov bilo usvajanje znanja iz prirodnih nauka (matematika, fizika, hemija), naročito tokom trajanja onlajn nastave. Upravo su to oblasti gdje su najmanje naučili, i gdje je sticanje znanja bez direktne podrške nastavnika u učionici, bilo najteže.

Tokom pandemije organizovan je mali broj vannastavnih aktivnosti, u skladu sa aktuelnim mjerama. To je ono što učenicima nedostaje, i što bi voljeli da nadoknade u budućnosti.

Riječ roditelja

ČAS KRAĆI, PAŽNJA VEĆA

Neki roditelji smatraju da su skraćeni časovi od 30 minuta dobro rješenje, dok drugi misle da nastavnici nisu uvijek kad je trebalo koristili platformu Teams

Mišljenja roditelja, kada je riječ o kvalitetu obrazovanja u ovakvoj situaciji, su podijeljena.

Teodora Đurić, majka prvaka, smatra da časovi od 30 minuta koji su uvedeni zbog pandemije korona virusa nisu se pokazali kao loše rješenje za djecu.

„Mislim da su i djeca i nastavnici koncentrisaniji tokom nastave. Uz vremensko ograničenje predavači koncizno prenesu znanje, a djeci je skraćenjem časova pažnja veća. Možda ne bi bilo loše da se ova praksa nastavi i nakon, nadam se brzog završetka pandemije“, mišljenja je Đurićeva.

Jednim nedostatak, prema njenom mišljenju bi bio socijalni aspekt, jer su djeca bila primorana da se distanciraju od svojih vršnjaka, uz pojačane higijenske mjere i nošenje maski. „Čini mi se da su zaboravili kako su ranije izgledali školski dani i dječja bezbrižnost u druženju sa vršnjacima“, dodaje ona.

„Promjena načina izvođenja nastave, onlajn pa povratak u klupe jeste bio

stresan kako za djecu, tako i za roditelje, jer je postojala neizvjesnost koliko to sve može trajati, ali mislim da su đaci zajedno sa nastavnicima i uz pomoć roditelja, koji su bili uključeni u učenje više nego ranije, ipak uspjeli da savladaju svo gradivo, bez propusta. Smatram da kraćii boravak u školi nije umanjio kvalitet njihovog obrazovanja i vaspitanja, čak je pokazao da su djeca poštujući mjere i noseći maske pokazali da postaju odgovorni činioци našeg društva“, poručila je Đurićeva.

Maja Sekulović, majka dva osnovca, ocjenjuje da je ova situacija sa koronavirusom samo dodatno pogoršala već postojeće probleme u obrazovanju djece.

„Za razliku od iskustva u obrazovanju koje sam imala prije polaska moje djece u školu, sada su roditelji pretjerano uključeni u nastavni proces. Naročito posljednje dvije godine kada je izgovor za sve situacija sa pandemijom. Nastavne jedinice se uopšte više i ne predaju,

■ Kristina Mihailović

ili se toliko šturo obrade da ostaje na roditeljima da sa djecom kući rade sve. Ukoliko niste u mogućnosti raditi sa djecom, usljed nedostatka znanja ili slobodnog vremena, morate im priuštiti privatne časove iz svakog predmeta iz kojeg ne možete sami prenijeti znanje na njih. Ukoliko nemate finansijskih sredstava za plaćanje privatnih časova, a niste kompetentni da pomognete djetetu u učenju, onda je sigurno da ono neće postići zadovoljavajući uspjeh“, kritički se osvrnula Sekulovićeva.

NEDOSTAJE SISTEMSKO ISTRAŽIVANJE O UTICAJU PANDEMIJE NA OBRAZOVANJE

„Uticaj pandemije na obrazovanje i djecu je evidentan, a koliki je i kakav je, mi to ne znamo precizno. Skoro dvije godine samo pričamo o tome, ali nema ni jednog sistemskog istraživanja ili analize koja je odrađena i na koju bi se mogli pozvati. U prethodnom periodu smo imali priliku da čujemo stavove i prosvjetnih radnika i psihologa, i pedagoga i sociologa... o različitim negativnim aspektima na obrazovanje. Jasno je da ih ima i da će ih tek biti. Počev od radnih navika, doživljaju škole i obaveza, pa do savladavanja gradiva“, naglašava **Kristina Mihailović** iz udruženja „Roditelji“.

Ona tvrdi da je djeci sada nezamislivo da se vrate na nastavu koja će trajati pet sati i više dnevno.

„Ako ništa drugo, na to će morati ponovo da se navikavaju i pažnju umjeravaju. Zanimljivo je i cijeli posebni dio o vaspitavanju, jer koliko god prethodnih godina svi bili saglasni da je vaspitana uloga škole umanjena, ona je i dalje značajna. O djeci sa razvojnim poteškoćama ili djeci koja žive u siromaštvu da ne govorimo. Podrška koju u početku praktično nijesu ni imali, dok je trajala online nastava, sigurno je značajno uticala na njihova usvajanje znanja i ukupno obrazovanje. Mi se sve vrijeme nadamo da će neki tim ljudi koji se bave obrazovanjem sjesti i napraviti plan nadoknade izgubljenog i načina rada sa djecom u narednom periodu, ali zaista prvo moraju znati šta je potrebno“, istakla je ona.

Mihailovićeva dodaje da je mnogo zemalja imalo slične situacije što je i normalno jer smo svi bili u nepoznatom i sa velikim brojem problema koje je trebalo riješiti uz bezbroj izazova, ali su se nakon nekog vremena posvetile obrazovanju i označile ga kao prioritet. „Kod nas to nije ni bio i nije još slučaj“, ističe ona.

„Pohađanje škole od kuće i program Teams nije u svakoj školi primjenjivan na isti način. U našem slučaju ako izuzmemo nedostatak socijalizovanja sa drugom djecom, kao i to da makar jedan roditelj mora raditi od kuće, onlajn nastava i nije toliko problematična kao odlazak u školu u ovakvim uslovima. Makar zbog toga što su gubili manje vremena kod onlajne nastave, pa nam ostaje više vremena da radimo sa

njima sve ono što se od roditelja i djece očekuje. Kada smo ove godine bili u izolaciji zbog korone, za sve informacije o tome što se radilo na nastavi morali smo moliti druge roditelje da nas obavještavaju i šalju zapise iz svesaka jer, po riječima profesora, oni nemaju dobro iskustvo sa Teams-om i opterećeni su pa kažu 'informišite se kod drugih roditelja'. To loše iskustvo sa Teamsom ih ne sprječava da na isti u toku raspusta i

za vikend šalju materijale ili obavještenja koje lekcije trebaju naučiti“, ukazala je ona.

Sekulovićeva dodaje da „sve ovo i nije tako izraženo kod mladog djeteta koji pohađa drugi razred, ali kad je riječ o starijem sinu koji ide u sedmi razred, malo je riječi za kritiku. Dolažim do zaključka da je jedino dobra stvar što su časovi skraćeni pa manje vremena gube u školi“, zaključuje Sekulovićeva.

O. Đ.

Nastava u resursnim centrima

KVALITET NIJE NA ŽELJENOM NIVOU

Nedostatak direktnog kontakta nastavnik-učenik, motivišuće atmosfere, interakcije sa drugim učenicima iz odjeljenja, timskog rada i takmičarskog duha, učinili su da učenici učenje na daljinu dožive kao izuzetno zahtjevno i monotono

Nastavnici i stručni saradnici najizraženije probleme primjećuju u emocijama, ponašanju, komunikaciji, kvalitetu znanja i njegovoj primjeni u svakodnevnom životnim okolnostima

Organizacija nastave tokom pandemije nije jednostavna ni za jednu vaspitno-obrazovnu ustanovu. Taj zadatak još teži je onima koji obrazuju djecu sa smetnjama u razvoju.

Iz Aktiva za jezike Resursnog centra za djecu i mlade „Podgorica“ ističu da i pored velikog truda nastavnika da u vrijeme nastave na daljinu prilagode učenicima nastavne sadržaje i aktivnosti,

kvalitet nastave morao je biti na nižem nivou u poređenju sa nastavom koja se odvija u učionici.

„Ovakav način rada bio je težak kako za učenike, koji su često morali zavisiti od pomoći roditelja, tako i za nastavnike. Nedostatak direktnog kontakta nastavnik-učenik, motivišuće atmosfere, interakcije sa drugim učenicima iz odjeljenja, timskog rada i takmičarskog

duha, učinili su da učenici učenje na daljinu dožive kao izuzetno zahtjevno i monotono. Negativni aspekt učenja na daljinu ogledao se i u nemogućnosti ostvarivanja saradnje sa lokalnom zajednicom, organizovanja posjeta i zajedničkih radionica. Nastava sa skraćenim časovima u trajanju od po 30 minuta u našoj ustanovi pokazala se efikasnom, s obzirom na to da sada nije uočljiv umor kod učenika izražen tokom posljednjih časova u toku dana, već su učenici jednako skoncentrisani na svakom času. Ovo je posebno karakteristično za učenike koji prate nastavu po prilagođenom IROP-u“, ukazuju iz ovog aktiva.

Obim znanja morao biti smanjen

Kako ističu, u ovom periodu, po preporuci Zavoda za školstvo, bilo je neophodno smanjiti zahtjeve u odnosu na učenike i odabrati samo najvažnije ishode, te je evidentno da je obim znanja morao biti smanjen. Iz navedenog razloga za učenike koji su u mogućnosti da realizuju ishode predviđene redovnim Godišnjim planom i programom organizuju se časovi dopunske i dodatne nastave. Ovi časovi su pretežno individualni s obzirom na mali broj učenika po odjeljenjima u ovoj ustanovi, te se tokom njih uglavnom uspijeva ostvariti nadoknada propuštenih nastavnih sadržaja. Za učenike čiji IROP predviđa prilagođavanje ishoda razvojno su smetniji, a koji ne mogu aktivno pratiti nastavu duže

od 30 minuta po času, pokazalo se da se postiže isti rezultat kao i u radu u redovnim uslovima kada je čas trajao 45 minuta.

Njihove kolege iz Aktiva pravno-ekonomske grupe predmeta saopštili su da su poteškoće u radu sa djecom sa posebnim obrazovnim potrebama bile veoma izražene u periodu nastave na daljinu.

„Imajući u vidu da veliki broj naših učenika nije samostalan u radu i često realizuje ishode uz pomoć nastavnika, učenicima je bila neophodna pomoć roditelja u radu kod kuće. Nastavu nije bilo moguće organizovati putem Teams platforme, zbog nemogućnosti učenika i njihovih roditelja da je adekvatno koriste iz različitih razloga, kao što su nedostupan internet ili nemogućnost pristupa internetu u periodu predviđenom za odvijanje nastave, nedovoljna informatička pismenost za upotrebu Teams aplikacije i sl. Rad se odvijao putem viber grupa (porukama ili telefonskim pozivima), uz dodatne individualne konsultacije, što je često iziskivalo dostupnost nastavnika učenicima i do kasnih večernjih sati“, rekli su iz ovog aktiva.

„Na slične probleme ukazuju i iz Aktiva prirodnih i društvenih nauka.

„Što se tiče trajanja časova po 30 minuta, mišljenja smo da je ono optimalno za naše učenike, s obzirom da većina učenika ima zdravstvenih problema i dolazi do brzog umaranja. Zbog svega navedenog u našoj ustanovi je organizovana dodatna i dopunska nastava, kao i

veliki broj vannastavnih aktivnosti. (Posjeta muzeju, obilježavanje Međunarodnog dana životne sredine, Dan Ustanove...“), naglašavaju iz ovog aktiva.

Akcentat staviti na obnavljanje prethodnog gradiva

Članovi Tima Rane intervencije u ovoj ustanovi smatraju da pandemija je izvršila veliki uticaj na kvalitet nastave.

„Kada su u pitanju djeca sa posebnim obrazovnim potrebama vrlo je značajan kontakt uživo, individualizovani oblik nastave i socijalizacija, vršnjačka podrška koja je u toku onlajn nastave izostala, pa se to odrazilo na motivaciju za učenjem“, ističu članovi ovog tima.

U cilju prevazilaženja negativnih posljedica, prema njihovom mišljenju, akcentat treba staviti na obnavljanje prethodnog gradiva. Potrebno je početi od sagledavanja socio-emocionalne slike djeteta i time se rukovoditi prilikom podrške, koju treba pružiti timski – nastavnici i stručni saradnici i u saradnji sa roditeljem. Tačnije, kako kažu, fokus treba staviti na emocionalnu razmjenu, komunikaciju i razumijevanje, umirivanje, kontrolu ponašanja, individualni rad stručnog saradnika u oblastima koje treba pojačati.

„Važno je postaviti strategije rada kada su u pitanju razvojne oblasti djeteta usklađene sa invidulanim sposobnostima i mogućnostima kada su u pitanju akademske oblasti, postignuća

■ Nedeljko Moškov

uz koontinuiranu saradnju sa roditeljima. Smatramo da treba preduzeti konkretne aktivnosti u nadoknadi van nastavnih aktivnosti koje upućuju djecu sa posebnim obrazovnim potrebama na vršnjake i druženje“, ističu iz Tima za rane intervencije.

Da onlajn nastava nosi mnogo problema ukazuje i pedagogica ove ustanove.

Prema njenim riječima, među problemima koje roditelji ističu su: pristup internetu za učenje na daljinu, nemogućnost druženja sa vršnjacima, individualni tretmani stručnjaka, kontakt sa bližnjima, usredsređenost na kućno okruženje, vannastavne aktivnosti, strah ukoliko se oni razbole ko će preuzeti brigu o njihovoj djeci i sl. „Nastavnici i stručni saradnici najizraženije probleme primjećuju u emocijama, ponašanju, interakciji i komunikaciji, kvalitetu znanja i njegovoj primjeni u svakodnevnom životnim okolnostima“, rekla je ona.

Lj. V.

MOTIVACIJA ZA UČENJEM BILA PROMJENLJIVA

„Za vrijeme onlajn nastave u našoj ustanovi su korišćeni različiti načini učenja na daljinu, što je omogućilo kontinuitet u realizaciji nastave. Izostanak direktne komunikacije, svakako, utiče na kvalitetniju saradnju, učenje i naročito praćenje postignuća učenika. Način učenja na daljinu uslovio je i postavljanje drugačijih/odgovarajućih ciljeva/ishoda učenja koji ne mogu obuhvatiti sve nivoe opštosti, npr. ne može se u potpunosti razvijati kooperativno učenje, razvijanje kritičkog mišljenja“, smatra direktor Resursnog centra za sluh i govor „Dr Peruta Ivanović“ u Kotoru **Nedeljko Moškov**. On dodaje da je motivacija učenika za učenjem bila promjenljiva, kod nekih je izostala, a kod nekih je bila bolja nego za vrijeme učenja u školi.

On smatra da je onlajn nastava s jedne strane uskratila učenike za sticanje znanja, njihovu primjenu, kreiranje novih znanja, a sa druge strane je doprinijela razvoju novih vještina u korišćenju ICT, shvatanju da se može učiti na drugačiji način, prilagođavanju na iznenadne promjene...

Prema njegovom mišljenju, najizraženiji problemi su nemogućnost direktne komunikacije, pristup uslugama socijalne i zdravstvene zaštite, dnevnim centrima i dnevnim boravcima, ljekarima, odloženim intervencijama..., nemogućnost i nesnalaganje roditelja u onlajn rehabilitacionim tretmanima.

Moškov ukazuje da na časovima više pažnje treba posvetiti ponavljanju, povezivanju, uvježbavanju i sistematizaciji sadržaja. Ne treba zaboraviti razvijanje vrijednosti, kritičkog mišljenja, odgovornosti... „Ovdje je važno umijeće i volja nastavnika da i na skraćenom času kvalitetno organizuje rad u učionici“, naglašava on.

IZ UGLA PSIHOLOGA: Pandemija, mentalno zdravlje učenika i kvalitet nastave

NARUŠEN PROCES UČENJA

Česte promjene načina rada – od onlajn, preko rada u dvije grupe, do skraćениh časova na 30 minuta neminovno su se negativno odrazile na motivaciju za učenjem, dužinu pažnje, radne navike, a samim tim i na nivo stečenih znanja, na funkcionalna znanja i vaspitne ishode. Strahujemo da će ovi problemi doći do izražaja posebno prilikom prelaska na više nivo obrazovanja, tj. iz osnovne škole u srednju i iz srednje na fakultete, a kasnije i na radnu osposobljenost

Pandemija COVID-19 posebno je uticala na psihičko zdravlje učenika. O posljedicama te situacije i njenom uticaju na kvalitet obrazovanja razgovarali smo sa predstavnicama Udruženja psihologa Crne Gore **Zoricom Minić** i **Tamarom Milić**.

Vaspitno-obrazovne ustanove našle su se zbog pandemije COVID-19 pred novim izazovima, ne samo prilikom organizacije nastave, već i u očuvanju mentalnog zdravlja učenika i nastavnika. Koji su najizraženiji?

Bilo je izazovno prilagoditi se, naći prihvatljive, a zadovoljavajuće mehanizme nošenja sa izazovima, krizom, sačuvati zdravlje, a istovremeno obezbijediti proces nastave. Okolnosti u kojima djeca uče i razvijaju se i dalje su neuobičajene i prilično limitirajuće. U cilju zaštite stanovništva donošeni su različiti oblici mjera kako bi se spriječilo širenje zaraze. Najrasprostranjenija mjera je bila socijalna izolacija, koja može uticati kako na fizičko, tako i na mentalno zdravlje. Kako su ljudi društvena bića i kako neposredna komunikacija predstavlja jedan od preduslova za adekvatan razvoj i funkcionisanje, uobičajeni obrasci, navike bili su osujećeni, što je uticalo na promjenu raspoloženja.

Kada je riječ o nastavnom procesu on je bio dodatno složen, jer se u značajnoj mjeri odvijao izvan školskog konteksta. Zsigurno je njegov kvalitet ugrožen, a naročito socijalizacijska dimenzija. Djeca i mladi koji nisu imali neophodna tehnička sredstva i IT da prate nastavu i redovno komuniciraju s nastavnicima i vršnjacima, sigurno su zaostali u školskim postignućima, uz primjetan pad motivacije, samopouzdanja i pripadanja vršnjačkoj grupi i školi. U posebnom su riziku djeca sa smetnjama u razvoju, djeca iz RE populacije i iz socijalno-ekonomski ugroženih

porodica. Naričito se može očekivati da bude teško vraćanje u školski ritam, radne obaveze, očekivanja, imajući u vidu da su narušene radne navike, disciplina, a možemo reći i kvalitet i količina znanja (izazov da se nadogradi novo gradivo). Svi su izloženi značajnom stepenu nesigurnosti, posebno najmlađi koji primjećuju, a nemaju dovoljno kapaciteta da razumiju, povećanu paniku kod odraslih.

Da li je u ovom periodu povećan broj đaka koji traže pomoć od psihološke službe?

Tokom pandemije COVID-19 pojavila se veća potreba za psihološkom pomoći i podrškom. Aktivnosti su se u potpunosti preorijentisale na onlajn okruženje. Zbog skraćivanja časova i potreba nastavnog procesa psiholozi su bili uskraćeni za realizaciju brojnih radionica u cilju rješavanja različitih problema. Najčešće zapažene posljedice su anksioznost i depresivna stanja kod odraslih, kod djece u odnosu na ponašanje, socijalizaciju i emocionalno funkcionisanje.

Da bi ih ohrabрили da se češće javljaju psihologu, šalimo poruku djeci i mladima da je sasvim u redu tražiti pomoć, da se većina ljudi često suočava sa problemima i izazovima i da im psihosocijalna podrška pomaže da ih prevaziđu. Važno je razumjeti sebe i svoja osjećanja. Neophodna je podrška kada smo često tužni, kada imamo nesanicu i gubitak apetita, potrebno je da pričamo o emocijama i da ih nastojimo pravilno imenovati, da nastojimo razmišljati o činjenicama i o stvarima koje možemo kontrolisati, da pronađemo vremena za relaksaciju, vježbu, muziku... Školski psiholozi su osnaženi da analiziraju ponašanje učenika – da se objektivno sagleda i definiše kako tačno izgleda: kako dijete reaguje, koje emocije ispoljava, kako uči, kako se druži,

Zorica Minić

sarađuje, komunicira; što svojim ponašanjem saopštava i ukazuje; kada se i pod kojim okolnostima, situacijama ponašanje dešava, koja mu je svrha (šta mu prethodi, šta mu je posljedica), koliko traje, da li i koliko često se ponavlja. Nakon toga i da osmisle i sprovedu: individualni rad – definišu na koje će se karakteristike učenika, oblasti funkcionisanja, vještine fokusirati; tematski grupni rad – razvojno-intelektivni pristup u manjoj zajednici vršnjaka; edukativni grupni rad – radionice iz ponuđenog paketa.

Na koje probleme djeca najčešće ukazuju?

Iskustva školskih psihologa i analitičko istraživanje koje je sprovedeno u okviru Programa „Osnažimo se za ono što život nosi“ koji Udruženje psihologa Crne Gore (UPCG) realizuje u saradnji s Kancelarijom UNICEF-a u Crnoj Gori, potvrđuje da su uočene značajne negativne

posljedice epidemije koronavirusa na postojanje izazova u ponašanju i socio-emocionalnom funkcionisanju djece. Učenici su uznemireni, tužni, ljuti, usamljeni.

Nakon što je u školama sprovedena procjena na osnovu ponuđenog instrumenta dobili smo sljedeće pokazatelje. Ukupno posmatrano, najviše je narušen proces učenja, a vidljiva je i izloženost nepovoljnim isklustvima. Uočljive su promjene u kognitivnom funkcionisanju i da je COVID-19, po procjeni školskih psihologa, negativno uticao na učenje u proteklom periodu. Posebno se to odnosi na pad motivacije i pažnje i na promijenenu motivaciju, što, naravno, dovodi do pada postignuća i promjene interesovanja. Sljedeća oblast u kojoj su zapažene promjene kod učenika su emocije, posebno strah, uznemirenost i frustraciona netolerancija. Očekivano, najteže iskustvo je gubitak, a najčešće su učenici imali doživljaj odvojenosti, izolovanosti.

Roditelji navode da kod svoga djeteta povremeno primjećuju nervozu, gubitak samopouzdanja, dekoncentraciju, lošu pažnju i nemogućnost da započete obaveze završi do kraja, prepoznaju povremeno strahove, zabrinutost da će roditelji ostati bez posla i da neće imati dovoljno novca.

Jedno od najnovijih istraživanja koje je radila organizacija Save the Children pokazalo je da je barem jedno od četvoro djece u toku lokauna usljed COVID-19 iskusilo simptome anksioznosti, sa povećanim rizikom od produženog psihološkog stresa, a da se više od 65 odsto djece suočava sa dosadom i osjećajem izolovanosti.

Ovo stanje traje dosta dugo. Posljedice po psihički razvoj ličnosti su neminovne i mogu biti dugoročne?

I pored velikih napora nastavnika i rukovodstva škole, kao i napora samih

Tamara Milić

porodica, djeca i mladi su iskusili osjećanja gubitka (uobičajenog ritma, neposrednog kontakta s vršnjacima i nastavnicima, motivacije, samopouzdanja, sigurnosti, perspektive, cilja, a neki su iskusili i gubitak bliskih osoba). Fizička ograničenja pandemije COVID-19 i mjere socijalnog distanciranja uticale su na svaki domen života. Iako je broj djece i adolescenata pogodnih bolešću relativno mali, bolest i mjere obuzdavanja kao što su socijalno distanciranje, zatvaranje škola i izolacija negativno su uticale na mentalno zdravlje i dobrobit djece i adolescenata. Koliko će trajati i kakve će biti posljedice, zavisi od brojnih faktora. Prije svega, od same ličnosti, njenih snaga i mehanizama zaštite, podrške okoline, odgovora sistema...

Situacija zahtijeva ozbiljan pristup svih aktera obrazovnog sistema. Kako psiholozi mogu da pomognu da se ovi problemi prevaziđu ili barem ublaže?

Uopšteno govoreći, školski psiholog bi trebalo da obrađuje psiho-socijalne teme u okviru radionica, individualno radi s onima koji su pretrpjeli gubitak, ili imaju snažnije izazove vidljive kroz ponašanje. Individualne i grupne aktivnosti za djecu nakon pandemije COVID-19 treba da ih osnaže, tako da se u budućnosti uspješnije suočavaju sa izazovima da ovladaju anksioznošću, da stiču kontrolu nad snažnim i neprijatnim emocijama. U programu „Osnažimo se za ono što život nosi“, ima dovoljno materijala, ukoliko se u školama stvore uslovi za njegovu realizaciju.

Razvoj motivacije za učenje i radnih navika će biti ozbiljan izazov sa kojim ćemo se nositi u narednom periodu. Odluke o organizaciji nastave, trajanju časova, načinima provjere znanja... trebale su više uvažavati dostignuća pedagoške i razvojne psihologije, nego što je to bio slučaj i proteklom

periodu. Svaka improvizacija ima dalekosežne posljedice. Mjere moraju da se kreiraju u skladu sa najboljim interesom djece, vodeći računa da se ne izgubi iz vida pravovremeno pružanje pomoći djeci i mladima u riziku, kako bi razvili i ojačali otpornost i ublažili uticaj sadašnje situacije na razvoj i mentalno zdravlje djece i mladih.

Kao ključne sprovede se radionice na teme: Promocija zdravlja; Prevazilaženje anksioznosti, samokontrola, optimizam, kako se nositi sa emocijama, socijalne i emocionalne vještine, kako se nositi sa destabilizujućim emocijama; Prevencija rizičnog ponašanja, komunikacija među vršnjacima; Tehnike učenja, motivacija, radne navike itd.

Na individualnom planu poželjno je oslušnuti dijete i uočiti neku povezanost u događajima koji ga uznemire.

Pandemija je uticala i na odrasle. Ni nastavnici nijesu izuzetak. Recite nešto o tome?

Nastavnička profesija i u redovnim okolnostima spada u jedno od najstresnijih zanimanja, a već treću školsku godinu nastavnici su izloženi povećanim pritiscima i potrebom za prilagodbom zbog neizvjesnih uslova rada.

Od početka pandemije bilo je zahtjevno razdvojiti radno i slobodno vrijeme. Nastavnici su trebali da u kratkom roku ovladaju digitalnim vještinama, osmisle adekvatne metode rada i brzo se prilagode na nove načine i raspored rada (onlajn nastava, kombinovani model nastave, rad sa grupama). Administrativni poslovi su se umnožili, komunikacija sa kolegama bila je smanjena, morali su da izdvoje dodatno vrijeme za pružanje podrške učenicima, očekivala se posebna osjetljivost za probleme mentalnog zdravlja učenika i pravljenje odgovarajućeg balansa između obrazovnih zahtjeva i potrebe da se učenicima

JEDNOSTRANOST OCJENJIVANJA, PASIVNOST U TOKU NASTAVE...

Psihički problemi neminovno utiču i na kvalitet obrazovanja. Da li ste uočili određene posljedice?

Dobro mentalno zdravlje djece i mladih je od suštinske važnosti za njihovo uspješno učenje, dobra školska postignuća i za kvalitet njihovog života. Mnoga istraživanja su potvrdila da kada škola podržava socijalno i emocionalno zdravlje učenika oni su akademski uspješniji od vršnjaka bez takve podrške. Ovakva podrška poboljšava i školsku klimu, ponašanje učenika, čini da se oni osjećaju sigurno, da su povezani i da pripadaju školi. S druge strane, izostanak podrške povezan je s problemima u učenju i ponašanju, s nasiljem, izostajanjem ili napuštanjem škole.

Na šta učenici posebno ukazuju? Pored velikog opterećenja, obima i složenosti gradiva, problem im je i jednostranost ocjenjivanja, pasivnost u toku nastave, nedostatak povratne informacija, organizacija praktične nastave... Učenici nijesu imali kontinuitet u nastavi, a nastavu na daljinu ocjenjuju dosadnom.

Školsko okruženje ne pretpostavlja samo obrazovanje već i veoma važnu vaspitnu funkciju, korištenje sistema pedagoško-psihološke podrške, vannastavne aktivnosti, razvijanje talenata, socijalizaciju i druženje. Školovanje na daljinu je pokušalo da ostvari samo obrazovnu funkciju.

Roditelji su preuzeli veliki dio obrazovnog procesa na sebe i gotovo zamijenili učitelja u mnogim fazama, posebno kod učenika mlađe uzrasne dobi.

Učenici su bili izloženi neizvjesnosti kada pohađaju onlajn nastavu, a kada u školi, što je dodatno remetilo rutinu i unosilo zabunu u organizaciju školskih obaveza i funkcionisanja porodice.

Svakako treba istaći i dobre strane onlajn nastave kao što je unapređivanje informatičke pismenosti u dijelu digitalnih tehnologija. Neke aktivnosti vezane za rad sekcija, vannastavnih aktivnosti, obuka nastavnika, mogu se i u redovnim okolnostima vrlo efikasno odrađivati online.

pruži podrška i razumijevanje.

Izloženost stresu u tom periodu bila je neminovnost, a kako su se nastavnici nosili sa ovom situacijom zavisilo je od toga da li su je procijenili kao izazov ili prijetnju. Onu koji su shvatili ovu situaciju kao izazov da unaprijede vlastite vještine i razviju nove kreativne metode u nastavi, izašli su iz nje osnaženi i sa većim povjerenjem u vlastite profesionalne kompetencije. Dio je ipak ovu situaciju doživio kao prijetnju i suočili su se sa blažim ili težim izazovima stresa.

Uticao pandemije COVID-19 na kvalitet obrazovanja je očigledan. Šta uraditi da se stanje popravi?

O posljedicama će se sigurno prikupljati podaci kroz nacionalna i međunarodna istraživanja. Stručnjaci koji se bave javnim zdravljem izražavaju svoju zabrinutost da će efekti udara pandemije na mentalno zdravlje trajati mnogo duže nego njen udar na fizičko zdravlje. Zbog

toga je, kao što smo rekli, UPCG pripremio cio paket uobličen kroz Vodič „Osnaži se“ koji je dostupan i u primjeni u školama.

Osim toga, potrebno je utvrditi količinu i važnost propuštenog u proteklom periodu i putem „ponavljanja“ gradiva i dopunjavanja nekih propuštenih ili neshvaćenih djelova i omogućiti svim učenicima besplatne servise podrške za učenje npr. kompenzatorni programi, dopunska nastava. To mogu biti i modeli koju su u međunarodnoj praksi poznati i u primjeni kada se govori o uobičajeno ranjivim kategorijama, a u kojoj su se sada pod uticajem COVID-19 našli svi učenici. U pitanju je nastava koja se ciljana i tematski fokusira na propuštene sadržaje.

Kako mogu pomoći psiholozi? Stručnim savjetima, podrškom, ohrabrenjem. Za nastavnike UPCG nudi informativni-educativni materijal, individualne i grupne forme rada koji će se odnositi na rad na sebi

OSJEĆAJ USAMLJENOSTI, APATIJE, KAO I LOŠE SLIKE O SEBI

Da li je došlo do povećanja autoagresivnih ponašanja, različitih vrsta anksioznosti, kao i porasta konzumiranja alkohola, cigareta, pa čak i psihoaktivnih supstanci?

U situaciji koju nosi izolacija takva ponašanja mogu da budu i češća. Nepoželjno ponašanje je rezultat prethodno naučenih obrazaca, koje se dodatno pojačalo pod uticajem COVID-19 i mjera izolacije, „zatvorenosti“, „zaključanosti“, distance. Izmijenjeni način života kao posljedica mjera koje su donošene i prisustva virusa, uticala je i na osjećanja, misli, tijelo. Kako dijete nije „odraslo biće u malom“, način njegovog mentalnog funkcionisanja ima svoje specifičnosti. Razvojni zadaci koji su pred djetetom su različiti u zavisnosti od uzrasta, sistemi podrške su drugačiji, tako da na primjer ograničavanje kretanja, zabrana okupljanja nije na isti način uticala na adolescenta i na dijete od šest godina.

Period adolescencije je sam po sebi period burnih promjena, a neke od mjere koje su donošene nijesu bile podrška njihovom razvoju. U ovom uzrastu su izraženiji osjećaj usamljenosti, apatije, kao i loše slike o sebi, u odnosu na druge. Prekid vaspitno-obrazovnog procesa, zabrana okupljanja, sportskih aktivnosti, zatvaranje šetališta, igrališta na otvorenom, parkova, plaža i sl. je uskraćivala djecu za važne sisteme podrške – druženje sa vršnjacima, dok je djeci koja tek kreću u školu bio uskraćen stalni neposredan kontakt sa učiteljom/em kako zbog čestih prelazaka na nastavu na daljinu, tako i zbog maski i distance u vrijeme kada su bili u školi.

Svakako treba istaći i dobre strane onlajn nastave kao što je unapređivanje informatičke pismenosti u dijelu digitalnih tehnologija. Neke aktivnosti vezane za rad sekcija, vannastavnih aktivnosti, obuka nastavnika, mogu se i u redovnim okolnostima vrlo efikasno odrađivati online.

(upravljanje stresom, komunikacija), rad s učenicima (razvojne karakteristike i potrebe, modeli i tehnike učenja i motivacije, prepoznavanje emocionalnih i ponašajnih izazova i postupanje prema njima). Realizovane su i u planu za nastavak radionice na teme: Prepoznavanje

emocionalnih reakcija djeteta; Način postupanja prema djeci (uopšteno, ali s fokusom na period nakon COVID-19); Što učiti djecu – kako da reaguju u izazovima, novim okolnostima i realnostima nakon pandemije.

Svakako, podrška nastavnicima treba da bude

osmišljena i sprovedena u odnosu na sljedeće teme i način rada: Efikasno učenje, interaktivne metode, motivacija učenika, kako ih podstaći da uče i rade; Komunikacija s učenicima i pristupi u procjeni potreba i uzrasnih karakteristika, kako pomoći djeci i osnažiti ih; Lični

rast i razvoj, samokontrola, prepoznavanje emocija, upravljanje emocijama i adekvatnim reakcijama, ovladavanje anksioznošću sindrom sagorijevanja, načini asertivne komunikacije, prevazilaženja konfliktnih situacija.

Lj. V.

Tatjana Jokić, pedagog

NOVE OKOLNOSTI UTICALA NA SMANJENJE FUNKCIONALNOG ZNANJA, KAO I SOCIOEMOTIVNIH VJEŠTINA

„Smatram da je još uvijek rano govoriti o tome koliko je onlajn učenje uticalo na nivo stečenog znanja, a samim tim i da li je ono dovoljno za dalje školovanje. Kada govorimo o obrazovnom procesu, o usvajanju novog gradiva i slično, smatram da mora da prođe određeni vremenski period kako bi se kvalitetno sagledale posljedice“, ocjenjuje Jokićeva

Kako bi iznjedrila i postigla kvalitet, škola mora da se prilagođava i radi u skladu sa potrebama današnjeg društva, koje podrazumijevaju spremnost na promjene, unapređivanje i saradnju na svim nivoima. Danas se od škole kao vaspitno-obrazovne ustanove očekuje da uspješno i odgovorno rješava kompleksne i zahtjevne zadatke.

Prema riječima **Tatjane Jokić**, pedagoga, vrijeme pandemije COVID-19 virusa koja je pogodila cijeli svijet umnogome je uticala na cjelokupno društvo, pa i na rad vaspitno-obrazovnih ustanova. Neizvjesnost, kao i nemogućnost redovnog održavanja nastave u proteklom periodu, prouzrokovana širenjem pandemije, i prelaskom na onlajn učenje usloveli su jedno potpuno novo prilagođavanje i snalaženje u novonastaloj situaciji.

„Onlajn učenje moglo bi biti kreativno rješenje, ali samo kad nije moguće realizovati nastavu u učionici. Istraživanje je pokazalo da onlajn nastava stvara probleme i otežava rad djeci koja nemaju ili imaju ograničen pristup internetu ili usljed nedostatka potrebnih tehničkih sredstava, naročito onim učenicima koji nemaju pomoć i podršku roditelja (npr. u lakšem snalaženju, korišćenju tehnologije i sl.). Zabrinjava takođe i to što djeca previše vremena provode koristeći mobilne telefone, tablete, računare, a to opet utiče na nedovoljno razvijanje pažnje i koncentracije“, smatra Jokićeva.

Živu riječ iz učionice ništa ne može da zamijeni

Ona smatra da je još uvijek rano govoriti o tome koliko je onlajn učenje uticalo na nivo stečenog znanja, a samim tim i da li je ono dovoljno za dalje školovanje. „Kada govorimo o obrazovnom procesu, o usvajanju novog gradiva i slično, smatram da mora da prođe određeni vremenski period kako bi se kvalitetno sagledale posljedice, te da bi se moglo zaključiti o kakvom se kvalitetu radilo. Ono što je evidentno i sigurno je to da nastavnikovu živu riječ iz učionice, kao i interakciju koju ostvaruje u neposrednom kontaktu sa učenicima ne može ništa da zamijeni. Djeca su iznenađena, a i bez adekvatne pripreme zbog neočekivanih okolnosti, izmještena iz svog, naviknutog, školskog okruženja. Vrlo brzo su prihvatila novonastalu situaciju i pokazala su sposobnost adaptacije i snalaženja u novom obliku izvođenja nastave. Ne možemo zanemariti činjenicu da su izmijenjeni uslovi rada, i pored dodatnog napora nastavnika, neosporno uticali na smanjenje funkcionalnog znanja, kao i socioemotivnih vještina kod djece“, ističe Jokićeva.

Što se tiče talentovane djece, saradnja sa njima se odvijala, mada u izmijenjenim oblicima. Daroviti učenici su sa svojim predmetnim nastavnicima-mentorima bili u stalnom kontaktu i realizovane su individualne konsultacije. Imajući u vidu da su to vrlo ambiciozna, kreativna i prilično samostalna djeca, spremna da traže i prihvate podršku nastavnika, naša

sagovornica zaključuje da nije došlo do stagnacije u razvoju njihove darovitosti.

Nastavnici se brzo prilagodili novim uslovima rada

Prema riječima Jokićeve, nastavnici su, takođe morali da se prilagođavaju novonastaloj situaciji, da se dodatno digitalno usavršavaju, a u cilju kvalitetnog održavanja onlajn časova, ali i pružanja podrške učenicima. Raduje činjenica da su nastavnici brzo reaktivacijom, prihvatili i prilagodili se novim uslovima rada te su davali sve od sebe kako bi se na najbolji mogući način održao kontinuitet u radu i nesmetano odvijao vaspitno-obrazovni proces. Onlajn obuke su bile dostupnije, lakše za organizaciju i okupljanje, nudile određenu vrstu komfora koju imate iz svog doma. Uprkos tome, većina nastavnika se izjasnilo da je držanje obuka uživo ipak korisnije jer je nastavnicima, kao i djeci, nedostajao neposredni kontakt i susret sa ostalim učesnicima i koordinatorima.

„Da bi ublažili posljedice koje je pandemija ostavila na obrazovanje, konkretni koraci se sprovode svakodnevno, u skladu sa prepoznatim nedostacima. Svaki predmetni nastavnik je u prilici da uoči posljedice i nedostatke onlajn nastave i kroz različite, dodatne aktivnosti, pokušava da ih nadomjesti. Učenicima se kroz časove dopunske i dodatne nastave, kao i u vidu individualnih konsultacija, može pružiti dodatna podrška u prevazilaženju posljedica onlajn nastave“, poručuje Jokićeva.

O. Đ.

■ Tatjana Jokić

Vladislav Koprivica, rukovodilac Odjeljenja za kvalitet i kontinuirani profesionalni razvoj u Centru za stručno obrazovanje

BEZ VEĆIH POSLJEDICA

U okviru istraživanja, većina ispitanika odgovorila da je nastava bila uglavnom uspješna. Direktori smatraju da je nastava uglavnom uspješna sa preko 93 odsto, nastavnici sa preko 78, roditelji sa preko 65 i učenici sa preko 55 odsto

Srednje stručno obrazovanje je veoma složen sistem, jer obuhvata škole različitih obrazovnih profila u trogodišnjem i četvorogodišnjem trajanju, a važan segment je praktična nastava. Tu je i dualni sistem obrazovanja u okviru kojeg se nastava dijelom održava u školi, a dijelom kod poslodavaca.

Da li je i koliko pandemija COVID-19 uticala na kvalitet nastave na ovom nivou obrazovanja pitali smo nadležne u Centru za stručno obrazovanje.

„Na osnovu praćenja rada škola, kao i istraživanja, a urađena su dva – jedno na nivou cijelog obrazovanja koje je uradio Centar za stručno obrazovanje zajedno sa Zavodom za školstvo i drugo koje je uradio Centar za stručno obrazovanje na nivou srednjeg stručnog obrazovanja. Proces obrazovanja učenika po prilagođenom načinu učenja imao je pozitivnih i negativnih posljedica na obrazovni sistem“, kaže **Vladislav Koprivica**, rukovodilac Odjeljenja za kvalitet i kontinuirani

profesionalni razvoju u Centru.

On ukazuje da su pozitivne strane onlajn nastave: veća samostalnost, odgovornost, aktivnost i autonomija u učenju, što razvija učenikovu sposobnost za učenje; promjena izvora znanja, pored udžbenika, učenici sada češće pretražuju internet i stručnu literaturu; promjena metoda učenja: više je praktičnih, istraživačkih i problemskih zadataka; do izražaja dolaze sposobnosti: rješavanje problema, kreativno i kritičko mišljenje; Komunikacija nastavnika-učenik je intenzivnija i više individualna, učenici dobijaju povratne informacije koje su namijenjene upravo njima, a ne opšte kao u redovnoj nastavi; Tokom ove nastave došle su do izražaja „neke druge sposobnosti“, neki učenici koji su bili procijenjeni kao pasivni, neaktivni, pokazali su se uspješnijim od drugih; Veća je uključenost roditelja, bolji uvid u način rada i nastavne sadržaje.

Prema riječima Koprivice negativne strane ove

nastave su, prije svega, izostanak neposrednog kontakta, tj. osjećaj da si dio odjeljenja, emocije koje se javljaju u neposrednoj komunikaciji, pedagoška bliskost sa nastavnikom i drugim učenicima.

„U onlajn nastavi nije problem sadržaji. Učenici imaju udžbenike, internet i druge izvore znanja, problem je vođenje učenja, nemogućnost neposrednog reagovanja na nedoumice, nejasnoće, pitanja koja bi učenici u neposrednoj nastavi postavili. Nije problem ni praćenje učenika, već to što nastavnici nemaju realnu sliku o radu učenika: da li je rad samostalan ili nije. Problem je što kontrolni zadaci i testovi ne daju realnu sliku o znanju učenika“, ističe Koprivica, i dodaje da ovakav vid nastave stavljaju učenika u neravnopravan položaj: materijalnom (nejednaki uslovi), socijalnom (nejednaka pomoć) i sl. dok se u školi sve to donekle kompenzuje. Problem je to što su nastavnici i učenici preopterećeni, a nije dovoljna komunikacija nastavnika

Vladislav Koprivica

na nivou odjeljenjskih vijeća itd.

On ukazuje da su škole kombinovanim izvođenjem nastave – dio onlajn a dio u školi na svakih nedjelju ili petnaest dana, pokušali da što je moguće više izbjegniju negativne posljedice, a zadržavaju pozitivne strane onlajn nastave.

O tome koliko je nastava bila uspješno realizovana, on kaže da je u okviru istraživanja većina ispitanika

ISHODI UČENJA SU DOSTIGNUTI

„Sadržaji u programima nijesu redukovani i svi ishodi učenja su dostignuti, ali nije posvećeno dovoljno vremena metodama i načinu dostizanja ishoda učenja. Ovo je posebno izraženo kod praktične nastave, jer preporuka od strane institucija je bila da se praktična nastava organizuje u školi ako nema mogućnosti kod poslodavaca, bilo da se radi o školskom ili dualnom obliku obrazovanja. To je u određenom broju škola i učinjeno, jer poslodavci nijesu mogli da prihvate učenike zbog obaveznih zdravstvenih mjera i ekonomske situacije. Kod poslodavaca koji su bili u potpunosti otvoreni svo vrijeme trajanja pandemije realizacija nastave je bila preko 90 odsto. Ovo se uglavnom odnosi na obrazovne programe nivoa tri, dok je veći broj obrazovnih programa nivoa četiri praktičnu nastavu realizovao u školi. Preporuka je za sve škole da onaj dio nastave koji nije mogao da se realizuje, što se posebno odnosi na praktičnu nastavu, planira za sljedeću školsku godinu“, istakao je Koprivica.

odgovorila da je nastava bila uglavnom uspješna. Direktori smatraju da je nastava uglavnom uspješna sa preko 93 odsto, nastavnici sa preko 78, roditelji sa preko 65 i učenici sa preko 55 odsto.

„Na osnovu svega ovoga može se zaključiti da posljedice prilagođene

nastave neće imati veći uticaj ni na obrazovni sistem ni na nastavak obrazovanja učenika, a ovome posebno doprinosi što je ova školska godina nastavila sa redovnim školskim oblikom obrazovanja učenika“, naglašava Koprivica.

Lj. V.

Obrazovanje odraslih

8

NA ISPITU ZRELOSTI

Obrazovna ponuda bila značajno izmijenjena. Organizatori obrazovanja odraslih većinom nijesu bili u mogućnosti da od starta realizuju onlajn nastavu i sprovode obrazovne aktivnosti. Građani nijesu iskazivali svoje obrazovne potrebe u većem stepenu kao ranije

Dalekosežne posljedice koje je pandemija COVID-19 ostavila na sve sfere života nije zaobišla ni obrazovanje odraslih.

Prema riječima diplomiranog andragoga **Gordane Bošković** iz Centra za stručno obrazovanje COVID-19 uticao je na funkcionisanje sprege između privrede i obrazovanja odraslih.

„Obrazovna ponuda bila je značajno izmijenjena. Organizatori obrazovanja odraslih većinom nijesu bili u mogućnosti da od starta realizuju onlajn nastavu i sprovode obrazovne aktivnosti. Građani nijesu iskazivali svoje obrazovne potrebe u većem stepenu kao ranije, što je posljedica straha i primjene restriktivnih mjera držanja fizičke distance u cilju sprečavanja obolijevanja od korona virusa. Strah za očuvanje vlastitog zdravlja nadmašio je potrebu za obrazovanjem, a modeli učenja na daljinu nijesu bili tokom prvog talasa, čest izbor, pogotovo uzimajući u obzir prosječnog građanina“, ističe ona i dodaje da su obrazovanje i tržište rada u prirodnoj simbiozi koju treba kontinuirano jačati i primjenjivati trajne mjere i mehanizme za podsticanje i očuvanje njihovih povratne sprege, a fleksibilnost sistema obrazovanja odraslih ključna je spona među njima.

Koliko je pandemija COVID-19 ostavila traga i uticala na izmjenu sistema obrazovanja odraslih, ali i njegove veze sa tržištem rada, najbolje pokazuje Istraživanje o uticaju pandemije COVID-19 na obrazovanje odraslih i tržište rada koje je sproveo Centar za stručno

obrazovanje u saradnji sa NVO EgoKult. Ono je urađeno na uzorku od 250 poslodavaca i 50 predstavnika licenciranih ustanova za obrazovanje odraslih tokom 2021. godine. Rezultati pokazuju da oko 1/3 (33,9 odsto) licenciranih organizatora obrazovanja odraslih nije imalo problema sa prilagođavanjem organizovanja nastave, te se ona relativno brzo nakon pojave pandemije počela odvijati nesmetano, međutim kod 47,4 odsto organizatora dinamika aktivnosti se promijenila. Skoro polovina licenciranih ustanova za obrazovanje odraslih je primijenila drugačiji model izvođenja nastave; 14 odsto organizatora obrazovanja odraslih je primijetilo da njihovi zaposleni/saradnici ranije odlaze sa nastave; kod 35,7 odsto poslodavaca i organizatora zaposleni su manje vremena provodili na poslu nego prije pojave pandemije (ukupan broj odrađenih sati je manji); 39 odsto poslodavaca i organizatora obrazovanja odraslih je primijetilo da zaposleni češće nego inače prave greške tehničke prirode; 42,7 odsto poslodavaca i organizatora je primijetilo da njihovi zaposleni i saradnici više brinu nego inače; 39,7 odsto zaposlenih se žale na zdravstvene probleme, a da 26,3 odsto češće odlaze na bolovanje. Ali iako su primijećene sve navedene promjene stava su da iste nijesu uticale na kvalitet nastave.

„Dobijeni rezultati značajni su indikator i alarm za službe koje se bave ljudskim resursima da analiziraju radnu orijentaciju naših zaposlenih. Istraživanje dobrim

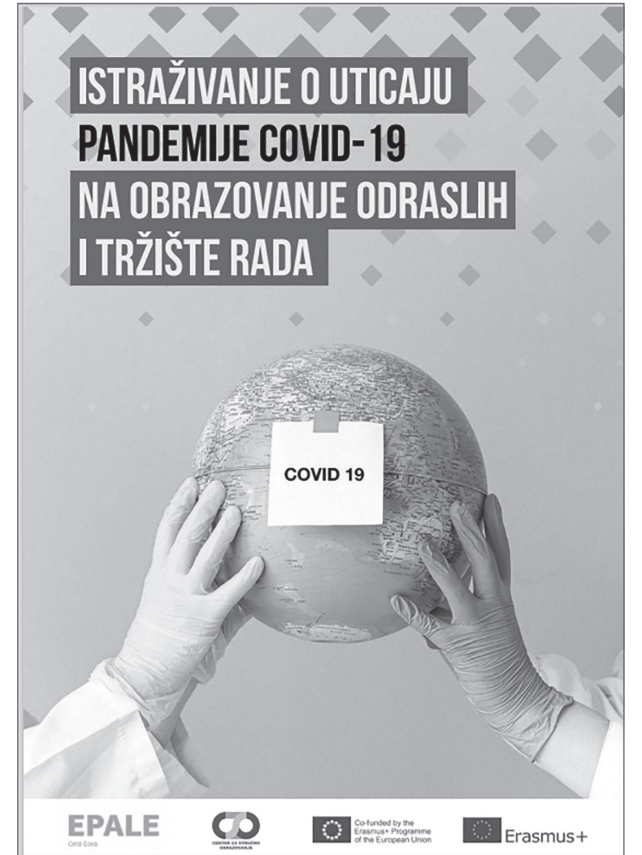

Gordana Bošković

dijelom pokazuje da su zaposleni uglavnom orijentisani na radni zadatak i da ih u njegovom izvršavanju ne sprečavaju faktori koji utiču na subjektivni doživljaj i osjećaj. Postavlja se onda pitanje i stepena zadovoljstva naših zaposlenih usljed posla kojim se bave. Da li imaju odnos prema poslu, radnim zadacima ili iste obavljaju bez značajnijeg uključivanja emotivne komponente i posebnog ličnog odnosa, tj. mehanički. Iako 29,6 odsto poslodavaca i organizatora obrazovanja odraslih smatra da su obrazovna ponuda i zahtjevi tržišta rada

usklađeni, značajan alarm predstavlja mišljenje čak 59,2 odsto poslodavaca koji tvrde suprotno i pokazuju potrebu za novom/drugačijom obrazovnom ponudom, koja bi dovela do višeg stepena usklađenosti obrazovne ponude i zahtjeva tržišta rada“, rekla je Boškovićeva.

Ona ukazuje da procenat od skoro 60 odsto ispitanika koji smatraju da postoji raskorak u obrazovnoj ponudi i potražnji za znanjima i vještinama na tržištu rada, uz skoro 55 odsto poslodavaca koji su mišljenja da je pandemija uslovlila potrebu za novim znanjima i vještinama

koje se traže na tržištu rada, otvoreni je poziv institucijama sistema da se ozbiljno pozabave analizama usklađenosti ova dva segmenta nacionalne razvojne politike. Rezultati su jasan pokazatelj da je potrebno što hitnije pristupiti detaljnijem i dubljem istraživanju evidentnog problema i utvrđivanju tačaka spoja između znanja i vještina traženih na tržištu rada i onih koje proizvode obrazovni sistem.

„Obrazovanje odraslih je i u ovom momentu na ispitu zrelosti, tj. treba da pokaže koliko je spremno da bude brzo, fleksibilno, operativno i

funkcionalno kako bi za kratko vrijeme revitalizovalo izmijenjeno tkivo koje funkcionise kao sprega između obrazovanja i tržišta rada. Pandemija COVID-19 nužno ostavlja posljedice, koje su trenutno vidljive na svim nivoima, posebno imajući u vidu značajnu inflaciju koja pogđa Crnu Goru, a koliko će obrazovanje kao ključ i izlaz iz krize biti korišćeno zavisi od toga da li naše institucije sistema imaju viziju, jasne pravce djelovanja i resurse da daju pravi odgovor na sve trenutne izazove“, zaključuje Gordana Bošković.

Lj. V.

Kako je pandemija uticala na kvalitet stručnog obrazovanja u Srednjoj mješovitoj školi Golubovci

POLJOPRIVREDA JE ZANIMANJE BUDUĆNOSTI

Prof. Željko Raičević: *Pandemija je uticala na intenzivno i kvalitetno unapređivanje digitalnih kompetencija nastavnika i učenika. Brojne mogućnosti prostora za elektronsko učenje produkovale su veliku količinu i kvalitetnog nastavnog materijala. Ono za što će trebati vremena je vraćanje navika učenicima za školsko učenje, odvikavanje učenika za korišćenje mobilnih telefona na časovima i njihovo korišćenje u nastavne svrhe*

Prof. Aleksandar Kaluđerović: *Za prosvjetnog radnika ne postoje prepreke; bilo da su one prirodne katastrofe, rat ili pandemija, naš posao će uvijek biti pružanje podrške đacima u svakom trenutku i u svakom smislu dok ih ne pripremimo za život, posao i na sve što ih čeka nakon srednjoškolskog obrazovanja*

Srednja mješovita škola u Golubovcima jedna je od najmlađih obrazovnih ustanova u Crnoj Gori. Uprkos tome, za nekoliko godina rada uspjela je da se profilira kao škola koju krasi visok standard rada sa učenicima, od čega se ne odstupa ni u stručnom segmentu. Njegovo funkcionisanje našlo se na testu pojavom koronavirusa, a dvije godine kasnije doznajemo iz prve ruke, sa prve borbene linije, kako je teklo prilagođavanje čestim turbulencijama.

Profesor poljoprivredne mehanizacije **Željko Raičević**, inače diplomirani mašinski inženjer, ukazuje kako je pandemija uticala na realizaciju plana i programa.

„Proces obrazovanja i obuke je veoma osjetljiv sistem. Koncept nastavnog plana je urađen na način da se opredijeli odgovarajući broj časova za konkretni modul/predmet kako bi se učenicima/cama omogućilo da dostignu ishode/ciljeve koji ih vode ka ovladavanju znanjima i vještinama u okviru određene stručne kvalifikacije konkurentne na tržištu rada. Program se dijeli na predmete/module, a oni dalje na ishode/ciljeve koji su dostizni za

planirani program, a zadovoljavaju standarde zanimanja konkretne kvalifikacije. Zakonom su i dodatno uređeni trajanje časa, način i trajanje praktične nastave u školskim radionicama i obuke kod poslodavaca u firmama. Sav ovaj koncept je poremećen prilagođavanjem procesa izvođenja nastave i obuke u vrijeme pandemije. Kombinovani su onlajn nastava u cjelini, onlajn nastava sa skraćenom praktičnom nastavom u školi, ili skraćeno vrijeme trajanja nastave i obuka u cjelini u školi. S obzirom na to da se sa jednog prešlo na drugi koncept u hodu, izvjesno je bilo u početku nesnalaženja. Međutim, kako je vrijeme odmicalo, Ministarstvo je preporučivalo i pružalo podršku nastavnicima i školama da se proces prilagodi i postane sve uspješniji“, naglašava on.

Zajedničkim aktivnostima do prevazilaženja prepreka

Škole su, kako ističe, kroz proces periodičnog izvještavanja Ministarstva i ukazivanjem na izazove, „omogućile da nosioci politike u hodu intervenišu i

pruže podršku učenicima da dođu do znanja“.

„Tehnički izazovi u smislu pristupa internetu učenika i nastavnika, tehnološki nivo telefona, digitalna pismenost, bili su su prisutni u početku, a djelimično i ostali neprevaziđeni. Ali zajedničkim aktivnostima odjeljenjskih starješina, nastavnika, škola, partnera, ministarstva u velikoj mjeri se prevazilazilo. Takođe, platforma 'Uči doma' je bila integrisana u proces učenja na svim nivoima. Pandemija je uticala na intenzivno i kvalitetno unapređivanje digitalnih kompetencija nastavnika i učenika. Brojne mogućnosti prostora za elektronsko učenje produkovale su veliku količinu i kvalitetnog nastavnog materijala. Ono za što će trebati vremena je vraćanje navika učenicima za školsko učenje, odvikavanje učenika od korišćenja mobilnih telefona na časovima i njihovo korišćenje u nastavne svrhe. U svakom slučaju, potrebna je detaljna analiza procesa, prezentacija primjera dobre prakse iz škola, kako bi se na adekvatan način budućim sličnim izazovima pristupilo na strateški i sistematičan način koji je efektivan i efikasan, u

■ Željko Raičević

NEOGRANIČEN PROSTOR ZA SAMOSTALNI BIZNIS

Profesora Raičevića pitali smo i šta bi poručio nadolazećim generacijama srednjoškola, zašto bi trebalo da se opredijele baš za poljoprivredu.

„Učenicima koji se opredjeljuju za neko od budućih zanimanja poručio bih da je obrazovanje za poljoprivredu i poljoprivrednu mehanizaciju jedno savremeno zanimanje. Obrazovanje i obuka se baziraju na savremenim tehnologijama, a radovi su u poljoprivredi veoma mehanizovani i robotizovani da nema sličnosti sa predrasudama da je to jedna oblast gdje se mnogo radi“, ističe on i dodaje: „Savremena oprema za rad u poljoprivredi je kao i savremena oprema na motornim vozilima, automatizovana, digitalizovana, čista. Poslovi su visoko stručni, savremeni, traženi na crnogorskom i globalnom tržištu. Učenici za oblast poljoprivrede uključuju se u savremene tehnologije od prvog razreda. Poljoprivreda je nešto što je sadašnjost i budući izazov u Crnoj Gori. Prostor za nove poslove, za pokretanje samostalnog biznisa je neograničen. Uslovi za učenje su sjajni. Osim učenja, škola pruža brojne vannastavne aktivnosti koje kroz družene vode do uspješne karijere.“

interesu učenika, roditelja i društva u cjelini“, navodi Raičević.

Kako to obično biva, radikalne izmjene nijesu bile jednostavne. Kako svjedoči naš sagovornik, nadležne prosvjetne vlasti su, u skladu sa inputima medicinskih autoriteta, „na odgovoran način donosile preporuke za usklađivanje i neugrožavanje suštine nastavnog procesa, a koje su imale za cilj održavanje maksimalno moguće kondicije učenika za dostizanje ciljeva/ishoda programa“.

„Izazov sa kojima su se učenici i nastavnici susreli bilo je prije svega korišćenje digitalnih tehnologija u nastavi. Različita spremnost učenika i nastavnika za primjenu savremene informatičke opreme, interneta u nastavnom procesu prevazišla je na način što se paralelno pružala podrška učenicima i nastavnicima za primjenu novih tehnologija. Ali ne samo to. Novi način rada je zahtijevao da se i metode i oblici rada prilagode novom, digitalnom okruženju kako bi se zadržala motivisanost učenika i obezbijedilo dostizanje ishoda/ciljeva. Ministarstvo i škole su organizovali intenzivne obuke, ICT službe škole su, takođe, pružale podršku nastavnicima i učenicima“, ističe on, dodajući: „Veoma brzo su škole formirale, na svojim internet stranicama, poveznice za nastavne materijale za učenje i video prezentacije za demonstraciju obuke. Poseban izazov je bilo ocjenjivanje u onlajn okruženju, kako znanja tako i vještina, jer je to prostor u kome nije bilo adekvatnog odgovora. Kombinovanje onlajn nastave i nastave u školi je u sljedećoj fazi doprinijelo povezivanju znanja i vještina, ali je skraćivanje vremena trajanja časa, koje je bilo u funkciji očuvanja ošpteg stanja zdravljaja učenika i zajednice u cjelini, dodatno uticalo na izazove pred kojima su bili nastavnici i učenici.“

Učionica i radionica dominantni prostori za učenje i obuku

Bilo je potrebno, naravno, i dodatno unapređivati metode i oblik rada, kao i planiranje nastavnih časova, kako bi se kroz dinamiku realizacije mogli postići ključni ishodi.

„I sva ova trka sa vremenom, novim okruženjem za učenje, metodologijama, metodama i oblicima rada uticali su da se neko snašao više, a neko manje. Izvjesno je i da se iz jednog okruženja, gdje se telefon nije dozvoljavao ili ograničeno koristio u nastavi, javio zahtjev prema učenicima da im je

telefon veza sa nastavnikom, školom i nastavom. Vraćanje u učionice i radionice i sa skraćenim vremenom trajanja časa je bio značajno bolji koncept, koji je omogućavao nastavnicima da kroz naprednije planiranje časa, nastavne metode i oblike rada realizuju ključne ishode i dostignu ključne kompetencije određenih stručnih kvalifikacija, odnosno programa. Međutim, učionica i radionica su još uvijek dominantni prostori za učenje i obuku, tako da je digitalno okruženje uspjelo da održi 'kondiciju procesa nastave', ali ne i da je u potpunosti nadomjesti“, kaže prof. Raičević.

Izuzetno osjetljivo pitanje jeste i adaptiranje učenika na izmjene koje su diktirale zdravstvene mjere.

„Škola je blagovremeno upoznavala učenike i roditelje sa mjerama koje važe za boravak učenika u školi“, riječi su našeg sagovornika. „Nastavno i vannastavno osoblje je dobilo precizne procedure za održavanje prostora za boravak učenika, učenje i obuku. Obezbijedena su dovoljna sredstva za prevenciju, a insistiralo se na korišćenju maski i kontrolisala se njihova primjena. Naravno, većina učenika je poštovala donijete mjere, dok je sa određenim brojem učenika trebalo raditi i kroz proces edukacija o značaju čuvanja zdravljaja sebe i drugih ih motivisati za poštovanje mjera. Veliki doprinos i podršku školi u poštovanju preporuka pružili su i roditelji sa obezbjeđivanjem uslova za poštovanje mjera, ali i vaspitnim djelovanjem.“

Uprava ulaže velike napore

Ono što nas je posebno zanimalo jeste kolika je danas zainteresovanost učenika za poljoprivredu i da li je pandemija ostavila traga na njihovoj volji, zalaganju, radnim navikama. Prof. Raičević nam daje širu perspektivu ove problematike.

„Obrazovanje za zanimanja iz poljoprivrede u crnogorskom obrazovnom sistemu je neopravdano postavljeno u smislu motivacije učenika za upis i podršku društva za učenike koji se opredijele za učenje kroz sisteme stipendija i obuke za praktične vještine. Profesionalna orijentacija i usmjeravanje učenika za upis u zanimanja za ovako važnu društveno-ekonomsku granu za Crnu Goru nije na adekvatnom nivou. Srednja mješovita škola u Golubovcima je od svog osnivanja pravi promotor obrazovanja za oblast poljoprivrede. Uprava ulaže velike napore u stvaranju uslova za obrazovanje i obuku. Nastavni kadrovi na stručan

i odgovoran način koriste resurse koje su im Ministarstvo i škola sa partnerima obezbijedili da učenici ovladaju znanjima i praktičnim vještinama za buduće zanimanje. Poljoprivredna mehanizacija je predmet, odnosno oblast, koja učenike priprema za rad na savremenoj opremi i sa savremenim mašinama: traktori, kombajni, sistemi za navodnjavanje itd. Škola raspolaže dijelom opreme i mehanizacije, a dio koji nedostaje u ovoj fazi učenja se prevazilazi saradnjom sa partnerima, obilaskom poslodavaca koji koriste opremu. Svake školske godine postoji interesovanje učenika za zanimanje Poljoprivredni tehničar, a poljoprivrednu mehanizaciju prate s posebnom pažnjom. Ovo je oblast koja je napredovala u smjeru sve više mehatroničkih uređaja i sistema i robotskih sistema na savremenim traktorima i mašinama za različite poslove u poljoprivredi. Učenici koji pohađaju ovaj obrazovni program, a koji se odlučuju za nastavak školovanja ili rad u zanimanju, biće pripremljeni i u mogućnosti da kompetentno nastave školovanje ili rad u struci“, naglašava on.

Zajedno na putu boljitka

I Aleksandar Kaluđerović, profesor poljoprivredne grupe predmeta u istoj školi, ukazuje na uspješan odgovor prosvjetne zajednice na neočekivane izazove.

„Svako vrijeme u obrazovanju mladih ljudi nosi svoje izazove, tako i prethodne dvije godine. Svijet je u određenim trenucima stao, ali ne i obrazovanje. Obrazovanje se nastavilo bez obzira na prepreke koje nam je pandemija nametnula. Posmatrajući sve otežavajuće okolnosti, tokom ovog nemilog perioda uspjeli smo kao prosvjetni radnici da prenesemo svojn znanja učenicima najbolje što smo mogli“, napominje on.

Kaluđerović dodaje da ima moć da se prilagodi bilo kojoj situaciji.

„Lako se adaptiram novonastalim situacijama, i ne samo ja kao individua nego i sve moje kolege koje se bave ovim poslom“, kaže on. „Naš udio u formiranju djece u odrasle, obrazovane i vrijedne ljude, koji će koristiti sutra sebi i društvu, je ogroman. Na ovom putu smo zajedno za njihov boljitak i sigurnu i bolju budućnost kako pojedinca, tako i društva. Za prosvjetnog radnika ne postoje prepreke; bilo da su one prirodne katastrofe, rat ili pandemija, naš posao će uvijek biti pružanje podrške đacima u svakom trenutku i u svakom smislu dok ih ne pripremimo za život,

■ Aleksandar Kaluđerović

posao i na sve što ih čeka nakon srednjoškolskog obrazovanja.“

U cjelokupnoj situaciji najzahtjevnije je bilo pomoći učenicima kako bi što bezbolnije prošli kroz adaptaciju.

„Učenici su bili uplašeni prije svega, kako za svoje zdravlje tako i za zdravlje svojih najbližih, pa su čak neki od njih bili zaraženi i hospitalizovani, i pod svim tim silnim pritiskom koji im je remetio prije svega njihove bezbrižne srednjoškolske dane, period u kome su bili razdvojeni, asocijalizovani, uspjeli su shodno mogućnostima pojedinca ispoštovati većinu zadataka koji su se pred njih postavili. Zato sam jako ponosan na njih, ponosan sam na sadašnje generacije, bez obzira na to što ih mnogi kritikuju, zaboravivši da su i oni nekada bili u istim godinama. Ali za mene su oni jedni hrabri borci koji mogu sve, uz malo motivacije za rad koju dobijaju od nastavnika“, mišljenja je Kaluđerović.

Upotreba različitih metoda

Budući da predaje poljoprivrednu grupu predmeta, naš sagovornik morao je iznaći najbolje rješenje za daljnje prenošenje znanja, kada se nastava odvijala putem onlajn formata.

„Tokom ovog perioda trudio sam se da na najbolji mogući način prenesem svoja stručna znanja na njih. Koristio sam razne metode koje su mi se tada nudile. Postavljao sam im kreativne zadatke, držao onlajn predavanja, vodio različite tipove onlajn konverzacija, a sve na način da im što bolje i lakše prenesem znanje. Zajedno smo posmatrali i komentarisali prezentacije, video snimke, fotografije sa obaveznom interakcijom svih učenika“, naglašava on, dodajući: „U periodima kada smo bili totalno zaključani i nijesam smio sa njima uživati, trudio sam se, a opet shodno vremenskim prilikama, da ih motivišem za rad u polju jer se većina njih kod

kuće bavi poljoprivredom. Malo se mogućnosti nudilo, a puno smo trebali uraditi, pa sam ih motivisao da uče kroz proces egzistencije i da im ukažem na značaj poljoprivrede tj. proizvodnje hrane, upravo u ovakvim situacijama.“

I prof. Kaluđerovića smo pitali za procjenu koliko je pandemija uticala na zainteresovanost srednjoškola za oblast poljoprivrede.

„Pandemija bi trebalo da utiče na sve ljude, koji za to imaju uslova, da počnu da se bave poljoprivredom, jer smo upravo u periodu pandemije svi mi uvidjeli njen značaj. Kada govorimo o srednjoškolicima, mi u našoj školi imamo zainteresovanost za ovaj obrazovni program koja ima tendenciju rasta iz godine u godinu. Mladi ljudi upisuju ovaj obrazovni program iz ljubavi prema tehnologiji proizvodnje poljoprivrednih kultura, hrane i što im se nakon završetka nudi mnogo opcija za dalje“, navodi on.

N. N.

SIJASET PRILIKA ZA ZAPOSLENJE

Aleksandar Kaluđerović, osim što se bavi pedagoškim radom, magistar je, te aktivan i na području naučnoistraživačkog djelovanja – drugim riječima, osoba mjerodavna za ocjenu stanja poljoprivrednog sektora u Crnoj Gori, ali i perspektive mladih u ovoj oblasti.

„Poljoprivreda je, osim turizma, privredna grana koja daje značajan doprinos rastu društvenog bruto proizvoda. Poljoprivredna proizvodnja u Crnoj Gori bilježi značajan napredak i poboljšanje stanja godinama unazad, međutim još uvijek ne koristimo sve kapacitete onako kako bismo mogli i trebali, a možemo i moramo puno, jer poljoprivreda je naša budućnost. Mladi ljudi, koji upisuju ovaj smjer ili bi htjeli da upišu, nailaze na razne predrasude i stereotipe, međutim pogrešno je mišljenje da se nakon obrazovanja na ovom programu ne nudi puno, naprotiv. Mladi ljudi koji završe ovaj obrazovni program imaju sijaset prilika za zaposlenje, za bavljenje sopstvenom proizvodnjom kroz bespovratne podrške koje nudi Ministarstvo poljoprivrede i Zavod za zapošljavanje, koje iznose i do 10.000 eura, ili pak za sticanje akademskih zvanja i mogućnost širenja svog znanja. Prema podacima Zavoda za zapošljavanje iz 2020. na području Opštine u okviru Glavnog grada Golubovci NEMA nezaposlenih poljoprivrednih tehničara. Shodno svemu navedenom smatram da bavljenje poljoprivredom i učenje o njoj ima veliku perspektivu, jer poljoprivreda je lepeza nauka koje će one koje ih izučava sigurno sutra biti od velike koristi, kako lične tako i društvene“, zaključuje on.

O radu sa djecom u doba pandemije u nikšičkoj JPU „Dragan Kovačević“

SIGURNO OKRUŽENJE ZA BORAVAK DJECE

Snežana Zogović, v. d. direktorice: Broj djece varira iz dana u dan, u odnosu na prethodnu godinu. Primjetna je veća dolaznost mališana koji se uz osmijeh vraćaju u vrtiće. Sigurna sam da su svi željni igre, druženja i da je vrtić pravo mjesto gdje dijete kvalitetno provodi vrijeme

Jelena Marković, pedagogica: Ono što je bitno da znaju jeste da djeca osjećaju sve što se oko njih događa. Iz tog razloga roditelji, bez obzira na situaciju, moraju da se trude da pred djecom izgledaju smireno, jer za djecu roditelji predstavljaju najveću sigurnost. Kada osjete da su oni uznemireni zbog nečega, to za njih predstavlja pravu opasnost koje počinju da se plaše

Žana Delibašić-Raičević, vaspitačica: Djeca predškolskog uzrasta su izuzetno osjetljiva populacija, a u isto vrijeme vrlo pogodna za oblikovanje i razvijanje predstava. Kad smo se vratili u vrtiće vrlo brzo su prihvatili nova pravila i mjere koje smo sprovodili su im za kratko vrijeme prešle u rutinu

Jovana Papić, vaspitačica: Aktivnosti koje smo prilagođavali i pripremali za rad na daljinu obuhvatale su sve razvojne oblasti kod djece (njega i fizički razvoj, socijalno-emocionalni razvoj, intelektualni razvoj, razvoj govora i komunikacije, motorički razvoj, razvoj čulne osjetljivosti i opažanja, muzičke i likovne aktivnosti)

■ Snežana Zogović

Kada govorimo o odvijanju vaspitno-obrazovnog procesa u vrijeme pandemije, javnost uglavnom obraća pažnju na taj obrazovni segment. Međutim, to ne znači i da vaspitne ustanove nijesu prolazile kroz izazovne periode prilagođavanja nepredvidivim epidemijskim uslovima. Na udaru su bili roditelji, djeca, ali i same predškolske ustanove koje su iznalazile načine da tokom lokdauna ostanu u kontaktu sa djecom, te da im na najbolji način pomognu u izmjenama životnog režima.

Tako se u klinču s nevidljivim neprijateljem našla i nikšička JPU „Dragan Kovačević“. Čini se da je na posebnom ispitu bila čelnica ustanove **Snežana Zogović**, koja je u jeku pandemije stupila na poziciju v. d. direktorice.

„Biti na čelu jedne vaspitno-obrazovne ustanove je svakako veliki izazov, pogotovo u jeku pandemije koronavirusa. Pandemija je ostavila posljedice na sve segmente društva, pa tako i na rad naše Ustanove. Predškolske ustanove su jedan izvjestan period bile zatvorene, što je svakako uticalo na

to da se roditelji odluče da i nakon otvaranja vrtića djecu zadrže u porodičnom okruženju. U posljednje vrijeme naša ustanova je prepoznata kao sigurno okruženje za boravak djece, čemu umnogome doprinose svi zaposleni svojim savjesnim ponašanjem i predanim radom, prije svega u cilju zaštite dječjeg zdravlja. Ovo je svakako uticalo i na povećanje broja djece“, ističe ona, dodajući: „Mišljenja sam da treba, koliko je to moguće, da se vratimo normalnim životnim tokovima što prije. Spremni smo da se suočavamo sa svim izazovima i da ih uspješno rješavamo, iako je još uvijek situacija veoma nepredvidiva.“

Otežano prilagođavanje

Na pitanje koliko je teško pridržavati se svih propisanih mjera u odnosu sa najmlađima, odnosno kako je pandemija uticala na rad sa njima, Zogović navodi kako Ustanova obavlja vaspitno-obrazovni rad u skladu sa svim mjerama i preporukama Instituta za javno zdravlje, Ministarstva zdravlja i resornog ministarstva.

„Svi zaposleni nose maske, drže potrebnu fizičku distancu. Međutim, nemoguće je napraviti preporučeno rastojanje među djecom što se, na svu sreću, nije odrazilo na njihovo zdravstveno stanje i širenje virusa. Svi zaposleni su se veoma brzo prilagodili načinu rada u novonastaloj situaciji, zahvaljujući svojim sposobnostima i fleksibilnosti. Ove godine period prilagođavanja djeteta na vrtić je dodatno otežan. Aktuelna epidemiološka situacija zahtijeva drugačiji način rada, a samim tim i drugačiji vid adaptacije djece. Iako su do sada roditelji igrali veliku ulogu u adaptaciji, ovog puta je priprema djeteta za boravak u vrtiću znatno složenija i iziskivala je dodatni trud, kako roditelja, tako i vaspitača i medicinskog osoblja. Kako je ovaj način rada novina za sve nas, adaptacija je jedino moguća u okviru uspješne saradnje vaspitača i roditelja“, kaže ona.

Uticaj na brojnost djece

Ono na što je posebno trebalo obratiti pažnju svakako su odnosi

■ Jelena Marković

među zaposlenima, koji čine okosnicu organizacionog mehanizma.

„Stanje sa terena je dovoljno dobar pokazatelj da su zaposleni zadovoljni, da je radna atmosfera jedan od bitnih segmenata za nesmetano funkcionisanje, a ono što uvijek ističem je da su naš prioritet djeca, njihovo zadovoljstvo i satisfakcija roditelja“, naglašava Zogović. „Uspješna organizacija rada zasniva se na pažljivom planiranju i potpunom razumijevanju sadržaja i potreba djece i zaposlenih. Zbog novonastale situacije u vrlo kratkom periodu smo se organizovali tako da smo sve aktivnosti u skladu sa planom i programom u našoj ustanovi realizovali onlajn (stručno vijeće, stručni aktivni, roditeljski sastanci, sastanci timova, sastanci koordinatora...). Svakako, ono što je glavni nedostatak u svemu tome jeste živa riječ i direktna razmjena ideja. Njegovanjem klime

profesionalizma i međusobnog uvažavanja trudimo se da budemo ustanova koja pruža maksimalan doprinos svestranom razvoju djece.“

Naša sagovornica ukazuje na činjenicu da je zdravstvena situacija uticala i na brojnost djece u JPU „Dragan Kovačević“.

„Početkom pandemije broj djece je bio znatno manji u odnosu na broj djece koja sada pohađaju vrtić. Razlog za to je bila velika zabrinutost i strah roditelja usljed neizvjesnosti sa novonastalom situacijom izazvanom koronavirusom. Takođe, kao što sam već pomenula, vrtići su jedan period bili zatvoreni i to je svakako uticalo na ponovno vraćanje i boravak djece. Broj djece varira iz dana u dan, u odnosu na prethodnu godinu. Primjetna je veća dolaznost mališana koji se uz osmijeh vraćaju u vrtiće. Sigurna sam da su svi željni igre, druženja i da je vrtić pravo mjesto gdje dijete kvalitetno provodi vrijeme. S proljećem stižu i

mnoge lijepe priče koje će se pokrenuti u našem vrtiću, priredbe, manifestacije, posjete (u skladu sa mjerama Instituta za javno zdravlje), tako da i ubuduće očekujemo porast broja djece“, mišljenja je ona.

Energija djece neiscrpan uprkos krizi

Pedagogica **Jelena Marković** prenijela nam je svoj stručni utisak o uticaju pandemije na najmlađe – da li ih je (i u kojoj mjeri) promijenila.

„Pandemija Covid-19 značajno je izmijenila funkcionisanje svakodnevnog života svih nas, pa i naših najmlađih. Djeci predškolskog uzrasta su jako bitne rutine i ustaljene aktivnosti i njima teško padaju promjene. Kada se dijete nađe u okruženju ili situaciji u kojoj se dešavaju neke promjene, a nema adekvatnu podršku roditelja ili vaspitača, ono ne uspijeva da im se na adekvatan način prilagodi i može doći

UPOZNAVANJE NOVOG SVIJETA

Snežana Zogović se osvrnula i na razloge zbog kojih je važno od najranijeg doba slati djecu među vršnjake, bez obzira na zdravstvenu krizu.

„Predškolsko vaspitanje i obrazovanje je prva, najznačajnija stepenica u vaspitno-obrazovnom sistemu. Obezbeđujemo djeci u ranom uzrastu kvalitetnu njegu, vaspitanje i obrazovanje i dobru pripremu za školu i život. Kod djece razvijamo maštu, kreativnost, stvaralaštvo i pravilan fizički razvoj. Smatram da su to dovoljni razlozi koji bi opredijelili roditelje da svoju djecu dovode u vrtić. Ulaskom u vrtić dijete upoznaje jedan novi svijet, odvajajući se od roditelja na izvjesno vrijeme, upoznaje nove odrasle osobe koje brinu o njemu, upoznaje svoje vršnjake i učestvuje u raznim aktivnostima. Kako smo u proteklom periodu imali zanemarljiv broj djece koja su bila zaražena koronavirusom, smatramo da je to pokazatelj da smo sigurno i bezbjedno okruženje za njih. Nadamo se da je kraj epidemije na vidiku i da će naša ustanova nastaviti da radi u punom kapacitetu“, zaključuje v. d. direktorice ove predškolske ustanove.

PROGRAM „BRIŽNE PORODICE“

Jelena Marković ukazuje i na probleme s kojima su se suočavali roditelji predškolarca.

„U ovakvim situacijama roditelji se pitaju kako postupiti sa djecom, kako naučiti djecu da ispolje svoja osjećanja i kako postavljati pravila. Oni često, u namjeri da zaštite dijete, izbjegavaju razgovore o 'teškim temama'. Ovo svakako ne rješava problem. Ono što je bitno da znaju jeste da djeca osjećaju sve što se oko njih događa. Iz tog razloga roditelji, bez obzira na situaciju, moraju da se trude da pred djecom izgledaju smireno, jer za djecu roditelji predstavljaju najveću sigurnost. Kada osjete da su oni uznemireni zbog nečega, to za njih predstavlja pravu opasnost koje počinju da se plaše. Stručna pomoć je potrebna ako roditelji primijete da, npr, strahovi sprečavaju dijete da učestvuje u svakodnevnim aktivnostima kojima se bave njegovi vršnjaci i drugari u vrtiću. U svakom slučaju, ukoliko su bili zabrinuti za djecu, dolazili su da se posavjetuju sa stručnim saradnicima oko nalaženja najboljeg rješenja za konkretan problem. Takođe, u našoj ustanovi je realizovan dvanaestonedjeljni program pod nazivom 'Brižne porodice', koji smo vodili kolege pedagogica, psiholog i ja. Ovaj program namijenjen je roditeljima uzrasta od 2 do 9 godina, koji žele da unaprijede komunikaciju i kvalitet odnosa sa djecom, ali i riješe konkretan izazov ili problem kada je roditeljstvo u pitanju, a tokom pandemije ih je bilo mnogo. Radionice su umnogome pomogle roditeljima kako kroz naše savjete, tako i kroz razmjenu iskustva sa drugim roditeljima“, ocjenjuje ona.

■ Žana Delibašić-Raičević

■ Jovana Papić

do ispoljavanja neželjenog ponašanja koje do tada nije ispoljavalo kao tipično. Kod djece su se desile promjene u vidu ispoljavanja većeg intenziteta straha zbog trenutne situacije, zabrinutost, razdražljivost, bijes, ljutnja, problemi sa kanalisanjem emocija, posebno kod djece koja još uvijek ne prepoznaju emocije koje osjećaju. Takođe, javile su se promjene prilikom zadovoljavanja osnovnih fizioloških potreba kod spavanja i ishrane djece, promjene u ponašanju, burne reakcije, manjak komunikacije, društvene interakcije, pretjerano vezivanje za roditelje. Sve navedeno je odgovor na promjene svakodnevnih životnih i radnih navika. Ono što je djeci veoma nedostajalo jeste nedostatak igre i boravak u grupi sa svojim vršnjacima, jer se prilikom početka rada vrtića vidjela radost i sreća na njihovim licima. Razgovorom sa djecom, strpljenjem, stabilnošću u porodici, dječjim sazrijevanjem i povećanjem iskustva, veliki broj negativnih emocija isčezne sam po sebi. Ono što je najbitnije jeste da je energija djece i dalje neiscrpana, poručuje sagovornica „Prosvjetnog rada“.

Kako je navela, poseban izazov i roditeljima, a i vaspitačima, su svakako promjene u ponašanju djece, „njihove emocionalne reakcije, njihovo razumijevanje trenutne situacije i adaptacija na postojeće uslove“.

„Djeca su se dobro prilagodila novim uslovima u vrtiću, a smjernice o ponašanju tokom novonastale epidemiološke situacije su svakako usvojila i od svojih roditelja“, naglašava ona i dodaje: „Fizička distanca, maske i često pranje ruku postali su sastavni dio života, što su djeca, posebno starijeg uzrasta, odgovorno prihvatila. Ono što je djeci na ovom uzrastu teško palo jeste nedostatak fizičkog kontakta sa vaspitačima, u smislu zagrljaja, poljubaca, držanja u krilu. U vrtiću su organizovane mirne aktivnosti, bez javnih priredbi, okupljanja, što je takođe predstavljalo otežavajuću okolnost prilikom njihovog prilagođavanja, jer nisu organizovane grupne igre. Djeca su dugo bila uz roditelje dok je trajala izolacija. S jedne strane je to pojačalo emocionalnu vezanost i

sigurnost, dok je s druge uticalo na teže vraćanje navika, pa su se kod djece javili separacioni strahovi. U ovakvim situacijama najbitnije je djeci dati prostora, mirno ih saslušati, pružiti im pomoć da izraze ono što osjećaju, razgovarati sa njima, primjereno uzrastu, bez plašenja, panike, drame, negiranja ili lažnih obećanja. Kao što sam već pomenula, djeci je jako bitna rutina i ustaljene aktivnosti i održavanje te rutine je jedno od osnovnih pravila u prevazilaženju kriznih situacija ili neprijatnih promjena.“

Prepoznavanje emocionalne klime

Budući da smo u stanju epidemije već dvije godine, postavlja se pitanje da li su djeca pokazala otpornost na atmosferu straha i neizvjesnosti koja se raširila među odraslima.

„Djeca veoma dobro prepoznaju emocionalnu klimu u kojoj se nalaze. Očigledno je da se u vanrednim okolnostima situacija sasvim mijenja i pored promjene rutine, djeca se svakodnevno susrijeću sa pojmovima koje ne razumiju u potpunosti, a koji imaju negativnu konotaciju (bolest, epidemija, smrt, kriza, katastrofa...). Sasvim je prirodno da osjećamo strah i uznemirenost i to je normalna reakcija na trenutno stanje neizvjesnosti“, navodi Marković. „Međutim, stresu nismo podložni samo odrasli, već i djeca. Djeca, kao što sam već pomenula, mogu da se osjećaju zbunjeno, tužno, uplašeno i zabrinuto. U slučaju izloženosti nekom dramatičnom događaju djeca se fokusiraju na bliske osobe, prije svega roditelje, ali kad su i te osobe izložene istom događaju, djeca mogu izgubiti sigurnost i povjerenje u nekoga od koga očekuju da ih zaštiti. Djeca izražavaju svoje emocije drugačije od odraslih, naravno, u skladu sa svojim uzrastom. Važno je istaći da dijete na ranom uzrastu uglavnom ne umije da verbalizuje svoje emocije, zato je važno pratiti ponašanje djeteta i reagovati na svako atipično ponašanje. Ono što bih savjetovala roditelje jeste da, ukoliko primijete promjene ponašanja kod djeteta, mu pružite dodatnu pažnju, nježnost

i podršku. Potrebno je da se djeca osjećaju sigurno i bezbjedno. Djeci je potrebno pružiti iskrene, direktne i jasne informacije u skladu sa njihovim uzrastom, potencijalima i mogućnostima. Potrebno je da budu strpljivi. Djecu je potrebno ohrabriti da govore o svojim emocijama. Ono što je veoma bitno jeste da daju dobar primjer svojim ponašanjem.“

Osjetljiva populacija

Vaspitačica **Žana Delibašić-Raičević** ukazuje na činjenicu da su protekle dvije godine bile izuzetno dramatične, izazovne i pune nepredvidivih situacija i za djecu i za nastavnike.

„Našli smo se u situaciji za koju nismo bili spremni, međutim, zahvaljujući fleksibilnosti osjetljiva populacija, a to smo se adaptirali na nove uslove rada i života. Upotrijebili smo sve svoje znanje i resurse kako bismo djecu adaptirali na novu situaciju. Kroz onlajn komunikaciju redovno smo slali aktivnosti koje bi inače sprovodili u vrtiću i dobijali povratne informacije od roditelja. Jedan od glavnih ciljeva nam je bio da razbijemo strah kod djece, a da razvijemo opreznost i prihvatanje situacije u kojoj smo se svi našli. Djeca predškolskog uzrasta su izuzetno osjetljiva populacija, a u isto vrijeme vrlo pogodna za oblikovanje i razvijanje predstava. Kad smo se vratili u vrtiće vrlo brzo su prihvatili nova pravila i mjere koje smo sprovodili su im za kratko vrijeme prešle u rutinu (detajno pranje ruku, roditelji ne ulaze u objekte, smanjen fizički kontakt sa drugarima...). Takođe, zvanične mjere koje su bile na snazi, osim propisanog smanjenog broja djece u grupama, bilo je teško ili nemoguće sprovoditi. Tu posebno mislim da držanje distance. Predškolski uzrast je specifičan, sto isključuje izričita nametanja; samim tim, vaspitači nijesu mogli držati distancu i svakog trenutka su bili i još uvijek su u riziku da se zaraze. Veliki broj zaposlenih je bio zaražen, a obim posla onih koji rade je bio povećan“, ističe ona.

Positivno okruženje

Kao najveći izazov u direktnom radu s djecom naša

sagovornica izdvaja prilično opterećujuće nošenje zaštitne maske.

„Pet sati neposrednog rada sa djecom, gdje je živa riječ neophodna za nastavnike, bilo je izuzetno naporno iskustvo. Za djecu koja na ovom uzrastu razvijaju govor, emocionalnu inteligenciju, to što ne vide naše lice je nešto što je već ostavilo vidljive posljedice na njihov razvoj. Uz sve ove nedaće, otvoreni vrtići su najbolje mjesto za djecu u svim okolnostima, a posebno u vanrednim. Kroz slobodne i usmjerene aktivnosti, kroz igru, družeći se sa svojim vršnjacima, djeca se nađu u pozitivnom okruženju što svakako najviše doprinosi njihovom ukupnom razvoju“, naglašava Delibašić-Raičević.

Ipak, ona napominje da im je manji broj djece dao prostor za kvalitetniju realizaciju planova.

„Dat nam je prostor da se svakom djetetu posvetimo individualno. Takođe, razvili smo kontinuiranu komunikaciju sa roditeljima preko vjajber grupa i djelujemo kao tim“, ističe vaspitačica, dodajući: „Ovo iskustvo je zaista bilo iscrpljujuće, ali svakako je podiglo nivo samopouzdanja da smo spremni da radimo u interesu djece u svim okolnostima. Neophodan nivo fleksibilnosti koji smo podigli za nekoliko stepenica.“

Puna profesionalna posvećenost

Njena koleginica, vaspitačica **Jovana Papić**, opisuje koliko se u praksi rad sa djecom tokom pandemije razlikuje od onog standardnog, prije početka krize.

„Prije pandemije djeca su boravila u većim grupama, bez nametnutih ograničenja, sa slobodom kretanja i komunikacije. Imala su ustaljene radne navike, dok su tokom pandemije imala poteškoće sa prilagođavanjem na nov način življenja (zatvaranje pa ponovno otvaranje vrtića, boravak kod kuće, socijalno distanciranje) koje se odnosi na njihova osjećanja i sigurnost“, kaže ona i dodaje: „Sama situacija zahtijevala je našu punu profesionalnu posvećenost i kreativnost, pogotovo u planiranju sadržaja i materijala kako bismo djecu podstakli na njihovo aktivno

učeeće. Ponovno otvaranje vrtića donijelo je sa sobom nesigurnost i strah kod svih, što je dovelo do znatno smanjenog broja djece u grupama koja nijesu redovno pohađala, smjenjivala se, što je dovelo do gubitka kontinuiteta u radu. Ukoliko je ranije neko ponašanje bilo prisutno – poslije pandemije je bilo još izraženije.“

Uspjeh po sebi je to što su vaspitačice daljninski animirale mališane.

„Bez obzira na prekid vaspitno-obrazovnog rada u vrtićima, nastavili smo rad kod kuće, onlajn. Putem vjajber grupe slali smo predloge aktivnosti koje roditelji mogu realizovati sa djecom kod kuće. Aktivnosti koje smo prilagođavali i pripremali za rad na daljinu obuhvatale su sve razvojne oblasti kod djece (njega i fizički razvoj, socijalno-emocionalni razvoj, intelektualni razvoj, razvoj govora i komunikacije, motorički razvoj, razvoj čulne osjetljivosti i opažanja, muzičke i likovne aktivnosti). Takođe smo bili i u obavezi reinkovirati i priključiti se akciji vjajber grupa i djelujemo kao tim“, ističe vaspitačica, dodajući: „Ovo iskustvo je zaista bilo iscrpljujuće, ali svakako je podiglo nivo samopouzdanja da smo spremni da radimo u interesu djece u svim okolnostima. Neophodan nivo fleksibilnosti koji smo podigli za nekoliko stepenica.“

„Dat nam je prostor da se svakom djetetu posvetimo individualno. Takođe, razvili smo kontinuiranu komunikaciju sa roditeljima preko vjajber grupa i djelujemo kao tim“, ističe vaspitačica, dodajući: „Ovo iskustvo je zaista bilo iscrpljujuće, ali svakako je podiglo nivo samopouzdanja da smo spremni da radimo u interesu djece u svim okolnostima. Neophodan nivo fleksibilnosti koji smo podigli za nekoliko stepenica.“

Negativan uticaj dužeg boravka u zatvorenom prostoru

Prema njenim riječima, povratak u vrtić kod neke djece izazvao je dobrodošlu promjenu u odnosu na boravak u zatvorenom prostoru, „međutim, izmijenjeni uslovi i pravila koja su nam nametnuta kod neke djece su povećali nesigurnost i stah“.

„Cjelokupna situacija dovela je do toga da budu uplašeni, povučeni i plačljivi. Prisutno je bilo i veće negodovanje pri dolasku u vrtić, veća privrženost za roditelje, pokazivali su i veću

razdražljivost, svadljivost i donekle agresivnost“, naglašava ona, dodajući: „Teško je bilo nastaviti istim intenzitetom tamo gdje smo smo stali, zbog cjelokupnih dešavanja i samog pritiska okoline, što je iziskivalo i našu veću angažovanost u prilagođavanju, planiranju i realizaciji vaspitno-obrazovnog rada u vrtiću.“

Cjelokupna atmosfera uticala je na raspoloženje predškolaca, interesovanje, pa i koncentraciju.

„Sam boravak djece u zatvorenom prostoru je pružio djeci veću dostupnost korišćenja svih mogućih tehnologija, internet sadržaja i televizije, što je dodatno vaspitačima otežalo rad. Prevelika izloženost velikom broju nerealnih i neprimjerenih sadržaja ima za posledicu nesnalaženje u realnom svijetu, što svakako utiče i na njihova interesovanja, koncentraciju i pažnju, koju je vrlo teško zadobiti vaspitno-obrazovnim metodama koje koristimo, jer su manje zanimljive od virtuelnog svijeta koji se djeci plasira. Takođe, nedovoljan boravak vani, u prirodi, nedovoljno bavljenje fizičkim aktivnostima, igrom, pokretom – kao prirodnim stanjem djeteta, prilikom sa vršnjacima, svakako je uticalo na sve aspekte dječjeg razvoja“, napominje naša sagovornica.

Pitali smo je i koliko je pandemija ostavila traga na odnose sa kolegama i roditeljima.

„Trag je očigledan i danas. Još uvijek, pod mjerama, uskraćeni smo za intenzivan kontakt sa roditeljima, tu je nemogućnost aktivnog realizovanja zajedničkih aktivnosti, radionica, posjeta, izleta koje smo redovno sprovodili u vrtiću. Saradnja se i dalje odvija najviše onlajn putem. Što se tiče kolega, saradnja se tokom pandemije takođe odvijala putem vjajber grupa i dostupnih aplikacija, platformi i slično, kroz razmjenu informacija. Prihvatili smo i prilagodili se, tako da smo sve sastanke, sjednice, aktivne timove, radionice, održavali po redovnom planu i programu, ali smo uskraćeni za živu riječ, susret, razmjenu mišljenja i iskustva iz prakse, što je u našem pozivu nezamjenljivo“, zaključuje Papić.

N. N.

Prorektor za nastavu na Univerzitetu Crne Gore prof. dr Veselin Mićanović o uticaju pandemije koronavirusa na kvalitet nastave

STUDENTI I PREDAVAČI DAJU PREDNOST NEPOSREDNOJ NASTAVI

„Onlajn nastava donijela je studentima i nastavnom osoblju neka nova tehnička znanja i vještine, zbog upotrebe platformi i alata za onlajn komunikaciju, koja će im biti od koristi i u daljem radu. Manjkavosti su primjetne u smanjenom dijalogu i kritičkom promišljanju, ne iz razloga mogućnosti izvođenja, već iz ličnog odsustva inicijative studenata da učestvuju u tome“, istakao je Mićanović

Univerzitet Crne Gore (UCG) je realizovao istraživanje sa ciljem provjere kvaliteta onlajn nastave, koje je obuhvatilo 2.456 studenata i 491 ispitanika iz redova nastavnog osoblja, saradnika, lektora i laboranata, sa svih 19 organizacionih jedinica, iz sjevernog, centralnog i južnog regiona Crne Gore, gdje UCG ima jedinice.

Više od polovine studenata pozitivnom ocjenom je ocijenilo kvalitet onlajn vježbi, angažman profesora i podršku Univerziteta i fakulteta u onlajn nastavi.

„Ako želimo objektivno pristupiti analizi realizacije onlajn nastavnog procesa možemo uočiti i prednosti i nedostatke“, ocijenio je za „Prosvjetni rad“ prorektor za nastavu prof. dr **Veselin Mićanović**.

„Istraživanje je pokazalo da je onlajn nastava kako studentima, tako i nastavnom osoblju donijela neka nova tehnička znanja i vještine, zbog upotrebe platformi i alata za onlajn komunikaciju, koja će im biti od koristi i u daljem radu. Plaforme koje se koriste u komunikaciji u približno jednakoj zastupljenosti su Zoom, Moodle, Skype, ali i druga sredstva elektronske komunikacije, kao što je e-mail, Viber i slično. Pri tome, oko 90% studenata koristi uređaje koji su u njihovom vlasništvu, u čemu paralelno, većinom koriste laptop i pametni telefon, dok ostali koriste uređaje koji su u vlasništvu porodice“, rekao je Mićanović.

■ Veselin Mićanović

Prema njegovim riječima. Kada je riječ o sopstvenoj angažovanosti tokom onlajn nastave, ocjene anketiranih studenata su ravnomjerno distribuirane na skali ponuđenog odgovora od jedan do pet, od odlične, vrlo dobre, dobre do odsustva angažovanosti.

„Stavovi profesora i studenata su približni kada je riječ kako o njihovom angažmanu tokom onlajn nastave, tako i o stepenu mogućnosti upoznavanja predmeta koji se izučava u onlajn nastavi. Neposredni kontakt u uobičajenoj nastavi produkuje slobodniju komunikaciju i življu diskusiju, a u onlajn nastavi remetilski faktor mogu biti i tehnički problemi. Podatak dobijen iz ankete i sa studentima i sa nastavnim osobljem, ukazuje da oko 60% ispitanika daje prednost

uobičajenoj nastavi za izučavanje neke teme/predmeta, te da otprilike isti broj ispitanika smatra da je onlajn nastava više tehnički zahtjevnija nego uobičajena nastava.

Upravo su ove manjkavosti onlajn nastave, prepoznate i ranije, bili preporuka UCG za kombinovan pristup u realizaciji nastave na svim organizacionim jedinicama, koje imaju slobodu da, prema raspoloživim resursima i opterećenju, izaberu ili kombinuju onlajn ili neposrednu nastavu. Svaka organizaciona jedinica ima svoje specifičnosti i teško je primijeniti isti model rada na svakom fakultetu.

Sa druge strane, onlajn pristup je dao niz prednosti koje se mogu primijeniti i u redovnom procesu kad se nastava bude potpuno normalizovala na

državnom Univerzitetu. Digitalni pristup omogućio je organizovanu i jednostavnu predaju dokumenata elektronskim putem prilikom upisa osnovnih studija, laku organizaciju gostujućih predavanja, učešća na međunarodnim konferencijama i sl. Menadžment UCGje strateškim planiranjem razvio resurse digitalizacije koji su u ovom momentu potpuno opravdali ulaganja. Digitalizacija je odavno prepoznata kao bitan segment razvoja Univerziteta i njegove prepoznatljivosti na evropskom i svjetskom nivou.

Svakako, ova sveobuhvatna i složena anketa je vrlo dobra polazna osnova za uočavanje dobrih smjernica i uklanjanja nedostataka, u nastojanju UCG ne samo da održi, već i poboljša kvalitet nastave.

O. Đ.

Milena Šekularac, student ombudsman

OSPOSOBITI PROFESORE ZA KVALITETNU UPOTREBU PLATFORMI

„Tokom prve godine prelaska na onlajn vid nastave imali smo veliki broj nezvaničnih primjedbi studenata o lošem kvalitetu nastave, nesnalaženju, kao i nezainteresovanosti profesora koji su rijetko koristili interaktivne alate. Zbog toga smo pokrenuli anketu o kvalitetu onlajn nastave“, kazala je student ombudsman **Milena Šekularac**.

Studenata su imali mogućnost da ocijene nastavu na svim predmetima koje slušaju, kao i da daju stav o tome da li bi im pri usvajanju gradiva bilo dovoljno da se vježbe iz određenih predmeta održavaju uživo, u prostorijama fakulteta. Takođe je ostavljen slobodan prostor da studenti iskažu svoje mišljenje uopšteno o onlajn nastavi, kao i da daju sugestije o poboljšanju njenog kvaliteta.

„Rezultati ankete su pokazali da je veliki problem studentima, posebno brucosima, bilo nesnalaženje sa materijalima gdje kroz vježbe studenti treba da savladaju gradivo, a oni su dobijali gotova rješenja, bez postupka izrade. Kvalitetno onlajn učenje treba da uključuje pažljivo isplanirane lekcije, zasnovane na naučnim istraživanjima, dostupne na kvalitetnim platformama za elektronsko učenje“, navela je Šekularac.

Prema njenim riječima, onlajn nastava je orijentisana najčešće na teoriju, a ne na praksu, što otežava proces učenja. Takođe, jedna od najvećih mana studiranja ovog tipa je nedostatak društvene interakcije. Studenti se često osjećaju izolovano i može im nedostajati povratna informacija profesora i kolega.

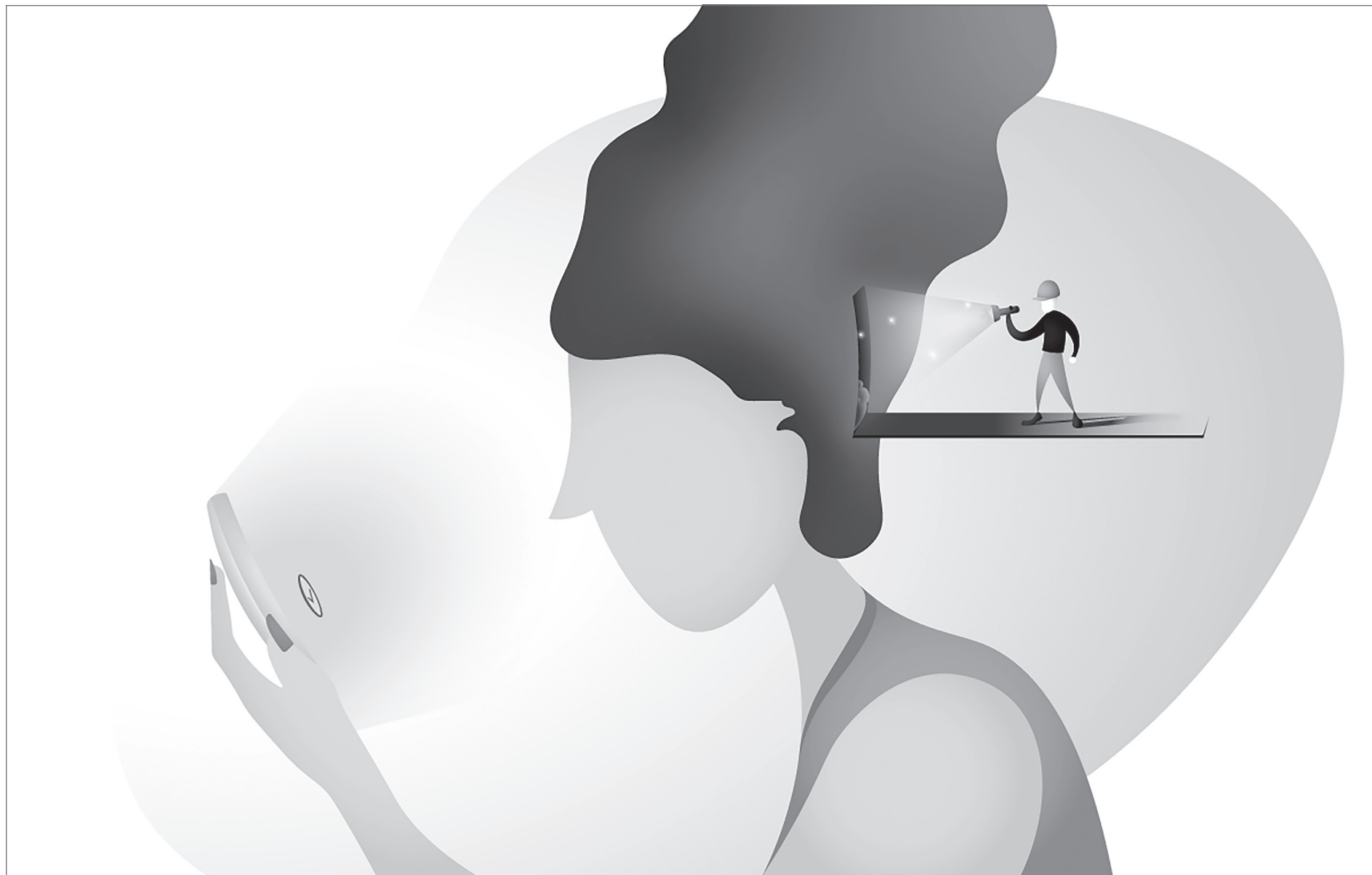
„Neophodno je osposobiti profesore za kvalitetnu upotrebu postojećih obrazovnih platformi i njima pripadajućih alata, što je bila jedna od primjedbi studenata, da njihovo korišćenje od strane profesora, nije bilo na zavidnom nivou“, ocijenila je Šekularac.

Prema anketi, kao prednost onlajn nastave studenti su izdvojili to što predavanja, vježbe i dodatni materijali ostaju na platformi i tako su im stalno dostupni.

Tijana Bulatović, studentkinja završne godine osnovnih studija psihologije

PSIHIČKI PROBLEMI NEMINOVNO UTIČU NA KVALITET OBRAZOVANJA

Neki predmeti ne mogu biti na jednako uspješan način prezentovani online i uživo, što dovodi studente do problema prilikom samostalnog teorijskog proučavanja određenih predmeta, jer ako na adekvatan način ne savladaju gradivo, mogu imati poteškoće u daljem periodu svog obrazovanja, smatra Bulatovićeva

14

Prosvjetni rad

FEB.
2022
BROJ
59

„**P**andemija COVID-19 uticala je na obrazovanje širom svijeta i uzrokovala brojne posljedice i probleme od kojih je najizraženiji pronalazak digitalnih načina za održavanje osjećaja normalnog funkcionisanja nastave. Akteri obrazovnog procesa, veliku pažnju posvetili su i problemima očuvanja kvaliteta znanja, adekvatnog prenošenja i usvajanja gradiva, socijalne interakcije i pružanja međusobne podrške predavača i studenata u cilju očuvanja mentalnog zdravlja i valjanog prevazilaženja novih izazova uzrokovanih ovom pandemijom“, kazala je za „Prosvjetni rad“ **Tijana Bulatović**, studentkinja završne godine osnovnih studija psihologije na Filozofskom fakultetu UCG.

Ona je dodala da je u ovom periodu povećan broj studenata koji traže pomoć od psihološke službe. Pandemija je pored posljedica koje je ostavila na društvenom, ekonomskom i obrazovnom planu, uticala i na psihičko stanje pojedinaca, što je rezultiralo povećanim brojem studenata kojima je potrebna pomoć, kako bi uz podršku i valjane savjete koje im pružaju stručna lica prevazišli nesigurnosti i očuvali mentalno zdravlje.

„Studenti najčešće ukazuju na probleme nastave onlajn, nedostatka socijalne interakcije, težeg pronalazaženja motivacije za

učenje, slabiju koncentraciju, dok je najčešće istican problem da studenti zbog prelaska na digitalizovanu nastavu, gube osjećaj za studentskim i društvenim životom“; naglašava Bulatovićeva.

Naše živote već duži vremenski period određuje pandemija. Samim tim, njen uticaj na psihičko zdravlje pojedinaca je neminovan. Pored strepnje koju je uvela u živote građana, pandemija može biti i okidač razvoja opsesije prema zarazama, kompulzivne potrebe za čišćenjem, dok kod ljudi koji već pate od anksioznosti može dovesti do toga da se njihovo stanje pogorša, kao i pojave hronične usamljenosti izazvane društvenim izolacijama. U toj situaciji stručna lica psiholoških službi mogu u velikoj mjeri pomoći da se posljedice pandemije umanje i na adekvatan način prevaziđu.

„Kada bih opisala način na koji trenutno živimo, rekla bih da smo u nesigurnim vremenima. COVID-19 moguće je opisati sa dvije riječi, čega se ljudi obično i plaše, a to su neizvjesnost i nepoznanica. Taj strah i dalje traje, pa je pojava različitih vrsta anksioznosti među studentima, povećano konzumiranje alkohola i cigareta postalo svakodnevnica, kojom su ne samo student, nego i globalno društvo izloženi i sa kojom se pokušavaju izboriti“, istakla je Bulatovićeva.

Ona preporučuje i načine da se prevaziđu ti problem: psihološko savjetovanje, svakako i sprovođenje edukativnih radionica na temu prevazilaženja posljedica izazvanih virusom; psihoterapija, ukoliko se anksioznost ne može ublažiti razgovorom sa porodicom, prijateljima, kao i kreiranje radionica na temu štetnosti uticaja različitih vrsta poroka.

Psihički problemi neminovno utiču i na kvalitet obrazovanja. Oni mogu dovesti do pada motivacije, manjka koncentracije, slabijeg učenja, što utiče na kvalitet obrazovanja i adekvatno usvajanje gradiva. Neki predmeti ne mogu biti na jednako uspješan način prezentovani online i uživo, što dovodi studente do problema prilikom samostalnog teorijskog proučavanja određenih predmeta, jer ako na adekvatan način ne savladaju gradivo, mogu imati poteškoće u daljem periodu svog obrazovanja.

„Uprkos odsustvu sa fakulteta, studenti su i dalje bili u obavezi da ispunjavaju sve aktivnosti u vezi sa nastavom na fakultetu. To uključuje izrade i odbrane seminarkih radova, online diskusije na različite teme koje se obrađuju u nastavnom procesu, redovno prelaženje nastavnog gradiva i slično. Međutim, nije bilo moguće sprovesti posjete različitim institucijama, odnosno posvetiti se

praktičnom radu, a to je svakako umanjilo proces sticanja funkcionalnih znanja; može se reći da je rad bio sveden na usvajanje isključivo teorijskog znanja, što dovodi do pada motivacije i smanjuje interesovanje studenata za ono što pručavaju. Svakako da posljedice svega toga ne smiju biti zanemarene i moraju se shvatiti ozbiljno, jer ukoliko se na vrijeme i na adekvatan način ne otklone i studenti ne steknu osnovnu praksu putem vježbi, kasnije, prilikom zaposlenja mogu imati poteškoće u primjeni teorijski naučenog dijela što može dovesti do njihove stagnacije i nezadovoljanja“, zaključuje Bulatovićeva.

O. Đ.

■ Tijana Bulatović

DOBITNICI NAGRADE „OKTOIH“:

Mirjana Perović, profesorica crnogorskog-srpskog, bosanskog i hrvatskog jezika i književnosti u Gimnaziji „Slobodan Škerović“

PROSVJETNI POZIV IZAZOV I ZADOVOLJSTVO

Priznanje kakvo je „Oktoih“, u ovim uslovima znak je da naponi nisu ostali nevidljivi. Meni lično, ono je podsticaj da radim predano do posljednjeg dana provedenog u učionici

Čini mi se da je u ovom pozivu najvažnije povjerenje – uzajamno povjerenje učenika i nastavnika, svijest o tome da smo na istom zadatku

Izuzetnu cjeloživotnu posvećenost prosvjetnom pozivu profesorica crnogorskog-srpskog, bosanskog i hrvatskog jezika i književnosti u Gimnaziji „Slobodan Škerović“ u Podgorici **Mirjana Perović** krunisala je Državnom nagradom „Oktoih“ za 2021. godinu.

O tome šta joj ovo najveće priznanje u oblasti prosvjete, znači, ona kaže:

„Prosvjetnih radnika je mnogo i svi se trude da savjesno i uspješno rade svoj posao, naročito u vremenu koje je obilježila još uvijek aktuelna pandemija. Priznanje kakvo je „Oktoih“, u ovim uslovima znak je da naponi nisu ostali nevidljivi – ono, prije svega, predstavlja priznanje kolektivu Gimnazije u kojoj radim. Meni lično, ono je podsticaj da radim predano do posljednjeg dana provedenog u učionici“.

U obrazloženju žirija, pored ostalog, istaknuto je da je Mirjana Perović već trideset pet godina jedna je od vodećih ličnosti Gimnazije „Slobodan Škerović“, te da ostvaruje izvanredne rezultate u obrazovnom procesu i ističe se stručnim kvalitetima kao izuzetan pedagog, predavač, istraživač i organizator mnogih aktivnosti i kulturnih događaja. Ona je, između ostalog, pokrenula časopis „Znak“ / godišnjak učenika Gimnazije

„Slobodan Škerović“, koji je godinama veoma posvećeno i stručno uređivala, lektorisala i promovisala. Organizovala je veliki broj oglednih, uglednih i javnih časova, gostovanja, bila je mentorka učeničkih projekata posvećenih opusu Danila Kiša, inicijatorica je prvih elektronskih testova i autorka programa i testova za eksternu provjeru znanja.

Profesorki poziv je veoma zahtjevan i odgovoran. O tome šta je tokom rada najvažnije, Perović ističe:

„Čini mi se da je u ovom pozivu najvažnije povjerenje – uzajamno povjerenje učenika i nastavnika, svijest o tome da smo na istom zadatku. Nije, međutim, manje važno da su učenici sasvim sigurni da su svom nastavniku svi jednako važni, kriterijumima ocjenjivanja primjereni nastavnom programu i uslovima rada, da se njihov rad kontinuirano i pažljivo prati a da je ocjena povratna informacija o stepenu postignuća“.

Za uspjeh u poslu, osim posvećenosti i odgovornosti potrebno je zadovoljstvo tokom rada.

„Ovo je poziv koji mnogo više od drugih, čini mi se, omogućava da svakog radnog dana osjetite zadovoljstvo zbog makar jednog koraka naprijed vaših učenika

na putu sticanja znanja i odrastanja.

U prvom razredu pred vama su tinejdžeri, više ili manje spremni da se uhvate u koštac s izazovima; u četvrtom – u klupama su već zreli mladi, pametni ljudi, koje ispraćate u život sigurni da kulturno, precizno, jasno, usmeno ili pisano, mogu da iskažu svoj stav u okvirima primjerene interakcijske matrice. Kad uporedite početnu i završnu godinu u dosijeju svakog od njih, osjetite ponos što ste bili u prilici da ih pratite tokom četiri značajne godine u njihovom životu“, smatra ova laureatkinja.

Za dobre rezultate u redovnoj nastavi potrebno je dosta truda i volje. Za rad u vannastavnim naporima neophodan je dodatni napor i podsticaj.

„I u nastavi i u vannastavnim aktivnostima, osnovni i najsnažniji motiv su učenici. Kad osjetite potrebu da iskažu, ili pokažu, stav prema stvarnosti u kojoj žive, i koja će koliko sutra od njih zavisiti, nastavnik mora biti ispred svih onih na čiju podršku računaju, kao koordinator i iskusni savjetnik – privilegovan već time što su mu otvorili vrata svojih svjetova. U velikoj školi kakva je naša, projekata je mnogo i svaki od njih zahtijeva naporan dodatni rad, ali kad se uspješno dovede do kraja, pamti se samo radost

i zadovoljstvo, i nastavnika i učenika“, ističe profesorica Perović, i dodaje da su nedavno pripremljeni objavljeni dvadeseti broj „Znaka“, časopisa učenika ove gimnazije, formata jedinstvenog u našem regionu, kao i list „Koraci“, koji su promovisani za Dan škole.

Ova uspješna profesorica ukazuje da uspješnu nastavu obezbjeđuju učenik, nastavnik i roditelji. Stoga je neophodno uzajamno razumijevanje.

„U uslovima ozbiljnog profesionalnog angažmana roditelja, izuzetno je važno steći povjerenje roditelja u posvećenost nastavnika da svojim učenicima pruži sve u obrazovnom, ali i u vaspitnom smislu – da im pomogne da njihova djeca izrastu u obrazovane i čestite mlade ljude. Osim institucionalno, učestvujući u radu savjeta roditelja u škola, roditelji treba da što intenzivnije komuniciraju s razrednim starješinama, pedagoško-psihološkim službama škola, nastavnicima u vezi sa svim aktivnostima škole. Aj-si tehnologija, ne samo da omogućava praćenje postignuća učenika putem elektronskog dnevnika, dnevnu komunikaciju s razrednim starješinama/školo, roditelji bili u prilici da uživo prate i redovnu nastavu.

UZ USMJERAVANJE, AJ-SI-TI VELIKA PREDNOST

Današnjim učenicima je zahvaljujući ICT dostupno mnogo toga. O tome kako ih motivisati da čitaju i da na pravi način koriste te tehnologije, naša sagovornica objašnjava:

„Mi koji smo za svaku neophodnu informaciju morali ići do biblioteke, nove tehnologije ne možemo da ne vidimo kao ogromnu prednost mladih generacija, iako svjesni svih potencijalnih stranputica na kojima se daci mogu naći. Našu ulogu, prije svega, vidim u stalnom ukazivanju na pitanje mjere i korišćenja aj-si tehnologije: od prepoznavanja prednosti koje pruža, čak i pri otkrivanju ljepote, koja nam je, zahvaljujući tehnologiji, dostupna, do kritičke selekcije sadržaja. Umjetnost, književnost naročito, i jezik nisu tek informacija, ili zabava, već estetski doživljaj i ozbiljan izazov umu, stoga nastavnik treba da bude neka vrsta putokaza i u tom vidu sazrijevanja učenika.“

PROFESIONALNO USAVRŠAVANJE

„Profesionalno usavršavanje u ovom poslu zapravo se podrazumijeva. Osim praćenja savremenih tendencija u pedagoškoj i tehnološkoj sferi, nastavnik crnogorskog-srpskog, bosanskog hrvatskog jezika i književnosti treba da prati, koliko god je to danas moguće, domaću i stranu književnu produkciju, domete u savremenoj teoriji književnosti, opštoj i lingvističko-južnoslovenskih jezika, jer će samo tako u vaspitno-obrazovnom procesu biti pouzdan saradnik svojim učenicima“, poručuje Mirjana Perović.

I svaki javni čas prilika je roditelju da i sam značajno doprinese kreiranju nastavnog procesa“, naglašava Perovićeva.

Nastava se skoro dvije godine održava u uslovima pandemije COVID-19. O tome kakav je njen kvalitet u tom periodu, Mirjana Perović ocjenjuje:

„Ništa ne može zamijeniti direktnu komunikaciju učenika s nastavnicima, kao što ni čas od trideset minuta ne može biti jednak onom uobičajenog trajanja. U uslovima pandemije u kojoj smo se našli, zatečeni i prilično nemoćni da na nju utičemo, prosvjetni radnici daju sve od sebe da obezbijede

optimalan kvalitet nastave, i u vaspitnom, i u obrazovnom smislu. Nije on, naravno, na nivou onog prije pandemije, ali povratak kompletnih odjeljenja u učionice, i za nas i za učenike, predstavlja važan znak da smo na putu da ga dostignemo“.

Kao usješna i iskusna profesorica, Mirjana Perović mlađim kolegama poručuje: „Ako svaki radni dan, školsku godinu, svaku sljedeću generaciju učenika doživljavate kao novi i poseban izazov da se i dalje gradite, da osjetite novu energiju, razumijete novo vrijeme, učionica je pravo mjesto za vas“.

Lj. V.

DOBITNICI NAGRADE „OKTOIH“: Biljana Mičković, profesorica geografije u OŠ „Braća Labudović“

PRIVILEGIJA JE BITI STALNO U DRUŠTVU MLADIH

Za mene je spoj tradicionalne i savremene nastave pravi put kojim bi naš obrazovni sistem trebalo da se kreće. Ne mogu da ne istaknem i to da je u današnjem sistemu obrazovanja zastupljena vaspitna uloga škole, a ako učenike ne formiramo kao dobre ljude koji su ovladali socio-emocionalnim vještinama, neće nam ni društvo imati mnogo koristi od stečenog znanja i ovladavanja informatičkim vještinama

Za pedagoški poziv kaže se da je specifičan jer je njegove učinke nemoguće lažirati – znanje je živa materija i životne okolnosti ga svakodnevno stavljaju na test. Zato nije pretjerano ako učitelje, nastavnike i profesore smatramo temeljima jednog naprednog, prosvijećenog društva. Rezultate svoga rada oni vide u učionici, ali i – što je važnije – u sjutrašnjim formiranim ljudima, pa im je najveća satisfakcija što su mogli uticati na njihov ispravan put.

Ipak, kad vlasti uvide i nagrade pojedinačne zasluge, čini se da je na dobitku čitava prosvjetna zajednica. Barem jednom godišnje u Crnoj Gori pažnja cjelokupne javnosti bude fokusirana na one koji obrazuju buduće generacije. Čast da se ove godine nađe u takvoj ulozi pripala je i **Biljani Mičković**, profesorici geografije u nikšićkoj Osnovnoj školi „Braća Labudović“.

„Dobiti nagradu 'Oktoihi' je velika čast“, kaže ona za „Prosvjetni rad“. „Nagrada 'Oktoihi' imenovana je po našoj inkunabuli, koja nas je svrstala među posebne narode, a meni je ova nagrada obezbijedila mjesto među posebnim prosvjetnim radnicima, prepoznatim po posvećenom radu. Ona je kruna mog dvadesetšestogodišnjeg rada u obrazovanju. Nagrada je svih mojih učenika, moje škole, roditelja i mog grada“.

Misionarski posao

Žiri je istakao kako je Mičković „podigla visoko ljestvicu poziva koji je izabrala“. Naša sagovornica navodi da ju je za ovaj poziv opredijelila ljubav prema radu s djecom.

„Za mene je to jedan od najljepših poziva jer smatram privilegijom biti stalno u društvu mladih ljudi. Osim što prenosimo znanje, mi oblikujemo i razvijamo njihovu ličnost, a stremimo ka tome da od njih stvorimo zdrave, srećne, obrazovane, uspješne i ljude posvećene pravim, univerzalnim vrijednostima. Ovo nije bilo kakav posao, to je misionarski posao“, naglašava ona.

S druge strane, na odluku da životno interesovanje bude geografija presudno je uticala ljubav prema živom svijetu koji nas okružuje.

„Veliki sam zaljubljenik u prirodu. Svaki slobodan trenutak koristim za boravak u prirodi, često planinarim i sa puno ljubavi uzgajam cvijeće, a u svom dvorištu sam sa porodicom izgradila jedan mali park, malu prirodnu oazu za odmor. Geografija i biologija od malena su bili moji omiljeni predmeti. Iz svega navedenog proizilazi moja ljubav prema geografiji. U toku studija ta ljubav se nadograđivala. U tom periodu imala sam uzore u dva izuzetna profesora i čovjeka, prof. dr **Branku Radojiću** i pokojnog prof. dr **Radovanu Bakiću**, pod čijim mentorstvom je počelo moje bavljenje naukom koje je rezultiralo doktorskom disertacijom“, ističe Mičković.

Ljubav kao osnovni pokretač

Ona ukazuje i na neka načela koja su nezaobilazna u radu s mladima.

„Najvažniji profesionalni principi kojih sam se pridržavala, a i danas ih se pridržavam u radu sa učenicima, su odgovornost, organizovanost, komunikativnost, strpljivost, pravednost, humanost, poštenje, nesebičnost. Trudim se i danas, poslije 26 godina rada u učionici, da u svemu budem uzor mojim učenicima“, napominje dobitnica „Oktoiha“.

U biografiji naše sagovornice posebnu pažnju privlači i jedan pionirski detalj: naime, ona je prva osoba sa zvanjem doktora nauka stečenim na studijskom programu za geografiju Filozofskog fakulteta u Nikšiću.

„Doktorska disertacija je odbranjena na Filozofskom fakultetu Univerziteta Crne Gore. Bio je to dug put. Uporedo sam radila i stručno se usavršavala. Bavljenje naučnoistraživačkim radom, pored svih uobičajenih obaveza, zahtijeva ogroman trud i predan rad kao i finansijske troškove“, priznaje ona, dodajući: „Učila sam, polagala ispite, pisala naučne radove i uporedo radila. Uz podršku porodice i prijatelja, te zahvaljujući dobroj organizaciji i velikom odricanju, uspjela sam doći do ove titule. Ona svjedoči o tome da sam nešto novo saznala i doprinijela nauci u oblasti prostornog planiranja moga grada i moje države. Lijep je osjećaj biti prvi, a ne mogu da ne istaknem kako je ljubav u svemu ovome moj osnovni pokretač“.

Danas, kada čak i akademska zajednica pati od manje ili više zakamufiranog improvizovanja, konstantni profesionalni napredak je nešto bez čega se ne može zamisliti kvalitetan intelektualni rad.

„Smatram ga vrlo značajnim. U vremenu kada su u mnogim oblastima moguće improvizacije i zaobilazni putevi ja ništa ne bih promijenila, ni u načinu rada ni u žrtvi koju sam podnijela, jer je to odlika mene kao čovjeka i prosvjetnog radnika“, navodi Biljana Mičković.

Takmičenja za razvoj samopouzdanja

Nagrađena profesorica nalazi energiju da se, pored nastavnih aktivnosti, izuzetno uspješno bavi i pripremom učenika za razna takmičenja.

„Uživam u svakom trenutku pripremanja učenika za takmičenje. U sedmom razredu se počinje sa izučavanjem geografije. Uvijek se trudim da djeca zavole geografiju. Tada se obično izdvoje učenici koji posebno vole ovaj predmet. Sa njima radim na časovima dodatne nastave, kao i sekcije 'Mladi geografi'. Za vrhunske rezultate potreban je veliki rad, ljubav i uzajamna saradnja između nastavnika, učenika i roditelja“, kaže ona, te ukazuje na korist nadmetanja po razvoj učenika: „Takmičenja, po mom mišljenju,

doprinosu izgradnji samopouzdanja kod djece. Osim toga, učenici se upoznaju sa vršnjacima sličnih interesovanja. To je za njih pozitivno iskustvo koje ih podstiče da se bore za sebe i ne očekuju da će to neko drugi uraditi za njih. Takmičarski duh kod učenika, svakako, doprinosi njihovoj kvalitetnoj kreativnosti.“

Dobre i loše strane

Biljanu Mičković smo pitali i za situaciju u crnogorskom školstvu – koje su to dobre, a koje loše strane, te gdje vidi mogućnost napretka.

„Situacija u crnogorskom školstvu je na solidnom nivou. Ima mnogo toga što bi valjalo mijenjati. Prednost današnjeg obrazovnog sistema je upotreba informacionih tehnologija koje doprinose novom pristupu nastavi, a u kome učenici mogu aktivno da učestvuju u nastavnom procesu. Oni imaju mogućnost da brzo

pronađu potrebne informacije, da iskažu kreativnost i razviju osobine neophodne za funkcionisanje u savremenom društvu. Svjedoci smo da je tokom pandemije Covid-19 upotreba informacionih tehnologija održala naš obrazovni sistem. Rad na platformama u virtualnom svijetu donio je mnoge prednosti, ali je i pokazao da je učionica nezamjenjiva. Koliko god da su učenicima bili dostupni nastavni

sadržaji u različitim oblicima, nedostajala je živa riječ nastavnika i povratna reakcija učenika koja jedino u učionici može imati potpuni smisao. Smatram da su obrazovni programi sačinjeni od mnoštva nastavnih sadržaja kojima su učenici zatrpani, a to onemogućava razvoj logičkog usvajanja znanja koje bi mogli upotrijebiti u svakodnevnim situacijama. Za mene je spoj tradicionalne i savremene nastave pravi

put kojim bi naš obrazovni sistem trebalo da se kreće. Ne mogu da ne istaknem i to da je u današnjem sistemu obrazovanja zastupljena vaspitna uloga škole, a ako učenike ne formiramo kao dobre ljude koji su ovladali socio-emocionalnim vještinama, neće nam ni društvo imati mnogo koristi od stečenog znanja i ovladavanja informatičkim vještinama“, zaključuje ona.

N. N.

VAŽNOST CJELOŽIVOTNOG UČENJA

Naše društvo se već dvije godine nosi sa izazovima pandemije koronavirusa. Posebno su bili pogođeni učenici i prosvjetni radnici, koji su realizaciju plana i programa morali prilagođavati čestim turbulencijama.

„Prosvjetni radnici cjeloživotno uče. Ko god želi znanje mora ga usvajati kontinuirano. Valja se prilagođavati savremenim izazovima. Većina nastavnika je prošla obuke i usavršavala se kako bi mogla odgovoriti zahtjevima učenika 21. vijeka. Bilo je vrlo izazovno uhvatiti se ukoštac sa novonastalom situacijom izazvanom pandemijom Covid-19. U našoj ustanovi koristili smo Microsoft Teams aplikaciju i smatram da smo dobro odgovorili ovim izazovima i omogućili učenicima da usvoje osnovna znanja iz svih predmeta, a održe kontinuitet. Pandemija je pokazala i da učenici veoma brzo prihvataju nove načine rada i učenja, a da je redovnost praćenja nastave važna kao i u učionici“, napominje naša sagovornica.

Istraživanje o uticaju mjera za sprječavanje širenja koronavirusa na mentalno zdravlje djece u Crnoj Gori

NEDOVOLJNA PRILAGOĐENOST SVIM KATEGORIJAMA

Više pogođena djeca koja su i prije pandemije bila u nepovoljnom položaju. Nadležni organi nisu uspostavili metodologije procjene uticaja (CRIA) donijetih mjera na ostvarivanje prava djece, sa posebnim osvrtom na ranjive kategorije. Nedovoljna pravna uređenost zaštite mentalnog zdravlja tokom pandemije kroz nacionalnu regulativu

Pandemija COVID-19 predstavlja dodatni rizik za mentalno zdravlje djece, rezultat je istraživanja institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda u Crnoj Gori o uticaju mjera za sprječavanje širenja koronavirusa na mentalno zdravlje djece u Crnoj Gori. Izvještaj o istraživanju, koji je sačinjen uz podršku UNICEF-a, pokazao je da nadležni organi nisu uspostavili metodologije procjene uticaja donijetih mjera na ostvarivanje prava djece.

Zaštitnik **Siniša Bjeković** kazao je da, prema Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji, mentalno zdravlje predstavlja potpuno stanje fizičkog, mentalnog i socijalnog blagostanja djeteta, te da se ne odnosi samo na nepostojanje stanja ili bolesti.

Prema njegovim riječima, pandemija i mjere koje su donošene zahtijevaju prilagođavanje i odraslih i djece, bez obzira na njihov uzrast.

Bjeković je rekao da su za mladu djecu dešavanja kod kuće i u školi čest izvor stresa. On je govorio i o nejednakom efektu koji su mjere imale na razvoj djeteta, a tiču se disproporcija u pristupu resursima koji su u funkciji obrazovanja, komunikacija, (ne)dostupnosti informacija, nejednakoj distribuciji tereta koji mjere nameću i nedostatak servisa podrške u različitim oblastima obuhvaćenim istraživanjem.

„Tu su i razlike u ekonomsko-socijalnoj sferi, vremenska neodređenost i pravna nesigurnost kada je u pitanju pravni okvir za izvršavanje naredbodavnih akata izvršne vlasti, a u svemu tome posebno se naglašava rizik po mentalno zdravlje koji zapažem u odnosu na ograničena fizičkog okruženja i slobode kretanja“, rekao je Bjeković.

On je podsjetio da su mjere povremeno bile korigovane, kao i da su često bile nedorečene i izazivale konfuziju u primjeni.

„Sama ta činjenica neminovno je uticala na dodatni rizik po mentalno zdravlje koji se ogleda u neizvjesnosti okruženja i prilagođavanju nečemu što se može definisati kao nedostatak u procjeni pristupa i analizi uzroka rizika koji mjere nameću“, ocijenio je Bjeković.

Nedovoljna međusektorska saradnja u prevenciji

Zamjenica Zaštitnika za prava djece, mladih i socijalnu zaštitu **Snežana Mijušković** istakla je da su predmet analize bili stavovi i mišljenja djece i roditelja, kao i profesionalaca koji sa njima direktno rade (nastavnici, vaspitači, pedagozi, socijalni radnici, defektolozi, terapeuti).

Ona je kazala da je uključeno i da postoji nedovoljna međusektorska

saradnja u prevenciji i podršci djeci i porodicama tokom pandemije.

„Nadležni organi nisu uspostavili metodologije procjene uticaja (CRIA) donijetih mjera na ostvarivanje prava djece, sa posebnim osvrtom na ranjive kategorije. Uviđa se i neuključenost djece prilikom kreiranja i donošenja ograničavajućih mjera koje se direktno na njih odnose“, rekla je ona.

Kao zaključke istraživanja zamjenica Mijušković navela je i nedovoljnu pravnu uređenost zaštite mentalnog zdravlja djece tokom pandemije kroz nacionalnu regulativu (zakoni, pravilnici, protokoli o postupanju...) i potrebu za njihovim usaglašavanjem sa međunarodnim standardima.

„Zapaža se i nedovoljan broj programa podrške i usluga u zajednici djeci i porodici usmjerenih na adekvatan rast i razvoj u skladu sa individualnim mogućnostima i potrebama. Takođe i neadekvatna dostupnost postojećih servisa podrške u okviru obrazovnih, zdravstvenih i socijalnih ustanova“, dodala je ona.

U izvještaju je ukazano i na nedovoljnu međusektorsku saradnju u prevenciji i podršci djetetu tokom pandemije u cilju očuvanja mentalnog zdravlja, kao i neprilagođeno medijsko izvještavanje o situaciji izazvanoj pandemijom. Prema

■ Siniša Bjeković

■ Daša Ražnatović i Jovan Joksimović

metodologiji Evropske mreže ombudsman za djecu, čiji je član i crnogorski Ombudsman, istraživanje se bavilo i uticajem mjera na ranjive grupe: djecu sa smetnjama u razvoju, djecu bez roditeljskog staranja, djecu iz seoski područja i drugo.

U cilju poboljšanja stanja u ovoj oblasti date su preporuke Vladi Crne Gore, Savjetu za borbu protiv virusa COVID-19, Savjetu za prava djeteta, nadležnim ministarstvima i institucijama.

Nejednaki uslovi za onlajn nastavu

Zlatni savjetnik **Jovan Joksimović** ocijenio je da je školovanje u onlajn režimu bilo „u najmanju ruku zbunjujuće“, kao i da neki segmenti gradiva nisu bili usklađeni i dovoljno prilagođeni.

„Mnogo djece je imalo problema da ravnopravno

učestvuje u onlajn nastavi iz razloga što, barem na početku, nisu imala telefon ili kompjuter ili internet. Zamislite samo stid djeteta kojem drugovi iz odjeljenja saznaju da u kući nema ni internet ni kompjuter, ili ako ima gasi kameru jer se možda stidi skromnog namještaja zato što mu je porodica siromašna“, kazao je on.

Jovan je u ime zlatnih savjetnika Ombudsmana ali i djece Crne Gore čiji glas predstavljaju imao poruku za nadležne:

„Ukoliko u budućnosti budete razmišljali da nas opet vratite na kućni režim u ime djece Crne Gore vas molim da imate u vidu da za nas škola ne predstavlja samo učenje već mnogo više od toga – druženje, takmičenje, sitne nestašluke, zaljublivanje i odjublivanje... Uči nas životu, a sve to nam je malo komplikovanije da ostvarimo iz dnevne sobe

gledajući u ekran“, poručio je on.

Prema riječima zlatne savjetnice **Daše Ražnatović**, na djecu su različito uticali promjena rutine i neophodnost boravka na svježem vazduhu, kao i nemogućnost sprovođenja određenih aktivnosti.

„Djeca su rigorozne mjere zabrane kretanja veoma teško pale, prosto je bilo neprirodno. Sa jedne strane te zatrpavaju sa million informacija o smrti, a sa druge strane nemaš kud, jer si u istom prostoru sa roditeljima i rodbinom i svi samo o tome pričaju“, kazala je ona.

Njena poruka je da je interes djece Crne Gore „bila ona mala ili malo veća, sa drugačijim potrebama, sa roditeljima ili bez – da rastu zdravo, bezbjedno, radosno. Ali i da se drže za ruke na prirodnoj, a ne preporučenoj distanci.“

Lj. V.

OŠ „Anto Đedović“: Realizovan edukativni projekat „112“

PRIMJENA NAUČENOG U NOVIM SITUACIJAMA

Učenje kroz igru je najbolja tehnika rada sa najmlađim uzrastom učenika. Oni kroz igrovne aktivnosti i zabavu usvajaju važne brojeve hitnih službi koji će im biti korisni u svakodnevnom životu, kaže autorka projekta profesorica Ljilja Milović

U OŠ „Anto Đedović“ u Baru realizovan je povodom Dana jedinstvenog evropskog broja za pozive u hitnim situacijama edukativni projekat „112“, namijenjen učenicima drugog razreda.

Ciljevi programa su: obilježavanje značajnog datuma u školskom kalendaru u saradnji sa lokalnom zajednicom; ukazivanje na značaj učenja matematike i brojeva, posebno brojeva telefona hitnih službi; primjena naučenog u svakodnevnom životu i povezivanje sa ličnim i iskustvom književnog lika; usvajanje pravila ponašanja u hitnim slučajevima (redoslijed postupaka i koje informacije je potrebno da kažu operateru kako bi pomoć stigla); razvijanje ljubavi prema čitanju povezivanjem sadržaja sa književnim likom; njegovanje empatije – osjećaja brige za druge i spremnost da se drugima pomogne u nevolji (implementacija programa „Vrijednosti i vrline“);

podsticaj kritičkog mišljenja kroz rješavanje problemskih situacija i NTC pitanja; podrška darovitim učenicima (kroz kreativni izraz i korelaciju sa drugim predmetima); ohrabivanje na razmišljanje o budućem zanimanju; razvoj ključnih kompetencija i primjena digitalnih alata u procesu učenja.

U okviru projekta održano je pet radionica. Kroz korelaciju svih predmeta koji su u programu drugog razreda povezano je svih osam ključnih kompetencija. To je ostvareno primjenom različitih oblika i metoda rada prilagođenih učenicima ovog uzrasta i planski osmišljenim igrovnim aktivnostima.

Prva radionica je posvećena službi 112. „Brainstorming“ tehnikom učenici su podstaknuti da razmišljaju o tome zašto su matematika i brojevi važni. Istraživački zadatak koji su dobili (da zapišu brojeve u svom okruženju na putu od kuće do

škole) probudio je radoznalost i motivaciju za rad.

Geografska karta Crne Gore i obilježeni gradovi poslužili su da učenici zapamte gdje se nalaze operativno-komunikacioni centri u Baru, Podgorici i Bijelom Polju.

U okviru druge radionice đaci su upoznali vrste hitnih službi. Pored ostalog, oni su tehnikom mape uma prepoznavali životne situacije u kojima treba pozvati policiju, vatrogasce, hitnu medicinsku pomoć ili službu za pomoć na moru. Učili su i izgled vozila i zvuk sirena.

U fokusu treće radionice bilo je rješavanje problemskih situacija kroz književni lik. Djeca su kroz ponuđene ilustracije prepoznavala izgled i radnu opremu policajca, vatrogasca, doktora i spasioca na moru. Bila je to prilika i da se otvori tema o budućem zanimanju i da li neko želi da se bavi tom profesijom.

Za prepoznavanje problemskih situacija poslužio je književni lik iz programa domaće lektire za drugi razred. Naime, kroz igru „Pioniro i hitne službe“ đaci su uočavali problemske situacije iz knjige u kojima bi ovaj književni lik pozvao hitne službe.

Četvrta radionica bila je namijenjena igri, pjevanju, crtanju i preduzetničkom radu. U okviru pete održan je „Kvizic kvisko“ koji je služio za provjeru šta su i koliko učenici naučili kroz ovaj projekat.

Planirano je da, u okviru saradnje sa lokalnom zajednicom, đaci posjete vatrogasnu stanicu u Baru.

Autorka ovog projekta je profesorica crnogorskog-srpskog, bosanskog, hrvatskog jezika i književnosti **Ljiljana Milović**, a realizuje ga u saradnji sa odjeljenjskim starješinom **Il-3 Natašom Biberdžić** i **Lidijom Ivanković**, profesoricom engleskog i

italijanskog jezika, kao i upravnog škole.

„Učenje kroz igru je najbolja tehnika rada sa najmlađim uzrastom učenika. Oni kroz igrovne aktivnosti i zabavu usvajaju važne brojeve hitnih službi koji će im biti korisni u svakodnevnom životu. Upravo tim povezivanjem učenja i škole sa životom i primjenom naučenog u novim situacijama

i okolnostima stiže se funkcionalno i trajnije znanje, što je cilj škole 21. vijeka“, ističe Ljiljana Milović, i dodaje da ove tehnike treba primjenjivati u radu sa učenicima u najmlađem uzrastu, jer su djeca tada radoznala i otvorena za nove i kreativne sadržaje, pa im učenje kroz igru predstavlja radost.

Lj. V.

OŠ „Milija Nikčević“: Radionice u okviru projekta „Matematika +“

PODRŠKA NADARENOJ DJECI

U OŠ „Milija Nikčević“ u Nikšiću počela je realizacija radionica za učenike VI i IX razreda u okviru projekta „Matematika +“.

Program sprovodi Udruženje nastavnika matematike Crne Gore, a namijenjen je nadarenoj djeci. Na konkursu „Darovit/a sam – podržite me“ projekt je

dobio odobrenje i novčanu pomoć od Ministarstva prosvjete, nauke, kulture i sporta.

Predviđeno je da grupe od po dvadesetak učenika sačinjavaju djeca iz svih osnovnih škola iz Nikšića. Nastavu u trajanju od sat i 30 minuta u VI razredu izvođe profesorice **Jasna Maraš**

i **Ljiljana Vučić**, a u IX **Nikola Radojičić**, članovi aktiva ove škole.

Projektom je predviđeno da ukupno bude 20 radionica – 10 u ovoj školskoj godini i 10 u prvom polugodištu naredne školske godine. Ova edukativna aktivnost za djecu je besplatna.

Lj. V.

„Mjesec bez izostanaka“ u rožajskoj gimnaziji

PODSTICAJNO DJELOVANJE ZA KVALITETNO POHAĐANJE NASTAVE

Učenički parlament Gimnazije „30. septembar“ u Rožajama održao je sastanak na kojem je prisustvovala v. d. direktora škole **Iso Bećović**.

Koordinatorica Učeničkog parlamenta, profesorica **Hatidža Murić**, upoznala je

direktora sa radom ove učeničke organizacije i aktivnostima koje su planirane za naredni period.

„Na prijedlog direktora, odlučeno je da mjesec mart bude 'mjesec bez izostanaka'. Za učenike dva odjeljenja koji budu najmanje izostajali

biće organizovana jednodnevna ekskurzija do jednog od gradova na crnogorskom primorju. Ovim se nastoji podsticajno djelovati na sve učenike da redovno i kvalitetno pohađaju nastavu“, saopšteno je iz Gimnazije.

N. N.

Još jedna u nizu radionica o dopunskoj nastavi za učenike RE populacije u OŠ „Radomir Mitrović“

ZA BOLJE SHVATANJE ZNAČAJA OBRAZOVANJA

U Beranama je održana još jedna u nizu radionica o značaju dopunske nastave, za učenike RE populacije, koja je dio aktivnosti projekta „Aktivnim mjerama za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana u Beranama“, a koji sprovodi Udruženje za podršku Roma i Egipćana.

Projekt ima za cilj poboljšanje obrazovanja i shvatanje značaja školovanja, unapređenje uspjeha

učenika, pa je radionica za temu imala važnost dopunske nastave. Učesnici radionice – učenici RE populacije iz 7, 8 i 9. razreda OŠ „Radomir Mitrović“ u Beranama, upoznali su se sa zakonskom regulativom vezanom za pohađanje dopunske nastave, osnovnoškolskom obavezom, te specifičnostima ovog vida nastave i drugim temama iz oblasti obrazovanja.

Radionici je prisustvovalo 20 učenika RE populacije, a održala ju je mr **Mirsada Šabotić**, profesorica crnogorskog – srpskog, bosanskog, hrvatskog jezika i književnosti u rožajskoj Gimnaziji „30. septembar“.

Sredstva za realizaciju projekta odobrilo je Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava.

N. N.

Seminar o lutkarstvu u JPU „Đina Vrbica“

RAZMJENA IDEJA I ISKUSTAVA

U skladu sa planom aktivnosti projekta „Centri izvrsnosti“, u podgoričkoj JPU „Đina Vrbica“ po drugi put je održan dvodnevni seminar na temu „Lutkarske predstave, dramatisacija i dramske aktivnosti na predškolskom uzrastu od tri do šest godina“.

Seminaru je prisustvovalo 16 vaspitača iz vaspitnih jedinica Ustanove, koji su unaprijedili svoja znanja i vještine iz oblasti planiranja i realizacije dramskih aktivnosti u radu sa djecom, upoznali se sa vrstama lutaka i načinima njihove animacije i prepoznali značaj primjene lutke kao didaktičkog i terapeutskog sredstva u vaspitno-obrazovnom radu.

„Vaspitači su kroz grupni i radioničarski rad

razmijenili ideje, iskustva i mišljenja u cilju unapređenja vaspitno-obrazovne prakse iz oblasti lutkarstva. Voditelji seminara su bili iskusni i kreativni vaspitači naše Ustanove, koji su iznova zaslužni da

ovaj seminar bude ocijenjen kao inovativan, neophodan i značajan za profesionalno usavršavanje vaspitača“, navodi se u saopštenju JPU „Đina Vrbica“.

N. N.

Klub „Mladi preduzetnici“ Gimnazije „Tanasije Pejatović“ na Sajmu ženskog stvaralaštva

KREATIVNOST I UMIJEĆE NA DJELU

„Novina učešća na ovogodišnjem Sajmu jeste da su svoje proizvode predstavile i četiri kompanije naših učenika koji su dio istoimenog projekta 'Dostignuća mladih iz Crne Gore' u saradnji sa Studentskim biznis centrom, Univerzitetom Donja Gorica i Centrom za stručno obrazovanje“

Povodom 8. marta – Međunarodnog dana žena, u organizaciji Sekretarijata za društvene djelatnosti Opštine Pljevlja održan je sedmi Sajam ženskog stvaralaštva, na kom je učestvovala i Gimnazija „Tanasije Pejatović“ (klub „Mladi preduzetnici“). Učenici su na Sajmu izložili domaće sapune i kozmetičke preparate, mirišljave svijeće, kolače, saksije sa cvijećem, umjetničke slike koje su sami stvarali i brojne druge rukotvorine.

Kroz izradu brojnih zanimljivih predmeta učenici su pokazali svoju kreativnost i umijeće na djelu. Demonstrirali su izuzetne preduzetničke vještine komunikacije, pregovaranja i timskog rada, samopouzdanje, odgovornost i sposobnost kritičkog promišljanja. Takođe, pored dobrih rezultata koje postižu u učenju pokazali su i da su preduzimljivi mladi ljudi koji na inovativan i kreativan način valorizuju svoja znanja i umjeća.

„Novina učešća na ovogodišnjem Sajmu jeste da su svoje proizvode predstavile i četiri kompanije naših učenika koje su dio istoimenog projekta 'Dostignuća mladih iz Crne Gore' u saradnji sa Studentskim biznis centrom, Univerzitetom Donja Gorica i Centrom za stručno obrazovanje. Osnivači učeničkih kompanija su: **Emina Zlatanić, Martina Svrkota, Jana Tomčić, Tamara Čolović**

(kompanija ECOPEN), **Maša Stanić, Samija Tursumović, Kalina Ječmenica** (kompanija 'Magic wood'), **Sofija Milić, Valentina Alorić, Suzana Mazalica** (kompanija 'Igraj.me'), **Lazar Pupović, Lazar Mojović, Pavle Bulatović, Nemanja Cerović i Luka Rubežić** (kompanija 'Sell culture'), saopšteno je iz Gimnazije.

Pored učenika osnivača kompanija, na Sajmu su učestvovali i sljedeći učenici: **Nejra Polovina, Sara Drobniak, Rajka Đaković, Nikolina Zečević, Katarina Jelovac, Lazar Jelovac, Lucija Knežević, Lara Mazalica, Emilija Mijatović, Miljana Dromljak, Dunja Dragašević, Jelena Čačić, Ana Rovčanin, Staša Stamenić, Anica Peruničić, Kerim Zlatanić, Omar Strujić, Željko Knežević, Aleksandra Dragaš, Vesna Jović, Jana**

Pavlović, Andrea Bajčeta, Đorđe Rondović, Jelica Živković, Jovana Rabrenović, Anita Čabarkapa, Aleksandra Mrdaković, Teodora Čuzović, Obrad Stevančević, Teodora Marković, Jovan Despotović i Novak Kljajević.

Profesori, članovi Tima za preduzetništvo, koji su predano radili sa učenicima i pomogli im da realizuju svoje ideje su: **Asim Kuhinja, Adisa Malagić, Žaklina Mrdović i Ivana Vukašinović.**

„Učenicima i profesorima pri realizaciji ovih aktivnosti pružena je velika podrška i pomoć od strane v. d. direktora **Bojane Grujić** i uprave škole. Zahvaljujemo se svim profesorima koji su svojim savjetima, preporukama i posjetom Sajmu podržali naše aktivnosti“, ističu iz kluba „Mladi preduzetnici“.

N. N.

Gimnazija Cetinje održala radionicu sa učenicima iz Rumunije

MIR KAO VRHOVNA VRIJEDNOST DRUŠTVA

English Speaking Club Gimnazije Cetinje, u saradnji sa učenicima OŠ „Njegoš“, održao je onlajn radionicu sa učenicima iz Rumunije. Sve aktivnosti su bile vezane za temu „Peace“ (Mir).

„Ređali su se crteži uz pjesmu **Johna Lennona** 'Imagined' i zamišljali smo svijet u kome nema rata i sukoba. Uz alatku Mentimeter rekli smo što predstavlja mir za nas, a uz citate smo uspjeli svi da kažemo po nešto vezano za

važnost mira u svijetu. Akrostihom, opet na temu mira, označili smo kraj ovog druženja“, saopštili su iz Gimnazije.

Organizatorke onlajn radionice bile su **Elena Stanca i Nataša Stanojević.**

N. N.

Istraživanje Fakulteta za sport i fizičko vaspitanje Univerziteta Crne Gore pokazalo

NAJGOJAZNIJE DJEVOJČICE U KOTORU I MOJKOVCU, DJEČACI U ULCINJU I PLUŽINAMA, A NEUHRANJENOST DOMINIRA U BUDVI I KOLAŠINU

Rezultati koje je istraživačka grupa, zadužena za monitoring tjelesne kompozicije djece na ovoj visokoškolskoj ustanovi, objavila ponovo ukazuju na činjenicu da su dječaci gojazniji od djevojčica, zatim da je, takođe kod dječaka više zastupljena neuhranjenost. Trebalo bi naglasiti da kod crnogorske djece dominiraju ona sa normalnom uhranjenošću, što se može uočiti na grafikonima

Istraživači sa Fakulteta za sport i fizičko vaspitanje u Nikšiću su uradili analitički pregled tjelesne kompozicije djece u Crnoj Gori po regijama i opštinama, a rezultati su pokazali u kojim opštinama je gojaznost i neuhranjenost djece veća, a u kojim je manja. Rezultati ukazuju na probleme i omogućuju da donosioci odluka u pojedinim regijama i opštinama pokrenu određene mjere koje bi unaprijedile postojeće stanje, saopštavaju iz te univerzitetske jedinice.

Ovim istraživanjem je, u protekle tri godine, bilo obuhvaćeno 4.565 djece, iz 22 opštine, uzrasta od pet do 12 godina, a rezultati su

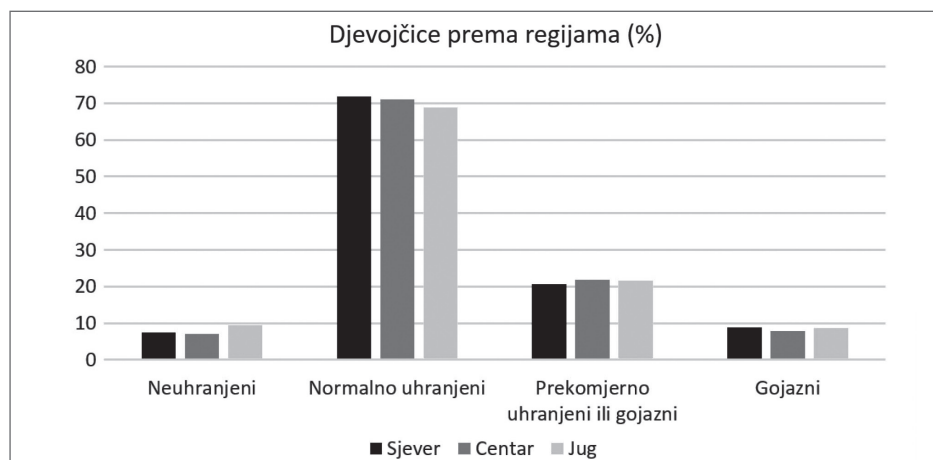
prezentovani i prema regijama i prema opštinama pojedinačno.

Docent na Fakultetu dr **Bojan Mašanović** je kazao „da je cjelokupan uzorak prvo podijeljen na tri subzorka, odnosno na djecu sjeverne, centralne i južne regije, a u daljem postupku na 22 subzorka djevojčica i 21 subzorka dječaka prema opštinama u kojima su mjerenja sprovedena. Za svaku regiju je izračunat procenat neuhranjene, normalno uhranjene, prekomjerno uhranjene i gojazne djece u procentima, a kasnije su u tabeli prikazani rezultati prekomjerno uhranjene i gojazne, odnosno neuhranjene

djece, za svaku opštinu pojedinačno, prema procentualnoj zastupljenosti pomenutih parametara“.

Prema riječima Mašanovića, korišćena je opšteprihvaćena metodologija za djecu i adolescente prema preporukama Centra za kontrolu bolesti i prevenciju, a izračunati su indeksi tjelesne mase (BMI %ile) specifični za pol i uzrast, čiji visok nivo može ukazati na uvećanje tjelesne masnoće, odnosno na smanjenje tjelesne mase ispod kritičnog nivoa.

„Opšte je poznato da i jedna i druga pojava mogu dovesti do rizika od zdravstvenih problema“, ističe Mašanović.

Rezultati koje je istraživačka grupa, zadužena za monitoring tjelesne kompozicije djece na ovoj visokoškolskoj ustanovi, objavila

ponovo ukazuju na činjenicu da su dječaci gojazniji od djevojčica, zatim da je, takođe kod dječaka više zastupljena neuhranjenost. Trebalo bi

naglasiti da kod crnogorske djece dominiraju ona sa normalnom uhranjenošću, što se jasno može uočiti na grafikonima.

Gojaznost				Neuhranjenost			
Djevojčice	Dječaci	Djevojčice	Dječaci	Djevojčice	Dječaci	Djevojčice	Dječaci
1 Kotor 33.80%	1 Ulcinj 46.30%	1 Budva 14.70%	1 Kolašin 22.90%	1 Danilovgrad 14.50%	2 Žabljak 21.40%	1 Nikšić 22.70%	2 Kolašin 22.90%
2 Mojkovac 30.40%	2 Plužine 42.90%	2 Danilovgrad 14.50%	2 Danilovgrad 14.50%	2 Danilovgrad 14.50%	2 Žabljak 21.40%	2 Nikšić 22.70%	2 Kolašin 22.90%
3 Tivat 27.60%	3 Kotor 42.20%	3 Šabljak 14%	3 Šabljak 14%	3 Šabljak 14%	3 Budva 12.50%	3 Nikšić 22.70%	3 Kolašin 22.90%
4 Bijelo polje 22.90%	4 Plav 41%	4 Bar 13.90%	4 Bar 13.90%	4 Bar 13.90%	4 Bar 12.00%	4 Nikšić 22.70%	4 Plav 41%
5 Cetinje 22.90%	5 Pljevlja 39.40%	5 Pljevlja 12.70%	5 Pljevlja 12.70%	5 Pljevlja 12.70%	5 Pljevlja 11.30%	5 Cetinje 22.90%	5 Cetinje 22.90%
6 Danilovgrad 22.70%	6 Herceg Novi 39%	6 Ulcinj 11.90%	6 Ulcinj 11.90%	6 Ulcinj 11.90%	6 Mojkovac 10.30%	6 Cetinje 22.90%	6 Herceg Novi 39%
7 Nikšić 22.70%	7 Kolašin 37.50%	7 Bijelo Polje 9.80%	7 Bijelo Polje 9.80%	7 Bijelo Polje 9.80%	7 Tivat 9.70%	7 Nikšić 22.70%	7 Kolašin 37.50%
8 Berane 22.60%	8 Cetinje 36.10%	8 Cetinje 9.80%	8 Cetinje 9.80%	8 Cetinje 9.80%	8 Andrijevica 6.70%	8 Berane 22.60%	8 Cetinje 36.10%
9 Podgorica 21.60%	9 Tivat 35.50%	9 Plav 7.70%	9 Plav 7.70%	9 Plav 7.70%	9 Danilovgrad 6.70%	9 Podgorica 21.60%	9 Tivat 35.50%
10 Pljevlja 21.50%	10 Podgorica 35.30%	10 Herceg Novi 7.10%	10 Herceg Novi 7.10%	10 Herceg Novi 7.10%	10 Cetinje 6%	10 Pljevlja 21.50%	10 Podgorica 35.30%
11 Plužina 21.40%	11 Bijelo Polje 35%	11 Šavnik 6.70%	11 Šavnik 6.70%	11 Šavnik 6.70%	11 Herceg Novi 5.50%	11 Cetinje 22.90%	11 Bijelo Polje 35%
12 Šavnik 20%	12 Tuzi 34.30%	12 Podgorica 6.40%	12 Podgorica 6.40%	12 Podgorica 6.40%	12 Pogdorica 4.70%	12 Šavnik 20%	12 Tuzi 34.30%
13 Bar 19.50%	13 Nikšić 30.30%	13 Nikšić 5.80%	13 Nikšić 5.80%	13 Nikšić 5.80%	13 Bijelo Polje 4.20%	13 Bar 19.50%	13 Nikšić 30.30%
14 Herceg Novi 18.50%	14 Berane 29.80%	14 Berane 5.60%	14 Berane 5.60%	14 Berane 5.60%	14 Nikšić 4.10%	14 Herceg Novi 18.50%	14 Berane 29.80%
15 Rožaje 18.20%	15 Budva 28.80%	15 Tivat 5.20%	15 Berane 4%	15 Tivat 5.20%	15 Berane 4%	15 Rožaje 18.20%	15 Budva 28.80%
16 Budva 17.90%	16 Bar 27.30%	16 Mojkovac 4.30%	16 Kotor 3.90%	16 Mojkovac 4.30%	16 Kotor 3.90%	16 Budva 17.90%	16 Bar 27.30%
17 Kolašin 17.70%	17 Danilovgrad 25%	17 Tuzi 2.80%	17 Ulcinj 3.70%	17 Tuzi 2.80%	17 Ulcinj 3.70%	17 Kolašin 17.70%	17 Danilovgrad 25%
18 Ulcinj 15.30%	18 Mojkovac 24.10%	18 Andrijevica 0%	18 Plužine 3.60%	18 Andrijevica 0%	18 Plužine 3.60%	18 Ulcinj 15.30%	18 Mojkovac 24.10%
19 Tuzi 13.90%	19 Šavnik 15.40%	19 Kolašin 0%	19 Tuzi 2.90%	19 Kolašin 0%	19 Tuzi 2.90%	19 Tuzi 13.90%	19 Šavnik 15.40%
20 Žabljak 12%	20 Žabljak 14.30%	20 Plužine 0%	20 Plav 2.60%	20 Plužine 0%	20 Plav 2.60%	20 Žabljak 12%	20 Žabljak 14.30%
21 Andrijevica 11%	21 Andrijevica 6.70%	21 Rožaje 0%	21 Šavnik 0.00%	21 Rožaje 0%	21 Šavnik 0.00%	21 Andrijevica 11%	21 Andrijevica 6.70%
22 Plav 3.80%		22 Kotor 0%		22 Kotor 0%		22 Plav 3.80%	

Interesantno je da su oscilacije, tj. razlike među opštinama izuzetno velike i kada je u pitanju gojaznost i kada je u pitanju neuhranjenost djece, navodi Mašanović, što može poslužiti kao putokaz državnim institucijama, ali i lokalnim upravama, u kojem pravcu da krenu sa intervencijama. Naime, djevojčice iz Kotora i Mojkovca, i dječaci iz Ulcinja i Plužina su najgojazniji, dok se ovaj problem najmanje javlja kod djevojčica iz Plava i

Andrijevice, i dječaka iz Andrijevice i Žabljaka. Sa druge strane, najneuhranjenije djevojčice žive u Budvi i Danilovgradu i dječaci u Kolašinu i Žabljaku, dok je najmanja neuhranjenost utvrđena kod djevojčica u Andrijevici, Kolašinu, Plužinama, Rožajama i Kotoru, i dječaka u Šavniku i Plavu.

„Slijedi nam veliki posao koji se ogleda u detaljnoj analizi prikazanih podataka, kao i objava naučnih članaka u renomiranim naučnim

časopisima, a na taj način ćemo naučno i ukupnoj javnosti detaljno prikazati naše rezultate i, kroz diskusiju obrazložiti razloge zbog kojih su se javile određene specifičnosti, odnosno pokušati da utvrdimo zašto pomenute razlike postoje, odnosno zašto su djeca u određenim opštinama gojazna ili prekomjerno uhranjena, odnosno nepovoljnije tjelesne kompozicije od drugih“, zaključuje on.

O. Đ.

Promovisana monografija „Fakultet političkih nauka 2006 – 2021. godine“

OTVOREN PUT DRUGAČIJEG POZNAVANJA POLITIKE I ZNANJA O POLITICI

„FPN kao institucija je mjesto na kome je bilo potrebno otvoriti put jednog drugačijeg poznavanja politike i znanja o politici nego što je do tada postojalo u Crnoj Gori“, kazao je predsjednik CANU akademik Dragan Vukčević, ističući da je uloga političara najodgovornija uloga u društvu

Monografija „Fakultet političkih nauka 2006 - 2021. godine“, objavljena povodom 15 godina postojanja i rada te univerzitetske jedinice promovisana je na Fakultetu političkih nauka Univerziteta Crne Gore (UCG).

„Latinska maksima kaže: Oni koji ne znaju neka uče, a oni koji znaju neka nalaze zadovoljstvo u tome da se podsećaju. Mi ovom prilikom imamo zadovoljstvo da se podsjetimo kako je došlo do nastanka Fakulteta političkih nauka“, kazao je u uvodnoj riječi dekan prof. dr **Milan Marković**.

Na promociji monografije čiji je priređivač prof. dr **Cedomir Čupić**, Marković se zahvalio na prisustvu rektoru UCG prof. dr **Vladimiru Božoviću**, predsjednici Upravnog odbora UCG prof. dr **Rajki Glušici**, prisutnim akademikima, dekanima, profesorima fakulteta i studentima.

Profesor Čupić, jedan od inicijatora nastanka FPN-a zajedno sa prof. dr **Ratkom Božovićem**, podsjetio je na početke nastajanja Fakulteta i imena svih onih koji su doprinijeli stvaranju Fakulteta, a kojima je ukazana pažnja u monografiji.

Fakultet je, istakao je on, obrazovao petnaest generacija, a danas se mnogi od njih nalaze u različitim strukturama društva, a prisutni su i u političkom javnom životu Crne Gore, noseći neke od najodgovornijih uloga

u društvu, te da je kroz svoje studente opravdao svoje postojanje.

„Mi kao profesori ne smijemo da ulazimo u ideologije niti da mjerimo studente prema ideologijama, nego da ih mjerimo prema tome da li oni primjenjuju ono što su naučili na Fakultetu političkih nauka“, kazao je Čupić.

Prof. dr **Srdan Darmanović**, prvi dekan FPN-a, takođe je ukazao da je Fakultet za svega 15 godina postojanja dao rezultate.

„Ima jedna maksima koja, u velikoj mjeri, važi za sve fakultete političkih nauka, imajući u vidu da je demokratija jedna od ključnih tema političkih nauka i da su u biti kritičke nauke. Fakulteti političkih nauka onakvi kakvi bi trebali da budu postoje samo u demokratskim društvima“, kazao je profesor Darmanović dodajući da je sa tog aspekta opravdano postojanje Fakulteta političkih nauka, iskazujući vjerovanje da će biti na korist društvu.

Presudnu ulogu u osnivanju FPN-a imao je i predsjednik Crnogorske akademije nauka

i umjetnosti prof. dr **Dragan Vukčević**, koji je u jednom periodu bio i profesor FPN-a, riječi su kojima ga je dekan Marković najavio kao govornika na promociji.

Profesor Vukčević je istakao značaj institucije u jednom vremenu i društvu, kao mjesta na kojem se civilizuje i pripitomljuje određeni društveni odnos, norme i vrijednosti. Na čast posebno službi, kazao je on, što su u njenim temeljima imena profesora **Vučine Vasovića** i **Radovana Vukadinovića**.

„FPN kao institucija je mjesto na kome je bilo potrebno otvoriti put jednog drugačijeg poznavanja politike i znanja o politici nego što je do tada postojalo u Crnoj Gori“, kazao je akademik Vukčević, ističući da je uloga političara najodgovornija uloga u društvu.

Svaki fakultet nosi određeni vrednosni sistem koji treba da razvije kod svojih studenata, a to nisu vrijednosti lične koristi već opšteg javnog dobra, zaključio je on.

O. Đ.

Univerzitet Donja Gorica

INTEGRISANJE ZNANJA KROZ SARADNJU UNIVERZITETA

„Samo znanje koje je sraslo u biće studenta je istinsko znanje i upravo se integrisanjem disciplina pokušava ucijeliti sadašnje suviše fragmentirano znanje. To integrisanje omogućava međunarodna umreženost i saradnja univerziteta i akademija“, smatra dekan UDG prof. dr **Veselin Vukotić**

„Za studente je važno da saznaju na koji način funkcioniše ljudski mozak, jer kad spoznamo sebe tada možemo napredovati, a instrument napretka je upravo naš mozak“, istakao je akademik Asim Kurjak, predsjednik Internacionalne akademije nauka i umjetnosti u Bosni i Hercegovini (IANUBIH) na multidisciplinarnoj međunarodnoj konferenciji pod nazivom „Što savremena nauka zna o strukturi i funkciji mozga odraslih i još nerođenih?“, koja je održana na Univerzitetu Donja Gorica (UDG).

Prema njegovim riječima, poslednjih deset godina saznalo se o mozgu više nego u prethodnih sto godina. Akademik Kurjak, tvorac je KANET testa, prvog neurofiziološkog testa koji analizira fetalnu neorologiju, koji se koristi širom svijeta. Upravo su na Konferenciji prikazani rezultati ispitivanja ljudskog mozga još nerođenih, ali i ostala istraživanja akademika Kurjaka i njegovog tima.

Koliko je značajna ova tema govori činjenica da

je Svjetska zdravstvena organizacija ovaj vijek proglasila vijekom istraživanja funkcija mozga, a 34 odsto zdravstvenog budžeta Evropske unije odvojeno je za istraživanje mozga.

„To će omogućiti da saznamo mnogo više o strukturi i funkciji mozga, najpromjenjivijeg organa fetalnog doba“, kazao je Kurjak i zaključio da posebno impresionira novo saznanje da 99 procenata svih funkcija mozga nastaje u prenatalnom dobu, još u materici majke.

Konferencija je nastala kao rezultat saradnje između UDG i Internacionalne akademije nauka i umjetnosti u Bosni i Hercegovini i okupila je istaknute naučnike i profesore, koji su studentima predstavili najznačajnija istraživanja iz ove oblasti.

Rektor UDG prof. dr **Veselin Vukotić** istakao je da je cilj konferencije da kod studenata i šire javnosti probudi interesovanje za ovu oblast, koja tek u posljednjih nekoliko decenija postaje predmet

opsežnih naučnih istraživanja, i da nas približi razumijevanju samih sebe.

„Samo znanje koje je sraslo u biće studenta je istinsko znanje i upravo se integrisanjem disciplina pokušava ucijeliti sadašnje suviše fragmentirano znanje. To integrisanje omogućava međunarodna umreženost i saradnja univerziteta i akademija“, zaključio je Vukotić.

Na konferenciji su na ovu temu izlagali i istaknuti stručnjaci: prof. dr **Nila Kapor-Stanulović**, Akademik **Milan Stanojević**, doc. dr **Vladan Božović**, prof. dr **Tarik Uzunović**, Akademik **Almir Badnjević**, prof. dr **Ranko Lazović**, doc. dr **Marija Vugdelić**, prof. dr **Aida Salihagić-Kadić**, prof. dr **Vaso Antunović**, prof. dr **Aleksandra Martinović**, dr med sci **Rada Rudanović** i prof. dr **Snežana Crnogorac**.

Konferencija predstavlja uvod u čitav niz multidisciplinarnih skupova koje će UDG organizovati u narednom periodu.

Izvor UDG

Dodijeljena univerzitetska priznanja profesorima koji su ostvarili najbolje naučne i pedagoške rezultate

UZ VAŠU POMOĆ UCG JE VEĆ OSTVARIO PUNO

Rektor UCG prof. dr Vladimir Božović kazao je da su naučni i pedagoški rezultati profesore preporučili za prestižnu nagradu, ali to što su ih odabrale kolege govori, kako je rekao, o ugledu među onima sa kojima dijele radni prostor i vrijeme

Razvoj društva kroz ulaganje u nauku je dugotrajan, ali siguran proces na čvrstim temeljima poruka je sa svečanosti Univerziteta Crne Gore (UCG) na kojoj su dodijeljene godišnje nagrade za poseban doprinos razvoju naučno-istraživačkog, umjetničko-istraživačkog rada i međunarodnom pozicioniranju Univerziteta.

Rektor UCG prof. dr Vladimir Božović kazao je da su naučni i pedagoški rezultati profesore preporučili za prestižnu nagradu, ali to što su ih odabrale kolege govori, kako je rekao, o ugledu među onima sa kojima dijele radni prostor i vrijeme.

„Stoga, a posebno u okolnostima u kojima živimo, dobiti nedvosmisleno podršku kolega je izuzetan uspjeh, po mom mišljenju ne manji od onog zbog kog smo se danas okupili. Uz vašu pomoć, uz vaš predan rad, UCG je već ostvario puno. Naravno, naše ambicije nisu da ostanemo tu gdje smo sad. Prvo moramo iskreno i objektivno pogledati put sebe i utvrditi koliko mi zaista možemo. To se u savremenoj univerzitet-skoj leksici naziva - samoevaluacija. Kako kaže pisac: Kad se mnogo hoće, a malo može, onda ste svima dužni i krivi, i stalno ste u laži. Zato je važno da osvješćeni u odnosu na sopstvene mogućnosti idemo koracima srazmjernim našim moćima, ali

energično i uporno naprijed”, poručio je Božović.

Osnovan Institut za napredne studije

On je kazao da je upravo osnovan Institut za napredne studije, mjesto susreta različitih naučnih disciplina, koji će u fokusu imati naučno-istraživački rad u oblasti društveno-humanističkih nauka, informaciono-komunikacionih tehnologija, biomedicine, kao i ostalih oblasti poput ekologije, energetske efikasnosti, klimatskih promjena, biotehnologija.

„Polažemo nade, i očekujemo da će upravo ovaj Institut dati zamah cjelokupnoj naučno-istraživačkoj zajednici i podršku u razvoju budućih projekata. A pored sve ozbiljnijeg i kvalitetnijeg skupa doktorskih studijskih programa koje nudimo na Univerzitetu, od ove godine bogatiji smo, zahvaljujući posevećenosti profesora Radovana Stojanovića, i za još jedan, interdisciplinarni doktorski studij na engleskom jeziku. To je ujedno odgovor UCG-a na sve veći kadrovski deficit u izuzetno privlačnoj oblasti Zaštite životne sredine”, naveo je Božović.

On smatra da je razvoj društva putem ulaganja u nauku dugotrajan, ali siguran postupak na čvrstim temeljima.

„U tom pogledu, uloga univerziteta ukupno, a

posebno jedinog državnog univerziteta koji okuplja preko 80 odsto studentske populacije je od presudnog značaja. I mi prihvatamo i tu ulogu i tu odgovornost. Suštinska uloga Univezite-ta jeste u definisanju strateških pravaca razvoja države i društva, a nikako davljenje u dnevopolitičkim vrtlozima. Radimo na razvoju nove dimenzije Univerziteta u društvu, onako kako to vidi Evropska komisija u svom zaključku od 17. maja. Znanje koje imamo je neophodno upotrebiti za rješavanje konkretnih problema lokalne privrede i društva u cjelini, umjesto uvoza gotovih, ali često nefunkcionalnih i skupih rješenja”, ukazao je Božović.

Podsticanje kreativnosti neizostavno u nastavi

Vrijeme je, kako je rekao, da se promijeni pristup obrazovanju, a podsticanje kreativnosti mora biti neizostavan proces nastave, umjesto puke reprodukcije nastavnog sadržaja.

„Sve više naših studenata, ali je to i dalje nedovoljan broj, razvija startap programe, radi na nekim inovacijama istražujući tržište rada. Mi, kao univerzitet, pružamo različite vrste podrške takvim aktivnostima, a tako ćemo i nastaviti. Dragi dobitnici prestižnog univerzitetskog priznanja, rezultati

koje ste ostvarili tokom prethodne godine čine nas ponosnim i podižu nam samopouzdanje. Posebno sam srećan to što među nagrađenima imamo kolege koji su na različitim stepenicama akademskog razvoja - od saradnika u nastavi do redovnih profesora”, poručio je Božović.

Prof. dr Mira Vukčević sa Metalurško-tehnološkog fakulteta kazala je da je ove godine dobila priznanje za broj publikovanih radova, za intenzivnu projektnu aktivnost, internacionalnu istraživačku grupu čiji je član i koja se okupila oko problematike tretiranja industrijskog otpada u Crnoj Gori za potrebe građevinske industrije.

„Nagrada je dobra motivacija, više motivacija za grupu i mlade ljude koji rade sa mnom, nego za mene lično. To je motivacija za temu, za mlade ljude i za promociju Crne Gore i

Univerziteta”, istakla je Vukčevićeva.

Prof. dr Vladimir Savković sa Pravnog fakulteta je istakao da nagrada za njega predstavlja, prije svega, priznanje od kolega sa fakulteta i cjelokupne akademske zajednice i podstrek da nastavi sa radom i podstakne mlade kolege da postignu i više.

„Crna Gora je država u kojoj nauka ima i treba da ima puno prostora za dalji razvoj i možemo i moramo da se oslonimo na naučna dostignuća i domaću naučnu pamet, budući da imamo potencijala za to i u budućnosti je to pravi put kojim treba da se krećemo”, smatra Savković.

Nagrađeni su: prof. dr Rifat Alihodžić sa Arhitektonskog fakulteta, dr Velibor Spalević sa Biotehničkog fakulteta, prof. dr Maja Bačović sa Ekonomskog fakulteta, dr Miloš Brajović sa Elektrotehničkog fakulteta, doc.

Dušan Kasalica sa Fakulteta dramskih umjetnosti, prof. dr Milena Jovičević sa Fakulteta likovnih umjetnosti, prof. dr Saša Knežević sa Fakulteta političkih nauka, doc. dr Ilija Moric sa Fakulteta za turizam i hotelijerstvo, prof. dr Milica Vuković-Stamatović sa Filološkog fakulteta, prof. dr Marijan Premović sa Filozofskog fakulteta, doc. dr Slobodan Živaljević sa Građevinskog fakulteta, prof. dr Radoje Vujadinović sa Mašinskog fakulteta, prof. dr Saša Raičević sa Medicinskog fakulteta, prof. dr Mira Vukčević sa Metalurško-tehnološkog fakulteta, prof. dr Marija Đurđević-Ilić sa Muzičke akademije, prof. dr Špiro Ivošević sa Pomorskog fakulteta, prof. dr Vladimir Savković sa Pravnog fakulteta, dr Radenko Ščekić sa Istorijskog instituta i dr Vesna Mačić sa Instituta za biologiju mora.

O. Đ.

20

Prosvjetni rad

FEB. 2022

BROJ 59

Univerzitet Crne Gore

NAGRAĐENO 18 NAJBOLJIH STUDENATA

Rektor UCG prof. dr Vladimir Božović poručio je da studenti imaju moralni i intelektualni kredibilitet da u društvu budu glasni, da se pobune, suprotsave nepravdi i raznim društvenim devijacijama, ali i da pohvale dobre ideje

Na Univerzitetu Crne Gore (UCG) nagrađeno je 18 najboljih studenata, koji su posigli izuzetan uspjeh i pokazali kako treba sticati znanja i vještine, a priznanja koja su dobili vide kao podstrek da nastave usavršavanje za profesije za koje se školuju.

Rektor UCG prof. dr Vladimir Božović, kazao je da mu je izuzetno zadovoljstvo što ima priliku da se obrati najboljim predstavnicima najvrednijeg dijela Univerziteta – studentima i to ne slučajno baš na Međunarodni dan studenata.

„Nije slučajno što smo baš ovaj datum odabrali da obilježimo vaše uspjehe i posvetimo ga samo vama. Danas obilježavamo Međunarodni dan studenata, prisjećajući se žrtava 1939. godine, kada su nacisti pogubili 20 čehoslovačkih studenata koji su protestovali protiv okupacije. Više od 1.200 studenata je tada odvedeno u koncentracione logore, dok su domovi i univerzitet pretvoreni u kaserne”, podsjetio je Božović.

Iako živimo u vrlo izazovnom vremenu, današnja borba studenata, kako je

poručio, na sreću ima drugačiji karakter.

„Ipak, ne bi smjela da bude sa manje žara i hrabrosti u odnosu na one kojih se danas sjećamo. Danas, vaš glas, vaše znanje, kreativnost čuje i vidi cijeli svijet. I time, ova vaša borba ima širi zahvat nego ikad u istoriji. Možda je zato i vaša odgovornost veća. Ali, neka je! To ne smije nikog da sputa ni da uplašiti”, rekao je Božović.

On je poručio da studenti imaju moralni i intelektualni kredibilitet da u društvu budu glasni, da se pobune, suprotsave nepravdi i raznim društvenim devijacijama, ali i da pohvale dobre ideje.

„Mi, vaše kolege i profesori, smo tu da vam damo i zamah da ostvarite svoju ulogu u društvu, kao slobodnamni, sposobni, obrazovani i kreativni mladi ljudi. Dragi studenti, UCG je kuća u koju ste uvijek dobrodošli i kad završite, ali kojoj u budućnosti treba vaš dobar glas i vaša pomoć. Ovo je na izvjestan način apel svim da se snažnije utemelji 'alumnistička' kultura. Prvobitno, riječ alumnus imala je značenje sin koji se brine o drugom. Vi ste kćeri i

sinovi ove kuće gdje ste hranjeni znanjem, u kojoj ste intelektualno i obrazovno sazreli, pa računamo da nas, naš UCG nećete zaboraviti”, smatra je Božović.

On je kazao da je pored nastavnih obaveza, zahtjevnih prepreka, period studiranja riznica najljepših uspomena.

„Stoga, ispunite ovo vrijeme ljepotom, tim posebnim studentskim uspomenama, koje će vas hraniti u decenijama nešto oporijeg života od ovog u kome danas uživate. Još jednom najsrdačnije čestitke na izuzetnom uspjehu dobitnicima nagrada, uz želju da nam i ubuduće donosite radosti poput ove današnje”, rekao je Božović.

Predsjednik Studentskog parlamenta Saša Roćen kazao je da je biti uspješan student izuzetna stvar, na ponos onih koji ostvaruju takve rezultate, ali i njihovih porodica, a biti najbolji na svom fakultetu i dobitnik tog priznanja, privilegija je odabranih.

„Zato možemo reći da su danas sa nama privilegovani i najbolji među najboljim visokoškolicima. Vi ste svjetli primjer u ostvarivanju

akademske ciljeva, pojedinci koji ste pokazali na koji način treba sticati znanja i vještine. Siguran sam da je priznanje koje danas dobijate smo podstrek da i u narednom periodu nastavite da budete posvećeni svom usavršavanju, kako bi u budućnosti mogli da preuzmete odgovorne uloge u profesijama za koje se školujete. Znanje koje posjedujete, kroz buduće profesionalne pozive, treba da nadogradite, steknete potrebno iskustvo i dodatne vještine, koji su neophodni da odgovorite izazovima koji očekuju i vas, ali i društvo u cjelini”, rekao je Roćen.

U ime studentske organizacije, on je poručio da će i u narednom periodu voditi računa o tome da studenti dobiju bolje uslove za studiranje i bolju poziciju u crnogorskom društvu.

„Naša vrata su uvijek otvorena za vas, a vaši predlozi i sugestije korisni inputi u zastupanju interesa svih visokoškolaca pred nadležnim državnim institucijama. Budite primjer svojim kolegincima i kolegama, budite dostojni nasljednici onih koji su

se borbom za studentska prava pobrinuli da budemo ponosni na 17. novembar i dan koji visokoškolci u svim državama svijeta obilježavaju kao svoj dan”, kazao je Roćen.

Nagrađena studentkinja Biotehničkog fakulteta Borjana Premović, rekla je da joj je veliko zadovoljstvo što se nalazi među odabranom grupom mladih, perspektivnih ljudi, a nagrada je potvrda rada i truda, ali i motivacija da nastavi sa usavršavanjem.

„Poslije trogodišnjih osnovnih studija, planiram da upišem dvogodišnje master studije u svojoj državi u nadi da će Crna Gora obezbijediti mladima budućnost i priliku za usavršavanje”, kazala je Premovićeva.

Student šeste godine Medicinskog fakulteta Vukašin Stojanović kazao je da nije bilo lako postići uspjeh i da nagrada za njega predstavlja veliku privilegiju i motivaciju za dalji rad.

„Medicina je sinonim za cjeloživotno učenje. Buduće usavršavanje planiram u zemlji i inostranstvu. Veoma je bitno da mladi ljudi uče, usavršavaju se. Dobiti privilegiju da budete najbolji i da se to

Fondacija za promociju nauke tokom pandemije na inovativan način održavala pažnju mladih ljudi

ZNANJE SE MNOŽI DIJELJENJEM

Odsustvo žive komunikacije i mogućnosti učenja po principu „uradi sam“ djeluje kao nedostatak, međutim, s obzirom na trajnu dostupnost video-prezentacija na Youtube kanalima Fondacija Prona i Fondacija Prona TV može se reći da je nauka na nov način nikada dostupnija, i da je fizička distanca inicirala bolju i jaču online komunikaciju obrazovnih institucija u svim, i najudaljenijim opštinama Crne Gore

Novonastali uslovi za rad, izazvani aktuelnom pandemijom virusa Covid 19 izuzetno su uticali na obrazovni sistem zemalja širom svijeta, pa i na cjelokupni proces pripreme i realizacije svih aktivnosti Fondacije za promociju nauke (Prona) tokom protekle dvije godine. O tome kako su nove okolnosti uticale na organizovanje Proninih aktivnosti razgovarali smo sa koordinatoricama u toj fondaciji **mr Marijom Vojinović i Jasnom Zeković.**

„U vremenu kada je velika pažnja mladih usmjerena ka internet komunikaciji, društvenim mrežama i sajtovim, čak i tokom ograničenja kretanja i zabrane održavanja stručnih i obrazovnih skupova, Prona je na inovativan način održavala pažnju mladih ljudi. Onlajn kvizovi i portal Naučne novosti u kontinuitetu donose pregršt interesantnih naučnih činjenica, izazovnih zadataka i pitanja, uputstava za izvođenje eksperimenata... Svi onlajn alati upotrijebljeni su u službi nastavka realizacije različitih aktivnosti, koje Fondacija sprovodi u cilju što kvalitetnijeg obrazovanja mlade populacije u Crnoj Gori. Bilo je potrebno brzo reagovati i pronaći najbolje modele koji će zamijeniti neposredan kontakt, biti kvalitetni i sadržajni, a u isto vrijeme primamljivi“, kažu naše sagovornice.

Dostignuća u oblasti informaciono-komunikacionih tehnologija uzela su maha i postala sastavni dio života gotovo svih generacija, pa je u prvoj fazi nestabilne epidemiološke situacije većina edukativnih programa realizovana putem onlajn platformi.

Nauka na nov način nikad dostupnija

„Nekada uobičajene organizovane posjete učenička i njihov direktni kontakt sa laboratorijskim instrumentima, eksperimentalnim postavkama i neizbježno oduševljenje nekonvencionalnim i efektivnim načinom objašnjavanja i simuliranja prirodnih fenomena, zamijenjeni su upotrebom live-stream platformi. Odsustvo žive komunikacije i mogućnosti učenja po principu „uradi sam“ djeluje kao nedostatak, međutim, s obzirom na trajnu dostupnost video-prezentacija na Youtube

kanalima Fondacija Prona i Fondacija Prona TV može se reći da je nauka na nov način nikada dostupnija, i da je fizička distanca inicirala bolju i jaču online komunikaciju obrazovnih institucija u svim, i najudaljenijim opštinama Crne Gore. Stručni i popularni skupovi sa ciljem afirmacije mladih talenata i podsticanja naučnog i tehnološkog razvoja organizuju se tako da se ne narušava socijalna distanca i poštuje broj učesnika preporučen od strane za to nadležnih državnih institucija“, kažu Marija i Jasna.

Prema njihovim riječima, Istraživačka stanica „Lovćen“, u sklopu koje Prona svakog avgusta organizuje Ljetnju školu nauke i Ljetnju školu „Planeta u tvojim rukama“, uspješno je realizovana uz poštovanje svih ograničenja koje je pandemija sa sobom donijela. Najveći dio predavanja održan je na otvorenom, a sama tematika ljetnje škole „Planeta u tvojim rukama“ omogućila je da se veliki broj aktivnosti organizuje u Nacionalnom parku Lovćen. Fondacija se i kao organizator festivala „Evropska noć istraživača“ uspješno prilagodila situaciji i putem online platformi učinila sav program dostupnim svim generacijama, širom Crne Gore. Na ovaj način je bilo svim zainteresovanim omogućeno da prate naučne tribine, panel diskusije i demonstracije tehnoloških inovacija od strane naučno-obrazovnih institucija i privrednih subjekata. Kroz sadržaj prilagođen svim uzrastima, rađeno je na povećanju motivacije za uključivanje u naučnu zajednicu i stvaranju društvene svijesti koja podstiče kreativniji pristup u obrazovanju.

U toku pripreme za Zimsku školu nauke

Zimska škola nauke 2022. je prvi naredni projekat Fondacije. U toku su pripreme za Školu na kojoj će polaznici odabrani putem konkursa imati priliku da upoznaju osnove naučnoistraživačkog rada, i to u oblasti: fizike, matematike, biologije, astronomije, elektronike i računarstva, hemije i medicine.

Program će od 18. do 20. marta okupiti najtalentovanije osnove i srednjoškolarce i njihove mentore, najbolje studente i istaknute

profesore iz zemlje i inostranstva koji će raditi na zajedničkom razumijevanju i rješavanju naučnih problema.

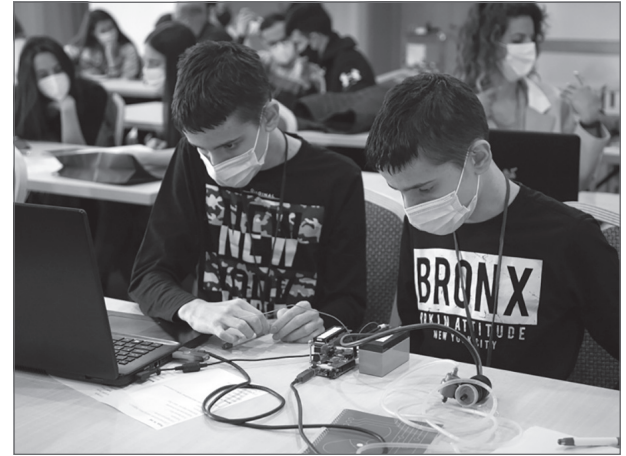
„Osim što se kroz mentorski rad upoznaju koncepti metodologije naučnog istraživanja, podstiče se multidisciplinarni način razmišljanja, kreativnost, razvija takmičarski duh, a njeguje timski rad. Polaznici pokazuju sopstvene afinitete, čime se akcent pomjera sa pasivnog slušanja predavanja na aktivan samostalni rad. Ovaj način edukacije odstupa od klasičnog, time omogućavajući učenicima sticanje dodatnih znanja i vještina od važnosti za unapređivanje profesionalnih kompetencija. Mladi učesnici odabrani su na osnovu uspjeha u školi, ostvarenih rezultata na takmičenjima u znanju, učešća u vannastavnim aktivnostima, motivacionog pisma i preporuke profesora“, objašnjavaju Marija i Jasna.

„Polaznicima su dodijeljene teme koje već, uz savjete i pomoć mentora, obrađuju sa ciljem prolaska kroz sve korake istraživačkog procesa: upoznavanje teme,

pregled literature, formiranje i testiranje pretpostavki, osmišljavanje i izvođenje eksperimenta, definisanje novih pojmova, donošenje zaključaka, te konačno, pisanje i prezentaciju rada“, kažu one.

Učešće na Zimskoj školi, ove godine su svojim radom zavrjedili učenici **Miloš Barjaktarović i Aleksa Šćepanović** (matematika), **Stefan Bošković, Jovan Banjević i Anastasija Pajović** (fizika), **Raško Kljajić, Elena Vemić, Gala Dulović i Anja Mirković** (hemija), **Teodora Despotović i Aleksa Knežević** (biologija), **Ilija Ivanov, Andrej Radonjić, Bojana Hercegović i Andrej Dlabac** (elektronika i računarstvo), **Nada Kaluđerović, Hana Ljuca i Anel Memić** (medicina), **Mihailo Babić, Matija Babić i Ines Muslić** (astronomija).

Njihovi mentori biće: doc. dr **Miljan Bigović, Jovana Jovanović i Marija Kaluđerović** (hemija), MSc **Marija Vojinović, MSc Marija Mićunović i Luka Velašević** (biologija), MSc **Ivan Martinović i Danilo Petričević** (elektronika

i računarstvo), dr med **Milovan Roganović** i dr med **Šućro Madžgalj** (medicina), **Vuk Jovović i Helena Perović** (matematika), **Dušan Subotić i Stefan Šćepanović** (fizika), kao i **Marko Vuksanović** i Jasna Zeković (astronomija).

Neke od tema koje će biti obrađene na ovoj Školi su: „Svjetlost u malo drugačijoj ulozi“, „Životni ciklus kancera“, „Astronomska navigacija“, „Utjecaj svjetlosnog užitka na anatomske i fiziološke adaptacije kod biljaka“, „Primjena matematike u finansijama“ i „Selenografija“.

„U svijetu nauke, naravno, nije dovoljno biti uspješan. U Fondaciji Prona njeguju se prijateljstva, kolegijalnost i plemenitost, jer znanje se množi dijeljenjem. U okviru Zimske škole, organizuju se i različite društvene aktivnosti kojima se jednako raduju i mlađi i stariji učesnici. Muzičko veče, kviz znanja, šetnje i izleti obezbjeđuju zdravu atmosferu za rad i učenje. Učešće na ovoj Školi, kao i svim drugim aktivnostima Fondacije, je besplatno za sve učenike, poručuju naše sagovornice.

O. Đ.

ŽIVOT U BROJKAMA

Polazeći od stava da je za male zemlje poput Crne Gore najperspektivniji put razvoja zasnovan na znanju, Fondacija Prona od 2004. godine realizuje edukativne programe za mlade talente u oblasti prirodnih nauka. Do sada je ove programe pohađalo preko 1.000 mladih talenata, uz učešće više od 350 predavača iz zemlje i naučnih centara iz svijeta među kojima su i Lomonosov, Tsukuba, Kembridž, Stenford, Vajsmann, Bordo, Oksford, Tokio, Harvard, Sorbona i drugi. Pronini asistenti, studenti iz zemlje i inostranstva, predstavljaju generacijsku sponu između učenika i predavača. Ova fondacija uspješno popularizuje nauku, kao univerzalno sredstvo za razumijevanje svijeta i siguran put ka cjelokupnom razvoju i napretku društva. Realizacijom različitih programa pomaže talentovanim, kreativnim i vrijednim učenicima i studentima da razvijaju svoje potencijale i podijele iskustva sa vršnjacima u Crnoj Gori i svijetu. Kroz seminare, radionice, kampove, festivale i škole nauke mladi dobijaju priliku da komuniciraju sa istaknutim naučnicima i budu okruženi ljudima sa kojima dijele slična interesovanja. Napreduju, uče se timskom radu, prenose stečeno znanje i vještine na nove generacije i tako postaju dio naučne zajednice. Demonstracije zanimljivih eksperimenata, interaktivne prezentacije prirodnih fenomena, otvorene laboratorije, predavanja i izleti izuzetno ojačavaju vezu između nauke i društva. Upoznavanje sa svijetom savremene nauke i tehnoloških dostignuća značajno unapređuje naučnu pismenost mladih u Crnoj Gori. Učešćem u međunarodnim naučnim inicijativama i realizacijom naučnoistraživačkih projekata podržava se i saradnja sa crnogorskim naučnicima u dijaspori, a uz to se u kontinuitetu prati rad najtalentovanijih učenika i omogućavaju im se dodatne, vanškolske aktivnosti kroz koje uviđaju značaj i primjenu naučnih rezultata u praksi.

INTERVJU:

Snežana Burzan-Vuksanović, direktorica KIC-a „Budo Tomović“, dobitnica nagrade „19. decembar“

KULTURA JE POTREBA SVAKOGA ČOVJEKA

Drago mi je da je institucija na čijem sam čelu uspjela da postane istinsko „Srce kulture grada“. Vjerujem da sam i ja tome doprinijela, naravno uz podršku kreativnog KIC tima i brojnih saradnika. Prije svega, mislim da treba voljeti ono što radimo, a onda je sve lakše

Krajem protekle godine tradicionalno je dodijeljena nagrada „19. decembar“, koju Glavni grad namjenjuje pojedincima i kolektivima za izuzetan doprinos različitim aspektima razvoja Podgorice. Tada je ovo važno priznanje pripalo i **Snežani Burzan-Vuksanović**, dugogodišnjoj direktorici Kulturno-informativnog centra „Budo Tomović“, koja je svojim vrijednim radom postala zaštitni znak kulture u Podgorici. Prilikom smo iskoristili da porazgovaramo i o rekapitulaciji dosadašnjeg angažmana, funkcionisanju u doba pandemije, ali i planovima za budućnost.

Šta za Vas znači nagrada koju Vam je dodijelio Glavni grad?

Naravno da nagrada „19. decembar“ predstavlja veliko priznanje za sve dobitnike, tako i za mene, posebno kada dolazi od mog voljenog grada. Srećna sam što je prepoznat i vrijednost moj rad, znanje, entuzijazam i trud svih ovih godina. Svjesna sam značaja tog najvećeg priznanja Podgorice, kao i da je velika čast dobiti ga. Za mene Nagrada znači i obavezu više da nastavim da radim još ambicioznije i predanije, te da i dalje dajem svoj maksimum. Ono što me čini posebno ponosnom je činjenica da me za nagradu nominalo preko 400 građana i saradnika, dvadesetak NVO organizacija, kao i da je kvalitetan žiri od 10 prijedloga izabrao baš mene, uz ostale dobitnike.

Priznanje ste zavrijedili dugogodišnjim radom na unapređenju kulturnog života Podgorice. Šta je to što Vas čini tako agilnom u toj oblasti?

Drago mi je da je institucija na čijem sam čelu uspjela da postane istinsko „Srce kulture grada“. Vjerujem da sam i ja tome doprinijela, naravno uz podršku kreativnog KIC tima i brojnih saradnika. Prije svega, mislim da treba voljeti ono što radimo, a onda je sve lakše. Uspjeha, naravno, nema bez mnogo rada, entuzijazma i predanosti poslu, kojim se bavim. Iza mene su brojni programi i projekti, od kojih sam mnoge osmislila, planirala i uspjela da realizujem, mada su neki od njih izgledali na početku kao „nemoguća misija“. Shvatila sam da treba da budem uporna i istrajna u svojim idejama i postavljenim ciljevima. Ono što je veoma bitno u ovom

menadžerskom poslu u oblasti kulture jeste neprestana komunikacija sa umjetnicima i stvaraocima iz svih oblasti, razmjena ideja i iskustava, umrežavanje, ali i konstantno usvajanje novih znanja. Ako uz sve navedeno imate dobru komunikaciju sa svojim saradnicima, uspjeh nikada ne izostaje.

Kako biste opisali Vaš angažman na poziciji direktorke glavne gradske ustanove kulture?

Poslije skoro osam godina provedenih na čelu ove ustanove, ne mogu biti neskomna i reći da nijesam zadovoljna svojim poslovnim angažmanom i postignutim rezultatima u KIC-u. Ideja i entuzijazma nije falilo, ali za njihovu realizaciju često je nedostajalo finansijskih sredstava, a podsjetiti da smo svake godine prevazilazili po nekoliko puta naše programski predviđene aktivnosti. To smo znali da premostimo na razne načine, traženjem sponzora, donatora, umrežavanjima sa NVO-ima i umjetnicima, uvezivanjem sa diplomatskim predstavništvima u Crnoj Gori, srodnim institucijama kulture. Priznajem da ponekad nije bilo lako, ali zadovoljstvo poslije završenog posla je predivan osjećaj, a naročito kada dobijete potvrdu od zadovoljne publike, medija, zaposlenih i slično.

Odgovornost svih čelnih pozicija je ogromna, pa i moja, što podrazumijeva svakodnevno rješavanje i pravnih, ekonomskih, administrativnih pitanja, ali i međuljudskih odnosa, a često i privatnih problema zaposlenih.

Poseban izazov bilo je sve to realizovati tokom mjeseci pandemije, ali i održavati kontakt sa publikom. Mislim da smo i u tome uspjeli i vratili Podgoričane i brojne druge goste pod naš krov.

Kad pogledate iz ove perspektive, na šta ste posebno ponosni kao čelnica KIC-a? Koje biste projekte posebno istakli?

Ponosna sam što su zaživjeli projekti koje sam pokrenula dolaskom u KIC, zajedno sa timom, a po kojima se KIC prepoznaje širom zemlje i regiona, kao što su: Manifestacija kamernih dramskih ostvarenja, Forum mladih pisaca, festival „Literitorija“, Škola retorike dr **Radovana Radonjića**, Festival crnogorske narodne pjesme „Stare

note – novi zvuci“, kurs „Crnogorsko oro“, tribina „Podgoričke priče“, ali i početak sopstvene pozorišne produkcije predstavom „Ekselencije“, nakon više decenija, i brojni drugi programi – premijere filmova, koncerti, predstave, koje sam uspjela da dovedem u Podgoricu na radost publike.

Najponosnija sam na kapitalno izdanje monografije JU KIC „Budo Tomović“, povodom 55 godina postojanja – „Semper luvenis 2“, koji je bio jedan od nazahtjevnijih poslovnih poduhvata. Tim KIC-a, uz urednicu knjige **Nadu Bukilić**, grafičkog dizajnera **Nikolu Latkovića** i ilustratora **Davora Golubovića**, potrudilo se da pripremi obimno, kvalitetno i bogato štivo na gotovo 500 strana i sa oko 300 fotografija, koje je sveobuhvatno svjedočanstvo o nekadašnjem Domu omladine i današnjem KIC-u. Takođe, ne mogu da ne istaknem „KIC hepening – Semper luvenis“, teatarsko-muzičku svetkovinu u kojoj je

učestvovalo oko 100 umjetnika i stvaralaca, poniklih na našim scenama.

Upravo je uspješno završena 7. Manifestacija kamernih dramskih ostvarenja – MAKADO, na kojoj su se svojim ostvarenjima podgoričkoj teatarskoj publici predstavili umjetnici iz zemlje i regiona, a festival je potvrdio značajno mjesto na crnogorskoj mapi.

U KIC-u smo ponosni na naš prošlogodišnji jubilar-ni 10. međunarodni Ljetnji kamp za kamernu muziku, ali i na činjenicu da se petnaestu godinu zaredom održao Mjesec poštovanja džezza. KIC s ponosom baštini tradiciju najstarijeg folklornog ansambla u Podgorici, koji već 75 godina niže uspjehe kako u zemlji, tako i u svijetu.

Dodaću da sam prije pet godina pokrenula formiranje KIC pop hora, uz podršku NVU „Kutak“, a da je prvi crnogorski pop hor u tom periodu održao oko 60 koncerata širom zemlje i regiona, postajući najpoznatiji po projektu „Bez dileme – anti-fašizam“.

Vaša ustanova afirmiše gotovo sve vidove umjetnosti. Na koji način uspijevate da uskladite toliko različitih programa?

Ključ dugogodišnjeg uspješnog rada KIC-a je upravo u planiranju i dobroj organizaciji svih zaposlenih, uz ogromnu volju, trud i želju da publici omogućimo žanrovski raznovrstan umjetnički repertoar. Kao javna

institucija kulture trudimo se da, osim što realizujemo projekte iz godišnjeg plana rada, pratimo i osluškujemo ideje, mišljenja i prijedloge publike, koji nas dovode do novih projekata. Institucija smo koja radi po principu otvorenosti i njeguje saradnju i umrežavanje na svim nivoima. Programski sektori u našoj ustanovi međusobno saraduju i tu posebno dolazi do izražaja ljepota kreiranja i realizacije svih aktivnosti koje se dešavaju pod krovom KIC-a. Srce kulture grada aktivno je tokom cijelog dana, uvijek je u našim salama i holovima živo i dinamično, i to je tempo rada na kakav smo navikli i mi i publika. Ljubav prema umjetnosti, ovom gradu, ali i vjerno publici motivišu nas da istrajemo u namjerama da i dalje gradimo kvalitetan kulturni ambijent za naše sugrađane.

Čini se da je oblast kulture najviše pogođena pandemijom. Kako ste se borili sa izazovima koje je diktirala zdravstvena situacija?

Naravno da su tokom pandemije organizacija i planiranje svih programa bili podređeni epidemijskoj situaciji, ali i tada smo uspjeli da budemo produktivni. Programi su se realizovali nekada uz oštrije, nekada uz blaže mjere, ali uvijek vrlo odgovorno. Vodili smo računa da naša publika i svi zaposleni budu bezbjedni, ali ne i uskraćeni za dobre kulturne sadržaje, što jeste potreba svakog čovjeka. Neki programi su emitovani na

digitalnim platformama, neki za 50-ak ljudi u salama, ali u datom trenutku smo pronalazili načine da radimo i kreiramo. Tako smo prošle godine ponovo aktivirali naše brojne radionice i škole, kao što su: škola folklorne KIC-a za sve uzrasne kategorije, probe našeg folklornog ansambla, Dodestovu radionicu glume za mlade, okupljanja KIC-ovog Foruma mladih pisaca, Školu retorike... Održan je i kurs crnogorskog ora, sa probama je u našim prostorijama počeo i KIC pop hor. To je nakon godinu i po pauze vratilo svježinu i živost u rad naše Ustanove.

Na čemu trenutno radite, koji su to neki skorajši projekti koje biste izdvojili?

U KIC-u „Budo Tomović“ intenzivno pripremamo brojne programe za naredni period. Intenzivna je komunikacija sa brojnim umjetnicima širom regiona. Znače da repertoar promoviramo mjesec unaprijed i po tome smo prepoznati godinama na širem prostorima. Možemo istaći koncerte princa sevaha **Boža Vreća** početkom marta, tradicionalni koncert povodom 8. marta „Kompozitorke iz sjenke“, nekoliko džez koncerata popularnih bendova iz Evrope i komičarku **Sandru Silađev** u aprilu, a u maju peti festival „Stare note – novi zvuci“. Dodaću da su toku pripreme za projekat „Antikabare“ koji će biti naša druga samostalna produkcija ove godine.

N. N.

KULTURA DOSTUPNIJA NEGO IKAD

Zašto smatrate važnim da ljudi i u doba ubrzanog života i manjka slobodnog vremena uvijek nalaze prostor za kulturne sadržaje?

Kulturu i umjetnost doživljam kao prostor koji je potreban svakom čovjeku 21. vijeka da bi pobjegao od svakodnevnih obaveza i problema, odnosno obogatilo svoj duhovni svijet. Koncerti, predstave, filmovi, promocije knjiga, izložbe i dr. sigurno nas oplemenjuju, ali i uče drugačije i šire razmišljamo, upoznamo neke drugačije svjetove, da se zabavimo.

Makar jednom mjesечно odvojite neko vrijeme samo za sebe, nabavite dobru knjigu, posjetite pozorište, ili pak uživajte u koncertu omiljenih izvođača. Pogotovo nemate izgovora da to ne učinite danas, kada nam je kultura vrlo dostupna, a njeni brojni sadržaji svakodnevni i besplatni, što potvrđuje i primjer naše institucije.

Crnogorsko narodno pozorište uspješno prebrodilo krizu izazvanu pandemijom

PUBLIKA ŽELJNA KOLEKTIVNOG DOŽIVLJAJA UMJETNOSTI

Danilo Milatović, izvršni producent: *Glumcima, spirtus movensu* CNP-a, treba odati priznanje što su publiku, njihovog partnera u igri, dočekali sa principom vedrine i vatre, neophodnim za dalji rad. I kod iskusnijih glumaca vidljiva je akumulirana energija i volja za igrom, koju publika osjeća

Među brojnim društvenim oblastima koje su se našle na udaru pandemije koronavirusa, čini se da je posebno pogođena bila kultura, koja se ni u redovnim okolnostima ne može pohvaliti nekim zavidnim tretmanom od strane države. Otkazivane su promocije knjiga, izložbe, koncerti, ali sa najužim manevarskim prostorom suočila se pozorišna umjetnost – ona koja živi od publike i za publiku, čija je suština u javnom nastupu. Pokazalo se da su neke umjetnosti koliko-toliko pogodne za plan B, dok su „daske koje život znače“ najednom prosto opustjele.

Naša najveća teatarska kuća – Crnogorsko narodno

pozorište – nakon dvije godine raznih peripetija, čini se da je napokon uplovila u mirnije vode i vratila se ustaljenom načinu funkcionisanja. Tome svjedoči i **Danilo Milatović**, izvršni producent CNP-a, koji ističe da je sezona 2021/2022 „do sada ispunila očekivanja, uprkos epidemiološkoj situaciji“.

„Crnogorsko narodno pozorište je od početka sezone predstavilo tri nove produkcije: 'Omladina bez Boga' u režiji **Tare Manić**, 'Policajci' u režiji **Aleksandra Jovanovića** i 'Bladi Mun' rediteljke **Ane Đorđević**, obnovljena je predstava 'Smrt i djevojka' u režiji **Gorana Bulajića**, a tu je i monodrama 'Zlostavljanje' **Jovane**

Todorović. Gostovali su: Narodno pozorište Sarajevo, NP Beograd, Beoart, Zetski dom, a održan je i tradicionalni Novogodišnji koncert“, ističe on, dodajući: „Zbog pandemije je u januaru odložena obnova predstave 'Posjeta' u režiji evropske rediteljske zvijezde **Aleksandra Morfova**. Izvođenje planirano u prethodnoj sezoni, usljed pandemijskih mjera, tada je otkazano pred samu premijeru. U tekućoj sezoni, zbog virusa, dogodilo se još nekoliko otkazivanja predstava u redovnom repertoaru, ali sve je to neznačajno u poređenju sa 'izgubljenom' prethodnom sezonom. Može se reći da sada pozorište funkcionira kao u uobičajenom

uslovima prije pandemije, sa napomenom da publika na ulazu treba da pokaže jedan od četiri dokumenta propisana od strane Instituta za javno zdravlje. CNP, u usporedbi sa mnogim pozorištima u regionu, gdje se i danas gotovo svakodnevno otkazuju predstave, epidemiološkom situacijom u ovoj sezoni može biti zadovoljan. Pozorište, za sada, savladava koronu.“

Veliko interesovanje

Publika još uvijek ne može prisustvovati predstavama u stoprocentnom kapacitetu, ali činjenica da su karte za 70% dozvoljenog rasprodane danima unaprijed dovoljno govori koliko su se ljudi uželjeli teatra.

„Izgleda da se pozorišna publika, nakon izolovanosti, uželjela i 'gužvi', odnosno kolektivnog doživljaja umjetnosti. Nedavno protekli mjesec februar je vrijeme kada CNP tradicionalno organizuje akciju 'Dvoje kao jedan – zaljubi se u pozorište', koja podrazumijeva popust od 50% na ulaznice za sve programe u produkciji CNP. Mislim da bi bolje bilo postaviti glumcima pitanje kako su oni konačno dočekali kontakt sa publikom. Publika, u situaciji izolovanosti, je makar mogla da uživa i 'konzumira' umjetnost virtualno iz svoga doma. Koliko je glumcima nedostajala neophodna komponenta za teatarski čin, gledalac, njihova povratna informacija? Ali, na kraju, šta može bilo koja pandemija, politički sistem, rat i dr. protiv instinkta preobražavanja. Čuveni pozorišni inovator **Nikolaj Jevrejinov** (1879-1953.) je rekao da

se instinkt preobražavanja nalazi u svemu što u svijetu postoji; 'instinkt glume-igre, prirodan je ne samo čovjeku već cjelokupnoj prirodi, onako kako postoji instinkt gladi ili instinkt seksualnosti'. A možemo samo zamisliti kako je instinkt igre tek kod glumaca izražen. Glumcima, spirtus movensu CNP-a, treba odati priznanje što su publiku, njihovog partnera u igri, dočekali sa principom vedrine i vatre, neophodnim za dalji rad. I kod iskusnijih glumaca vidljiva je akumulirana energija i volja za igrom, napominje Milatović.

Dobra saradnja sa državnim organima

Prema njegovim riječima, epidemiološka situacija u pozorištu je stabilna.

„Prilikom ulaza u pozorište od publike se traži da pokaže jedan od dokumenata, ali to ne stvara gužve. lako pandemija još uvijek nije prošla, čini se da je turbulentan period iza nas. Od početka sezone, odnosno od kraja avgusta i početka rada na novim predstavama, glumci i svi zaposleni u pozorištu bili su u konstantnom stresu, usljed neizvjesnosti. I pored toga što se pozorište pridržavalo svih propisanih mjera, jasno je da se potpuni rizik od virusa nije mogao otkloniti. U tom periodu nije se razmišljalo o krajnjim ciljevima. Na svaku probu koja se održala, a da se pri tome niko nije zarazio, posmatralo se kao na uspjeh. Trebalo bi istaći i predanost i fleksibilnost menadžmenta pozorišta i njihovu brigu da zaštite proces: na i najmanju sumnju

u zaraženost glumaca i ostalih pozorišnih radnika reaguje se odgovorno i munjevitom, organizovanjem testiranja o trošku pozorišta. Gotovo za Riplija djeluje podatak da se od dvadeset glumaca i još toliko ostalih uključenih u pedesetodnevni proces nastanka predstave 'Omladina bez Boga' niko nije zarazio. Duh kolektivismu savladava koronu“, kaže naš sagovornik.

Kada je riječ o saradnji sa državnim organima, on naglašava da je CNP poštovao i poštuje propisane mjere od strane Instituta za javno zdravlje, te da je u tekućoj sezoni država imala sluha za potrebu održavanja kulturnih događaja. Ono što ističe jeste i saradnja sa drugim teatarskim kućama, bazirana na solidarnosti „koja zbog identičnih konkretnih problema dostiže nezamislive visine“.

Na koncu, Danilo Milatović podsjeća koje se to premijere mogu očekivati do kraja aktuelne sezone.

„U planu su tri nove predstave. 'Djeca Sunca' **Maksima Gorkog** u režiji **Jovane Tomić**, premijera planirana za kraj marta, zatim komad **Artura Milera** 'Vještica iz Salema' u režiji **Ane Tomović**, premijera planirana za početak juna, kada počinje i rad na predstavi 'Pokojnik' **Branislava Nušića**, reditelja **Egona Savina**. Planirana su gostovanja pozorišta iz regiona, kao i gostovanja produkcija CNP-a u regionalnim pozorištima i na festivalima. Pozorišni, odnosno uopšte kulturni ex jugoslovenski prostor, uspješno savladava i koronu“, zaključuje on.

N. N.

Godišnja nagrada časopisa „Komuna“ pripala Rajku Ceroviću

DOSLJEDNI BAŠTINIK CRNE GORE

Osim Godišnje nagrade, žiri dodijelio i tri specijalne plakete i to, između ostalih, Nacionalnoj zajednici Crnogoraca Hrvatske

Dobitnik Godišnje nagrade časopisa „Komuna“ za doprinos očuvanju identiteta i afirmaciji kulturno-istorijske baštine Crne Gore za 2021. godinu je **Rajko Cerović**, istaknuti crnogorski intelektualac, novinar, publicista, društveni i kulturni djelatnik.

Odluku je jednoglasno donio tročlani žiri u sastavu: **Salko Luboder**, publicista i kulturni stvaralac, predsjednik žirija, te članovi dr **Goran Sekulović**, akademik DANU i mr **Željko Rutović**, publicista i kulturolog.

U obrazloženju žirija navodi se da je Cerović skoro sav radni vijek proveo u Televiziji Titograd, gdje je bio autor brojnih televizijskih emisija, osnivač i glavni i odgovorni urednik kulturno-umjetničkog

programa, kao i glavni i odgovorni urednik Televizije Titograd. Pisao je za veliki broj glasila iz bivše SFRJ, autor je više zapaženih knjiga. Dobitnik je pet najvažnijih nagrada na TV festivalima na Bledu i u Portorožu iz oblasti dokumentarnog TV programa, a takođe je dobitnik i Trinaestojulske nagrade za TV stvaralaštvo. Jedan je od osnivača časopisa „Ovdje“ i institucija Matice crnogorske, Crnogorskog PEN-a i Crnogorskog društva nezavisnih književnika.

„Njegovi tekstovi njeguju istorijska podsjećanja, ali i britku misao državotvornog bića Crne Gore. On je dosljedni baštinik Crne Gore, istorije, kulture, duha, jezika i njene ukupne samobitnosti, koju afirmiše, brani i čuva

na visokoetičan, dostojanstven i hrabar način, pa kao takav pripada znamenitoj crnogorskoj eliti njenih najboljih sinova koji nikada nijesu čekali kada je bila ugrožena Crna Gora“, ističe se u obrazloženju žirija.

Naglašava se i da Cerovićeva dokumentaristička publicistika ostaje kao zaostavština novim generacijama da svjedoči i tumači izazovima burnog vremena, „na koja je laureat odgovorio na najčasniji i intelektualno superiorn način što ostaje vjerdnim nasljeđem sveukupne baštine istorijskog bića Crne Gore“.

Osim Godišnje nagrade, žiri je odlučio da dodijeli tri specijalne plakete i to, između ostalih, Nacionalnoj

zajednici Crnogoraca Hrvatske, jednoj od najorganizovanijih organizacija u crnogorskom iseljeništvu, čije su aktivnosti usmjerene ka očuvanju nacionalnog i kulturnog identiteta crnogorske nacionalne manjine u Hrvatskoj i upoznavanju javnosti s tradicijom i kulturom Crne Gore.

„Plaketa je dodijeljena i dr **Srdi Martinoviću**, univerzitetskom profesoru,

predsjedniku Fondacije 'Sveti Petar Cetinjski', istaknutom publicisti, intelektualcu, koji je osnivač i rukovodilac Instituta za vojnu istoriju Crne Gore koji daje nesumnjiv doprinos afirmaciji crnogorske istorije i kulturne baštine, i **Mustafi Canki**, novinaru i publicisti koji je u svom gotovo tri decenije dugom novinarskom radu napisao na stotine tekstova u domaćim i inostranim medijima

koje afirmišu kulturnu baštinu i tradiciju Crne Gore doprinoseći njezinoj promociji i širenju, praveći na taj način trajne mostove među ljudima, jezicima i narodima Crne Gore i među njihovim kulturama i različitostima“, navodi se u saopštenju „Komune“.

Datum organizovanja svečanosti povodom dodjele nagrade i plaketa biće naknadno saopšten.

N. N.

NADMETALO SE OKO 730 UČENIKA

U organizaciji Ispitnog centra Crne Gore održano je Državno takmičenje znanja na kojem je učestvovalo oko 730 učenika – 354 osnovca i 384 srednjoškola.

Đaci osnovnih škola takmičili su se u VI razredu iz matematike, a u IX iz matematike, fizike, hemije, biologije, engleskog, ruskog, francuskog, italijanskog i njemačkog jezika. Srednjoškoli su podijeljeni u dvije kategorije: prva kategorija (učenici I i II razreda) i druga kategorija (đaci III i IV razreda). Oni su se u obje kategoriji nadmetali iz: matematike, fizike, hemije, biologije, engleskog jezika, ruskog jezika, francuskog jezika, italijanskog jezika, njemačkog jezika i istorije. Takmičenje iz geografije i programiranja organizuje se u jednoj kategoriji (IV razred), s tim što pravo učešća imaju i učenici nižih razreda. Nadmetanje iz usmenog dijela stranih održano je 5. i 6. marta, a iz programiranja 5. marta.

OSNOVNE ŠKOLE

Na takmičenju osnovaca iz matematike u VI razredu prvo mjesto osvojio je **Matija Vuković**, OŠ „Orjenski bataljon“, Bijela – Herceg Novi (mentorka **Marina Vujičić**), dok drugo dijele **Luka Habibić**, OŠ „Oktoih“, Podgorica (mentor **Vladan Bošković**) i **Jana Marković**, OŠ „Sutjeska“, Podgorica (mentor **Nikola Miličić**).

Na takmičenju iz istog predmeta u IX razredu niko od takmičara nije ispunio uslove za prvo i drugo mjesto, dok treće dijele **Luka Čipranić**, OŠ „Štampar Makarije“, Podgorica (mentorka **Irena Pavićević**), **Luka Deretić**, OŠ „Milorad Musa Burzan“, Podgorica (mentor **Miroje Begović**) i **Din Kapidani**, OŠ „Boško Strugar“, Ulcinj (mentor **Safere Bilali**).

Drugo mjesto iz fizike u konkurenciji osnovaca pripalo je **Andreji Popović**, OŠ „Sutjeska“ (mentorka **Biljana Stojkanović**), a treće dijele **Jovan Janković**, OŠ „Maksim Gorki“, Podgorica (mentor **Radovan Sredanović**) i **Miljana Nakić**, OŠ „Sutjeska“ (mentorka **Biljana Stojkanović**).

Druga iz hemije je **Vanja Lazarević**, OŠ „Sutjeska“ (mentorka **Ivana Đurišić**), a treći je **Haris Čeranić**, OŠ „Risto Ratković“, Bijelo Polje (mentorka **Selma Dobardžić**).

Prvo mjesto iz biologije osvojio je **Danilo Janković**, OŠ „Jugoslavija“, Bar (mentorka **Mirjana Vučinić**), drugo **Tamara Adžić**, OŠ „Jugoslavija“ (mentorka **Mirjana Vučinić**), a treće **Hajrija Kalić**, OŠ „Mustafa Pećanin“, Rožaje (mentorka **Senada Demić**).

Prvo mjesto iz engleskog jezika osvojio je **Vuk Vučinić**, OŠ „Sutjeska“, Podgorica (mentorka **Milena Miličić**),

dok drugo dijele **Milena Nikolić**, OŠ „Jugoslavija“, Bar (mentorka **Tijana Knežević**), i **Kosta Vukojičić**, OŠ „Milorad Musa Burzan“, Podgorica (mentorka **Tatjana Đurković**).

Prva iz ruskog jezika je **Jovana Knežević**, OŠ Risto Ratković, Bijelo Polje (mentorka **Vera Joksimović**), druga je **Mina Bošković**, OŠ „Pavle Rovinski“, Podgorica (mentorka **Ljiljana Ražnatović**), a treća **Miljana Peruničić**, OŠ „Mile Peruničić“, Maoče – Pljevlja (**Ljiljana Vukašinović**).

Iz francuskog jezika prvo mjesto pripalo je **Pavlu Nikoliću**, OŠ „Milorad Musa Burzan“ (mentorka **Suzana Šalja**), drugo **Danici Nešić**, OŠ „Drago Milović“, Tivat (mentorka **Helena Živić**), a treće **Sofiji Ivanović**, OŠ „Milorad Musa Burzan“ (mentorka **Suzana Šalja**).

Prvo mjesto iz italijanskog jezika osvojila je **Tijana Popović**, OŠ „Štampar Makarije“, Podgorica (mentorka **Nina Vlahović**), drugo **Adrian Tafoski**, OŠ „Branko Brinić“, Radovići – Tivat (mentorka **Marija Vučetić**), a treće **Ilaria Vukićević**, OŠ „Milorad Musa Burzan“ (mentorka **Nataša Radulović-Dajković**). Najbolja iz njemačkog jezika je **Lejla Palević**, OŠ „Maršal Tito“, Ulcinj (mentor **Naim Duraku**), druga je **Natalija Lekić**, OŠ „Bajo Jojić“ – Andrijeva (mentorka **Jelena Kasumović**), a treća **Arlinda Peku**, OŠ „Boško Strugar“ – Ulcinj (mentorka **Mladenka Perić**).

SREDNJE ŠKOLE

U konkurenciji srednjoškolaca, prvo mjesto iz matematike, u kategoriji I-II razred, prvi je **Sava Huter**, Srednja mješovita škola „Ivan Goran Kovačić“, Herceg Novi (mentorka **Žana Gardašević**), a treći **Pavle Pupović**, Gimnazija „Tanasije Pejatović“, Pljevlja (mentorka **Maja Vučinić-Dragašević**).

Iz istog predmeta, u kategoriji III-IV razred, treće mjesto dijele **Miloš Barjaktarović**, Gimnazija „Panto Mališić“, Berane (mentorka **Tanja Bojović**) i **Aleksa Šćepanović**, Gimnazija „Slobodan Škerović“, Podgorica (mentorka **Jelena Dakić**).

U kategoriji I-II razred iz fizike treće mjesto osvojio je **Miloš Milićević**, Srednja elektrotehnička škola „Vaso Aligrudić“, Podgorica (mentorka **Olivera Ivanović**), dok je u kategoriji III-IV razred drugo mjesto pripalo **Matiji Pavićeviću**, Gimnazija „Miloje Dobrašinović“, Bijelo Polje (mentorka **Jeva Šćekić**), a treće **Luki Ristanoviću**, Gimnazija „Slobodan Škerović“ (mentorka **Tatjana Pejanović**).

Drugi iz hemije u kategoriji I-II razred je **Petar Đaković**, Gimnazija „Miloje Dobrašinović“ (mentor **Šećet Dizdarević**), a treća je **Nela**

■ USPJEŠNI NA TAKMIČENJU IZ BIOLOGIJE: Učenici OŠ „Jugoslavija“ sa mentorkom

Vojinović, Gimnazija „Stojan Cerović“, Nikšić (mentorka **Anka Koprivica**).

Iz istog predmeta u kategoriji III-IV razred prvi je **Danijel Aleksić**, Gimnazija „Stojan Cerović“ (mentor **Ljubodrag Samardžić**), druga **Borjana Karadžić**, Gimnazija „Stojan Cerović“ (mentorka **Ratka Vulanović**), a treći **Vuk Ljumović**, Gimnazija „Slobodan Škerović“ (mentorka **Svetlana Vargagić**).

Treći iz biologije u konkurenciji I-II razred je **Anel Memić**, Gimnazija „Panto Mališić“ (mentorka **Sanja Vešović**). Iz istog predmeta u kategoriji III-IV razred prvo mjesto osvojio je **Mihailo Miladinović**, Gimnazija „Petar I Petrović Njegoš“, Danilovgrad (mentorka **Slavica Vujadinović**), drugo **Jelena Sekulić**, Gimnazija „Slobodan Škerović“ (mentorka **Sanja Ognjanović**), a treće **Tomica Vojinović**, Gimnazija „Miloje Dobrašinović“ (mentor **Tomislav Tomović**).

Iz istorije, u kategoriji I-II razred, prva je **Elena Vemić**, Gimnazija „Tanasije Pejatović“ (mentorka **Ljiljana Bajčetić**). Drugi je **Pavle Gocević**, Gimnazija Cetinje (mentorka **Sanja Jelić**), a treći **Bogdan Danilović**, Gimnazija „Slobodan Škerović“ (mentor **Predrag Ražnatović**).

U kategoriji III-IV razred iz istog predmeta prvo mjesto pripalo je **Igoru Popoviću**, Gimnazija „Miloje Dobrašinović“ (mentorka **Ljubinka Čorović**), drugo **Milošu Mrdaku**, Gimnazija „Tanasije Pejatović“ (mentor **Lazar Aranitović**), a treće **Petru Grujiću**, Gimnazija „Tanasije Pejatović“ (mentor **Lazar Aranitović**).

Prvo mjesto iz geografije dijele **Danilo Bulatović**, Srednja mješovita škola „Danilo Kiš“, Budva (**Seka Slavković**) i **Zada Medunjanin**,

Srednja mješovita škola „Bećo Bašić“, Plav (mentor **Željko Đurićanin**), dok je treći **Matija Grozdanić**, Srednja građevinsko-geodetska škola „Marko Radević“, Podgorica (mentor **Dušan Drekalović**).

Prvo mjesto iz engleskog jezika, u kategoriji I i II, osvojio je **Andrej Voučko**, Srednja mješovita škola „Ivan Goran Kovačić“, Herceg Novi (mentorka **Anica Radan**), drugo **Ena Kujović**, Gimnazija „Slobodan Škerović“, Podgorica (mentorka **Tatjana Lučić**), a treće **Andrea Kalezić**, Gimnazija „Slobodan Škerović“ (mentorka **Nataša Bešović**).

U kategoriji III i IV iz istog predmeta prvi je **Vasilije Vuksanović**, Gimnazija Kotor (mentorka **Maja Nikolić**). Drugi je **Matija Bošković**, Srednja mješovita škola „Ivan Goran Kovačić“ (mentorka **Anica Radan**), dok je treća **Nina Mihajlović**, Gimnazija „Petar I Petrović Njegoš“, Danilovgrad (mentorka **Biljana Pavićević**).

Prvo mjesto iz ruskog jezika, u kategoriji I i II, pripalo je **Leni Grujičić**, Gimnazija Slobodan Škerović (mentorka **Katarina Rovčanin**), drugo **Anastasiji Vojinović**, Gimnazija „Miloje Dobrašinović“, Bijelo Polje (mentorka **Nataša Aničić**), a treće **Margani Aleksić**, Gimnazija „Panto Mališić“, Berane (mentor **Pavle Novović**).

■ Uspeh iz engleskog jezika: OŠ „Jugoslavija“

Iz istog predmeta, u kategoriji III i IV, prvo mjesto osvojio **Nikita Latatović**, Gimnazija „Stojan Cerović“ – Nikšić (mentorka **Vesna Vulanović**), drugo **Anastasija Peković**, Gimnazija „Panto Mališić“ (mentor **Pavle Novović**), a treće **Isidora Stanić**, Srednja mješovita škola „Vuksan Đukić“, Mojkovac (mentorka **Danijela Damjanović**).

Iz francuskog jezika, u kategoriji I i II, prva je **Ljubica Čipranić**, Gimnazija „Slobodan Škerović“ (mentorka **Dragana Tasić**), druga je **Bojana Božović**, Gimnazija „Slobodan Škerović“ (mentorka **Dragana Tasić**), a treća **Miljana Dromljak**, Gimnazija „Tanasije Pejatović“, Pljevlja (mentorka **Ivana Klačar**).

U kategoriji III i IV iz ovog predmeta prvo mjesto pripalo je **Danilu Konjeviću**, Gimnazija „Slobodan Škerović“ (mentorka **Žana Bojanić**), drugo **Leni Vukadinović**, Gimnazija „Petar I Petrović Njegoš“ (mentorka **Tanja Kuć**), dok treće dijele učenice Gimnazije „Slobodan Škerović“ **Nina Giljanović** i **Nađa Lalović** (mentorka **Žana Bojanić**).

Prvi iz italijanskog jezika u kategoriji I i II je **Stefan Popović**, Gimnazija Kotor (mentorka **Valerija Jokić**). Drugi je **Savo Drljević**, Gimnazija „Petar I Petrović Njegoš“ (mentorka **Oljenka Zuber**), a treći **Vuk Vlahović**, Gimnazija

„Slobodan Škerović“ (mentorka **Mirjana Kadić**).

Na takmičenju iz ovog predmeta, u kategoriji III i IV, prvo mjesto pripalo je **Ani Slavić**, Gimnazija „Slobodan Škerović“ (mentorka **Milica Usančević**), drugo **Anji Pavićević** iz iste škole (mentorka **Nikolina Đurović**), a treće **Milici Glušac**, Srednja mješovita škola „I. Goran Kovačić“ (mentorka **Jelena Stamenović**).

Prvo mjesto iz njemačkog jezika, u kategoriji I i II, osvojio je **Fisnik Murati**, Srednja mješovita škola „Bratstvo-jedinstvo“ – Ulcinj (mentorka **Irma Četković**), drugo **Amina Dervishi**, ista škola, a mentorka je takođe **Irma Četković**, dok je treća **Teodora Došljak**, Gimnazija „Panto Mališić“ (mentor **Man Kolenović**).

Iz istog predmeta, u kategoriji III i IV, prva je **Marija Četković**, Gimnazija „Slobodan Škerović“ (mentorka **Iva Pesocki**). Druga je **Isidora Stanišić**, Srednja stručna škola „Sergije Stanić“, Podgorica (mentorka **Milena Kićović**), a treći **Ilija Babić**, Srednja mješovita škola „I. Goran Kovačić“ (mentorka **Milica Gajović**).

Na takmičenju iz programiranja prvo mjesto osvojio je **Egor Geogijevski**, Srednja mješovita škola „Mladost“, Tivat, (mentor **Miša Klep**). Nije bilo drugog i trećeg mjesta.

Lj. V.

RANGIRANJE UČESNIKA

Da podsjetimo, prema Stručnom uputstvu o Državnom takmičenju znanja za školsku 2020/2021. godinu, rangiranje učesnika vrši se od prvog do trećeg mjesta, pri čemu se određeno mjesto može dodijeliti samo jednom takmičaru. Izuzetno, ukoliko dva takmičara imaju isti broj bodova, oni dijele osvojeno mjesto. Sljedeći takmičar neće osvojiti prvo sljedeće, već naredno mjesto. (Primjer: Ako dva takmičara imaju po 100 bodova, oni su osvojili prvo mjesto. Sljedeći takmičar je osvojio treće mjesto, jer su dva takmičara imala više bodova od njega.)

Prvo mjesto može osvojiti takmičar ukoliko broj bodova nije manji od 75 odsto od maksimalnog broja bodova, drugo ukoliko broj bodova nije manji od 62 odsto od maksimalnog broja bodova, dok treće mjesto može osvojiti takmičar ukoliko broj bodova nije manji od 50 odsto od maksimalnog broja bodova.

LIST CRNOGORSKIH PROSVJETNIH, KULTURNIH I NAUČNIH RADNIKA IZDAVAČ: ZAVOD ZA UDŽBENIKE I NASTAVNA SREDSTVA – PODGORICA

UREĐUJE REDAKCIJSKI KOLEGIJUM: Ljiljana Vukoslavović, Olga Đuričković i Nikola Nikolić

Veb-sajt: www.zuns.me/prosvjetnirad • <https://www.facebook.com/prosvjetnirad>

UREDNIŠTVO: Ulica Balšića br. 4

Telefon: 020/231-254

E-mail: prosvjetnirad@t-com.me

Rukopisi se ne vraćaju